I još jednom: žene neka šute i neka budu podložne

Što me navodi da se još jednom vratim kratkom tekstu iz 1 Kor 14,34-35? To što (kao i mnogi drugi) ta dva retka shvaćam ozbiljno. Ipak, otvorena su mnoga pitanja, tekstnokritička jednako kao i teološka. K tome dolazi golema povijest utjecaja tih dvaju redaka. Sam se još jednom prihvaćam ove teme da ne bih slijedio neki pogrešan zaključak, skupljam misli i još ih jednom promišljam.

Ovaj tekst nije rad spreman za tisak, nego radna podloga, odnosno podloga za raspravu. On skuplja građu o tim recima i sastoji se od mnogih citata, uglavnom prenesenih s engleskoga. Program Logos, razne stranice na internetu i izvrstan program za prevođenje www.deepl.com zadržali su trud oko ovoga rada u podnošljivim granicama. U listopadu 2026. tekst je pregledan i ispravljen.

Kratak uvod i tekst

Još uvijek postoje propovjednici, učitelji i vođe koji Pavlovu riječ o šutnji žena uzimaju apsolutno: nikakvo sudjelovanje u navještanju/propovijedi, poučavanju, molitvi na bogoslužnom sastanku. Ako se hoće, može se to i tako shvatiti. S time se mnoge sestre mire, prije svega u krugovima pokreta Braće, od najkonzervativnijega do najotvorenijega krila. Ponekad, možda i češće nego što se misli, unatoč unutarnjim pitanjima i sumnjama.

Tako bi to bila dalekosežna, kategorička i vrlo snažno oblikujuća Božja odredba. Ako je čovjek tako čita ili shvaća i provodi, to pokazuje nešto o tome kako čita Bibliju. U ovom istraživanju polazim od toga da je Biblija mjerodavna Božja riječ. Ali i tada je još uvijek pitanje kako je – osobito teške tekstove – moramo, možemo ili pak ne bismo smjeli tumačiti.

U ovom radu bavim se tim pitanjem. Skupljam neke egzegete, poznavatelje jezika i teologe ili učitelje Biblije i njihova objašnjenja te ih citiram. Dopuštam si ta tumačenja komentirati. Za sve tumače i za mene samoga pred Bogom vrijedi da se možemo varati i da je k tome djelomična naša spoznaja. Uz svu traženu poniznost i objektivnost ovo je pitanje ipak jednoznačno, a odgovor nije otvoren. Postoji samo da ili ne. Apsolutna šutnja, da ili ne? Govoriti, da ili ne? Pitanje je još uvijek previše važno a da ga ne bi trebalo još jednom promisliti. Pa i onda kad su mnoge sestre zadovoljne ulogom šutnje i misle, kao i braća, da su na taj način vjerne Bibliji. Bogoslužja takvih crkava ionako funkcioniraju. Ide i bez govora sestara, i odavno je tako išlo. No to za pitanje o ispravnosti takve prakse nije važno. Ne bi trebalo biti riječ ni o praktičnim posljedicama i učincima, premda bi to bila iznimno zanimljiva tema.

Slijedi tekst o kojemu je riječ, zbog konteksta od 31. retka:

1 Kor 14,31-40, prema njemačkoj Bibliji Elberfelder (njemački prijevod Biblije), verzija CSV

31 Jer možete svi, jedan za drugim, prorokovati, da svi uče i svi budu utješeni. 32 I duhovi proroka podložni su prorocima. 33 Jer Bog nije Bog nereda, nego mira, kao na svim sastancima svetih.

34 Žene neka šute na sastancima, jer im nije dopušteno govoriti,

nego neka budu podložne, kao što i Zakon kaže.

35 Ako pak žele nešto naučiti, neka kod kuće pitaju svoje muževe;

jer je sramotno za ženu govoriti na sastanku.

36 Ili je Božja riječ od vas izišla? Ili je samo do vas došla? 37 Ako tko misli da je prorok ili duhovan, neka spozna da je ono što vam pišem Gospodnja zapovijed. 38 A ako tko ne zna, neka ne zna. 39 Stoga, braćo moja, revno težite za prorokovanjem i ne branite govoriti jezicima. 40 A sve neka bude pristojno i uredno.

Propis: žene moraju šutjeti na bogoslužnim sastancima.

Razlozi: (1) nije im dopušteno govoriti;

(2) nego neka budu podložne, kao što kaže Zakon.

Pravilo: ako žele učiti, neka kod kuće pitaju svoje vlastite muževe.

Obrazloženje: sramotno je za ženu govoriti na sastanku.

Ne ostavljati razum u garderobi

Mnoga braća koja zagovaraju zapovijed apsolutne šutnje brane kršćansku vjeru kao nešto što nije nerazumno, što nije neprijateljski raspoloženo prema znanosti. Drugim riječima, može se vjerovati u Stvoritelja i u stvaranje ili u uskrsnuće i u čudesa a da se pritom ne isključi razum. To mišljenje dijelim u potpunosti.

No taj stav jednako vrijedi i za čitanje i razumijevanje Biblije. Jednako tako temeljito i ujedno otvoreno za ishod moram onda proučavati i biblijske tekstove. Osobito kad je riječ o dalekosežnim posljedicama za praktični život crkve. Pritom neka bude rečeno unaprijed: kritika sadržaja ove riječi nije dopuštena zato što Novi zavjet jednako kao i Stari smatram nadahnutom, od Boga nadahnutom Božjom riječju.

Zato se još jednom približavam ovom krajnje spornom tekstu, o kojemu se već mnogo desetljeća žestoko raspravlja. Ne mogu promijeniti to da i sam sa sobom donosim mnogo unaprijed donesenih odluka, znanja i neznanja, kao i utjecaja koji su me oblikovali. Ipak jednostavno pokušavam, prema svom najboljem znanju i savjesti, uz pomoć Duha Svetoga i svojega (prosvijetljenog) razuma, razumjeti ta dva retka.

Odbacujem svaku insinuaciju da sam pod utjecajem feminizma ili da sam izmanipuliran. To je nažalost poput mantre ponavljan i stereotipan prigovor sve one braće i sestara koji uporno inzistiraju na zapovijedi šutnje kad netko dođe do drugačije ili čak suprotne spoznaje. Njihov pristup i njihova preporuka glase: tekst je jednostavan, jasan i jednoznačan i ne može se krivo shvatiti. Treba ga samo jednostavno slijediti.

Pokušajmo onda to. Dakle, kad čitam Prvu poslanicu Korinćanima, u 11,5 dolazi, kao što je poznato, izjava da žena moli i prorokuje. Ovdje neka mi se, samo hipotetski, dopusti shvaćanje – jer 14. poglavlje još nisam pročitao – da žena to čini posvuda, u crkvi, u krugu prijatelja ili u obitelji. Zatim čitam 14. poglavlje, u kojemu Pavao više puta naglašava: svi, dakle muškarci i žene, mogu i trebaju sudjelovati. Doduše, rabi pojam „braća“ i muške zamjenice, ali opće je slaganje da su najčešće mišljena oba spola. Slično ili posve u smislu generičkoga muškog roda. To nije uvijek, ali često jest slučaj. Dakle, bogoslužni sastanak do 33. retka ne postavlja nikakva ograničenja u pogledu spola. Zatim dolaze 34. i 35. redak, koji kategorički – barem na prvi pogled – isključuju sudjelovanje sestara.

Nije im dopušteno govoriti! Izjava koja se, čini se, oslanja na neku postojeću zapovijed ili na neku predaju. Ne može biti da je Pavao prvi koji tako nešto spominje ili zahtijeva. Davno prije njega bili su apos-

toli, a i Isus Krist. Ali nigdje, baš nigdje u Novom zavjetu nema takve zapovijedi, ni u naznakama. Ni jasne zapovijedi ni situacije iz koje bi se to moglo zaključiti. Ovdje se smije staviti prvi upitnik.

Govoriti o iznimci kad sve žene trebaju šutjeti ne pogađa baš bit: riječ je o polovici prisutnih osoba koje ne bi smjele ništa reći. Nazvati to iznimkom prije je umirujući eufemizam, koji je posve neprikladan, odnosno neprimjeren. Iznimke se ne odnose na 50 % prisutnih, nego možda na 10 %.

Sada počinje obrazloženje: žene neka budu podložne, kao što i Zakon kaže. Dakle, podložnost se izjednačuje sa šutnjom. Podložnost je, kao što je poznato, kršćanska vrlina. Znači li to prema zakonima logike da muškarci koji na bogoslužju nešto kažu nisu podložni, ili, naprotiv, da se uzdižu? Ili, drugačije upitano: ako sestru u poniznom stavu podložnosti, koji se itekako može primijetiti, možda čak neki brat pozove da nešto kaže (molitva, čitanje Pisma, proročka riječ), kako to ne bi bilo u duhu podložnosti? Jednostavno, mirno sudjelovanje, možda samo odgovor na neko pitanje, nije suprotnost podložnosti. Zato nije uvjerljivo izjednačavati šutnju s podložnošću. Najkasnije sada čovjek drugi put zastane i posumnja te može pretpostaviti da je ovdje posrijedi neki poseban problem. Žene se nekako ne ponašaju u stavu podložnosti.

Tu podložnost zahtijeva Zakon. Dolje slijede mnogi komentari iz kojih proizlazi da ni najbolji egzegeti ne znaju koji bi zakon mogao biti mišljen. Stari zavjet u cjelini ne poznaje takav zakon podložnosti. Ni neki konkretan ni neki koji bi bio opći ton Staroga zavjeta.

Ovaj tekst nije jednostavan. Postoji i kontekst, povijesna, konkretna i posebna situacija u koju ti reci govore. K tome još i to da su primatelji itekako točno znali što je mišljeno. U ovom slučaju mi to danas ne znamo! Moramo to rekonstruirati, moramo pokušati razviti moguća objašnjenja koja se, i izvan samoga konkretnog teksta, nužno uklapaju u okvir cjelokupnoga novozavjetnog nauka.

Sada se obrazloženje za šutnju žena nastavlja: ako pak žele nešto naučiti, neka kod kuće pitaju svoje vlastite muževe. Dakle, uopće nije riječ o strogoj zapovijedi šutnje za žene? Je li riječ o problemu s učenjem, odnosno o neznanju? Ako trebaju pitati kod kuće, jesu li to, dakle, činile na sastanku? Tko slijedi logiku teksta, sada više ne može govoriti o zapovijedi apsolutne šutnje. Jesu li žene, vjerojatno ne sve žene, nego samo neke, jer ni sve nemaju vlastitoga muža, odnosno nisu udane, ispitivale bilo kojega muškarca koji se oglasio na sastanku? I time izazvale određeni kaos? Ili samo nemir i nelagodu? Jesu li pitale izazovno, prenaglašeno i uporno, ili kritizirajući?

Nije li sastanak mjesto gdje, sve do danas, smijemo i trebamo učiti, žene kao i muškarci? A ako pitanja pomažu dalje, a najčešće pomažu, onda smiju i trebaju biti sastavni dio bogoslužja. Propovjednik smije pozvati crkvu da pita; nije riječ o lijepoj propovijedi, nego o tome što doista dopire do ljudi i što oni razumiju. Može li biti da je u 31. retku Pavlu stalo do toga da svi uče? U 1. stoljeću crkva, odnosno bogoslužni sastanak, bio je mjesto gdje se učilo – drugačije nego kod nas danas s našim do u tančine organiziranim životom crkve. Gdje drugdje? A uz učenje ide i pitanje, naravno u obliku koji je primjeren. I sada bi Pavao odmah ženama opet zabranio pitati i uputio ih da to čine samo kod kuće, kod svojih muževa? Učiti kod kuće umjesto u crkvi? Tu nešto ne štima. A kako je bilo s Martom i Marijom? Učenje do Isusovih nogu u njegovoj prisutnosti tako se često gotovo romantizira kao ideal – onda neka, molim, vrijedi i za crkvu. Učiti, i suzdržano i spremno na učenje tiho postaviti pitanje – što bi Isus na to rekao? Šuti!?

Na kraju, da se ova tema zaključi, kaže se sljedeće: jer je sramotno za ženu govoriti na sastanku. U tijek misli uklapalo bi se to da se govor protumači kao nedostojno zapitkivanje nekih žena. Takvo je ponašanje sramotno ili nečasno. Ali za koga? Ima li to sličan smisao kao gadosti u Starom zavjetu? Je li to sramota za Boga, odnosno pred Bogom, ili to nije pristojno u kulturi časti i srama kakvu poznajemo iz an-

tičkoga Sredozemlja i kakva još i danas postoji u nekim zemljama svijeta ili u kulturama koje nadilaze granice zemalja? Treba li, dakle, sramotu shvatiti kulturno? Zato što žene ne poštuju čast svojih muževa – i pred onima izvana, koji su očito prisutni i koji bi to doživjeli kao sramotu?

Toliko dovde, kao prigovor takvim uvjerenjima koja ovaj tekst pojednostavnjuju i iz njega iščitavaju zapovijed apsolutne šutnje / zabranu govora te time, po mojemu mišljenju, ostavljaju razum u garderobi. Za uvjerljivo pronalaženje smisla ovih redaka otvoreno je barem sljedeće:

- Treba li šutnju shvatiti apsolutno?
- Jesu li to sastanci u Korintu, dakle ondašnji kućni sastanci, ili svi na svijetu, na kojima se to tako provodi?
- Je li to bio uobičajen običaj već prije Pavla – odnosno na što se on poziva?
- Je li obična šutnja isto što i podložnost?
- Koji je mjerodavni zakon mišljen, na koji se Pavao poziva?
- Što se misli pod sramotom koja nastaje kad neka sestra sudjeluje?
- Dodatno: jesu li ta dva retka možda citat koji Pavao navodi upravo zato da opovrgne zahtjev da žene trebaju šutjeti?
- Dodatno: doista postoji sumnja da su ti reci naknadno umetnuti.

Kako bih ja shvatio ove retke ili s kojim bih se tumačem mogao složiti, o tome više na kraju cijeloga ovog članka. Jer sada najprije slijedi putovanje kroz komentare teologa, tumača vjernih Bibliji, o ovom tekstu o šutnji žena.

Tumačenja iz pokreta Braće

Slijede neki tekstovi koji su mi bili dostupni. Tih autora ima sigurno još, ali citirani tekstovi omogućuju dobar pregled.

J. N. Darby

Notes of Readings on the Epistles to the Corinthians

Redak 34 opći je ton Zakona, ako ne čak i neki poseban zakon. Apostol je u tom pogledu kod Timoteja nedvosmislen. „Ne dopuštam da žena poučava“, kaže. Mislim da je pomalo neumjesno kad žena čak i zapjeva pjesmu; ali nemam ništa protiv ako to čini skromno. Kad bi tri žene bile na pustom otoku, ne bih znao zašto ne bi zajedno lomile kruh, ako to čine privatno. Kad su muž i njegova žena sami, ne vidim nikakav prigovor tome da lome kruh, ako se osjećaju slobodnima i spremni su za to. (J. N. Darby, Collected Writings, Expository)

Komentar HJR: Koji je to zakon, ostaje otvoreno. Kao izniman poznavatelj Biblije vjerojatno bi ga barem predložio. Čini se da ga ni on ne poznaje.

Ne prihvaćam da žena ide evangelizirati. Još nikad nisam vidio ženu koja se miješala u nauk i u crkvene stvari a da nije navukla nesreću na sebe i na sve ostale. Kad sjedne pred skupinu da je poučava, posve je napustila svoje mjesto. Čitamo o Trifeni i Trifosi, koje su se trudile u Gospodinu, i također o ljubljenoj Persidi – svaka na svojem vlastitom mjestu u službi. U evanđeljima ženama se iskazuje sva čast; ali Gospodin nikada nije poslao nijednu ženu da propovijeda; niti je ikada neki muškarac otišao pomazati Krista za njegov ukop. Prorokovanje žena nije bilo propovijed. Postojao je nadahnut nauk o kojemu su

se izjašnjavale. Vjerujem da su to činile na izvanredan način, kao Filipove kćeri. Žene se mogu upotrijebiti, kao što je Krist poslao Mariju Magdalenu svojim učenicima. Kad je Krist poslao ženu da prenese poruku, najbolje što je mogla učiniti bilo je otići i prenijeti je. To je bila puka poruka; to nije mjesto poučavanja; kakva god bila poruka, to je samo poruka. Pretpostavimo da je bila zapisana i da je bila posebna pouka, tada bi nauk bio u poruci, a ne na mjestu Marije Magdalene. Pismo kaže: „Ne dopuštam da žena poučava." Ona uopće ne bi trebala poučavati. Može voditi one koji su se obratili a da se pritom ne postavlja kao učiteljica. Poučavati znači prenositi određene nauke ljudima koji su čovjeku podređeni.

Komentar HJR: Darby itekako primjećuje kako se Isus odnosio prema ženama i da ih Pavao u službi Božjega kraljevstva smatra svojim jednako vrijednim suradnicama (Rim 16,12). Trebalo bi ovdje spomenuti da „truditi se u Gospodinu" može, a u nekim slučajevima i mora, značiti i navještanje. Ali Darby preko svega stavlja taj jedan redak iz 1 Tim 2,12, koji zabranjuje poučavanje i koji tumači kao općeobvezujući. Da postoji samo taj jedan redak s tom odredbom i da on nipošto ne vrijedi općenito, nego za jednu određenu ženu u Efezu, koja je poučavala krivo i k tome na neprimjeren, autoritaran način – to se ne spominje, a ta se misao, koliko znam, ne pojavljuje ni u njegovim spisima. Jednostavno se nije propitivalo može li taj redak doista imati tako općenito značenje.

Darby i njegovi suvremenici bili su djeca svojega vremena, kao što smo i mi. Je li njihovo vrijeme bilo bolje? I njihovo je vrijeme bilo obilježeno duhom vremena koji je ženama u društvu, a u crkvi ionako, dodjeljivao podređenu ulogu – bez prava glasa, bez javnih govora itd. Danas je to drugačije, i to jednako tako utječe na naše razmišljanje. Pritom treba imati na umu: svaki duh vremena može s biblijskoga gledišta biti djelomično pogrešan, zavodljiv i opasan, onaj od prije 200 godina ili onaj današnji.

Isus nije slao žene da propovijedaju – osim misijskoga naloga, koji ipak vrijedi za svakoga kršćanina? Inače, po mojemu mišljenju, jedva da postoji, ako uopće postoji, Isusov nalog da se propovijeda – osim slanja Dvanaestorice i Sedamdesetorice (Lk 9,2; 10,1-9) –, pa je taj argument protiv propovijedanja žena pomalo izmišljen.

William Kelly

Tumačenje Prve poslanice Korinćanima

Ovo je pravilo od velike važnosti. Ženama je zabranjeno govoriti na sastancima. Oni koji vole raspravu mogli su pretpostaviti da bi im ondje, ako igdje, moglo biti dopušteno. Sveto ozračje, u kojemu je čovjek kao ništa, u kojemu Bog duhovno očituje svoju prisutnost i moć, moglo je biti prikladno mjesto za svete žene koje nedvojbeno imaju darove, čak i dar proroštva, kao četiri kćeri evanđelista Filipa (Dj 21,9). Ali ne; apostol je bio nadahnut da to zabrani na sastancima, naravno ne apsolutno, jer svaki se dar treba vršiti, ali način mora biti podređen Gospodnjoj uputi. Božja objava u Starom zavjetu dala je jasnu naznaku o općoj podložnosti žene; Novi zavjet nije ništa manje jednoznačan kad je riječ o sastancima. Misao da bi one mogle istupiti u navještanju evanđelja tada nikome nije padala na pamet. To je bila povreda ženske pristojnosti koja bi šokirala čak i pogane. To je bilo pridržano izopačenju onoga najboljega, duhu obnove i putovima modernoga kršćanstva. Apostol im je zabranio da na tim javnim prigodama postave makar i jedno pitanje. Ako su što željele saznati, trebale su kod kuće pitati svoje vlastite muževe, jer je sramota za ženu govoriti na sastanku. …

Cijela se tema zaključuje pitanjem je li Božja riječ izišla od njih ili je samo do njih došla. Korinćani su bili prvi koji su odstupili od apostolskoga reda koji vrijedi posvuda. To je bio početak crkvene pobune. Crkva treba biti podložna. Božja riječ zapovijeda, i zapovijeda svim sastancima na jednak način.

Uz 1 Tim 2: No Pavao svoju temu slijedi još malo dalje. Piše: *Žena neka uči u tišini, sa svom pokornošću. A ženi ne dopuštam da poučava niti da vlada nad mužem* (r. 11–12). On ide čak i malo dalje od toga. Žena bi mogla reći: pa ja ne zloupotrebljavam svoj autoritet; ja ga samo vršim. Ali upravo je to pogrešno. Zabranjeno joj je da ga vrši. To dakle vrijedi sveobuhvatno. Nije važno je li žena jaka, a muškarac slab. Bilo bi bolje da su o tome razmislili prije nego što su postali muž i žena. Ali ni u tom slučaju nema izgovora. Žena ne smije vršiti autoritet nad svojim mužem. To naravno vrijedi (moram li to još dodati?) i za sve ostale odnose.[1]

Komentar HJR: Od svoje 15. godine volio sam Kellyjeve spise. Mnogo sam naučio. Ipak, prilično sam izgubio povjerenje u njegova tumačenja, odnosno zanimanje za njih, nakon što mi je njegova nemilosrdna i neutemeljena oštrina i oholost prema ljudima drugačijih mišljenja i uvjerenja sve više upadala u oči i smetala. Druga se mišljenja uvijek mogu kritizirati, ali svoje vlastito mišljenje i mišljenje pokreta Braće / dispenzacionalizma (nauka o razdobljima povijesti spasenja) / cesacionizma (stajališta da su čudesni darovi prestali) stavljati iznad svakoga drugog – to je jadno, ma kako izvanredna bila učenost, kao kod Williama Kellyja.

Kellyjevih tekstova o ta dva retka ima sigurno još, ali i on se kreće u glavnoj struji pokreta Braće u njegovim počecima.

O ovdje citiranim tekstovima treba reći da već neizravno pokazuju spomenutu oštrinu. Jer ako bi tada čak i pogani smatrali nedoličnim da žene javno evangeliziraju, to se 1800 godina kasnije ipak moglo promijeniti. U njegovo vrijeme to se doista još nije promijenilo, ali u 20. stoljeću svakako jest. Kako se onda duh vremena može uzdići na razinu mjerila?

Njegova pretpostavka o općoj podložnosti u Starom zavjetu neutemeljen je stereotip. On je i ne obrazlaže, možda na nekom drugom mjestu. Posljedica je pada u grijeh to što su žene u vrijeme Staroga zavjeta stavljene u drugi plan, a ne posljedica Božje volje. Tu činjenicu nitko od te braće nije uočio, što ne optužujem, nego najviše žalim: bili su, ponavljam se kao kod Darbyja, djeca svojega vremena. Kako je bilo oblikovano društvo u tom „ženskom pitanju“, tako je bila oblikovana i njihova egzegeza. Bogu budi požaljeno. I to unatoč tome što je u tom pokretu Braće bilo toliko blagoslova i što je toliko blagoslova iz njega poteklo. I sam sam od toga mnogo dobio.

F. W. Grant

The Numerical Bible – 4 (r. 34-40): Pravilo u (palome) stvorenju.

4 Od te opće slobode trebala je postojati jedna iznimka. Na sastancima, kad su se sveti doista svi okupljali, žene su trebale šutjeti. Ovdje nije riječ o sposobnosti žene da druge opominje ili izgrađuje, nego o pitanju reda, kojim je apostol započeo i koji utvrđuje stvaranje. Područje slobode i, moglo bi se reći, suverenosti žene jest dom, to jest privatno je, a ne javno. Ne smije se misliti da to ne pruža širok prostor za vršenje darova svake vrste. Kad bi žena samo više njegovala ono što doista pripada njezinu području, kako bi plodno bilo vršenje darova kojima ju je Bog obdario i koliko bi joj se mjesta otvorilo koja muškarac, zato što je muškarac, ne bi mogao jednako ispuniti! Što se tiče djece, to je odmah jasno: kod mlađe djece žena je još uvijek najbolja odgojiteljica, ona koju je predvidjela narav. Bog je dijete stavio u naručje njegove majke, a ne oca; a to ne znači da je područje žene samo u njezinoj vlastitoj obitelji. Postoje bezbrojne obitelji u koje ona biva uvedena zbog svojega spola i u kojima se može osjećati posve kao kod kuće te naći obilnu korist i nagradu za svoj rad. Preko udanih žena žene na taj način imaju pristup beskrajnom polju djelovanja za raznovrstan blagoslov. Supruga je srce kućanstva, a sposobnost da se na

taj način dopre do žene neizmjerna je povlastica i velika odgovornost koja joj je povjerena i koja daleko nadilazi ono što mogu učiniti druge žene. Kad bi se to barem više prepoznalo! Ne bi trebalo misliti da je apostol tim pravilom, koje je očito, htio ženu svesti na ništa ili joj uskratiti uporabu darova kojima ju je Bog obdario. Kao što je rečeno, ako uzmemo same muškarce, koliko njih ima svoje primjereno područje u nekim javnim službama? Žene u tom smislu nisu ništa više isključene nego velik broj muškaraca. Bog je svakome dodijelio njegovo mjesto, a potreban je samo duh ljubavi da se nađe mudrost koja svakoga osposobljava da prepozna vrata koja će Bog uvijek otvoriti onima koji mu nastoje služiti među ljudima.

Tako apostolove riječi u jednom pogledu doduše zabranjuju, ali u drugom nam samo otvaraju pravo područje u kojemu žena može biti blagoslovljena i u kojemu je uvijek bila blagoslovljena. Ali on ne dopušta nikakav spor o tome. „Je li Božja riječ“, kaže, „izišla od vas ili je samo do vas došla? Tko se smatra prorokom ili duhovnim, neka prizna da je ono što vam pišem Gospodnje zapovijedi.“ Kako je to ovdje važno, gdje su ljudi, osobito u današnje vrijeme, kao što se vidi, skloni zanemariti ono što nam on ovdje daje ili mu se opirati! Doista, kao što lako možemo vidjeti, cijelo se poglavlje uvelike gura u stranu jer se radi o izvanrednim darovima koji su prestali i na čije mjesto ukupno dolazi možda jedan jedini propovjednik, za kojega se pretpostavlja da u svojoj osobi ujedinjuje sve ostalo i na kojega je crkva najvećim dijelom ograničena. Na taj se način doista postiže uskoća kakve u židovskoj sinagogi nikada nije bilo, kao što se lako može vidjeti iz zgoda u Djelima apostolskim. Bili su spremni pozvati različite govornike i dati im prostora, čak i usred strogih pravila i krutosti rabinizma. Sada stvari bez sumnje idu prema većoj slobodi; nažalost, istodobno u jednakoj mjeri naginju mlakosti i nepoštivanju apostolove riječi ovdje. On je kratak i odlučan. „Ako tko ne zna“, kaže, „neka ne zna.“ Ako ono što sam već rekao nije dovoljno za njegovo prosvjetljenje, neka onda ide bez takva prosvjetljenja. S druge strane, danas je sigurno potrebna opomena na njegov način ovdje: „Stoga, braćo, revno težite da prorokujete.“ Nažalost, jedva se zna što takve riječi znače; a ipak odgovornost ostaje jednako velika kao i uvijek, kao i stvar za koju smo svi odgovorni, da služimo. On završava jednostavnim riječima, tako jednostavnima i tako praktičnima: „Neka sve bude pristojno i uredno.“[2]

Komentar HJR: Nakon Kellyja i Darbyja čitao sam F. W. Granta. The Numerical Bible bila je stalan i koristan pratitelj mojega proučavanja Biblije. Remek-djelo, dostupno u programu Logos. Iz njega je citiran i preveden ovaj tekst.

Budući da je Grant vjerojatno bio mlađi nego što sam ja sada kad je napisao to djelo, smijem se o tome izjasniti. „Sve ispitujte“ vrijedi i za takozvanu „dobru“ literaturu Braće, koja je i meni samome toliko dala. Kod tumačenja 34. i 35. retka doista se na njemu primjećuje da se, čini se, i sam pomalo čudi strogosti tih riječi, dakle apsolutnom isključenju iz govora, prorokovanja i molitve. On to naziva „iznimkom“. Ne, iznimka bi bila kad bi – samo da objasnim riječ – recimo udovice morale šutjeti, ili žene mlađe od 20 godina. To bi bila iznimka. Ali isključiti cijeli ženski spol nije iznimka, nego neobjašnjiva i neshvatljiva uputa u cjelokupnom kontekstu teksta 1 Kor 14.

Zato toliko teksta posvećuje onome što žene inače sve još mogu i trebaju činiti. Ali i on upada u zamku duha svojega vremena: žene ne djeluju u javnosti, posve kao u New Yorku njegova vremena. To da je prostor žene dom odgovara mislima duha vremena, kako prvoga stoljeća, kad su nastali spisi Novoga zavjeta, tako i duha vremena sve do 20. stoljeća. Ali to nije poredak stvaranja, to je društveni poredak. On se u posljednjih 50 godina jako promijenio. Žene sada nisu djelatne samo u kući. One to smiju i kao dobre majke trebale bi provoditi mnogo vremena s djecom. Ali djeca rastu, manje su kod kuće, a onda jednoga dana više uopće nisu. Dakle, povezivati šutnju žena s tim mislima o kućnom radu, takoreći kao

obrazloženje da bi se šutnja nekako učinila uvjerljivom – to me možda još prije 10 godina uvjeravalo, ali danas više ne. To se nikako ne slaže.

I on se, kao svi ili većina, poziva na poredak stvaranja. Ali što je on onda, taj poredak? Muško i žensko u svojim posebnim osobinama i snagama, koji se međusobno nadopunjuju kao ravni s ravnima, bez hijerarhijske jednostrane podložnosti, koju Bog nikada nije htio, nego koja je došla tek s padom u grijeh. Zato moje pitanje: treba li muškarcu pomoć žene za njegov život, samo ne na bogoslužnom sastanku? Zašto mu ni ondje ne treba nadopuna po ženama koje mole i prorokuju? Prilično je jednostrano i patrijarhalno shvaćanje poretka stvaranja koje ženama zabranjuje govoriti ondje gdje je Isus u sredini. A Isus nikada ženama nije zapovjedio da šute – i to treba spomenuti u ovom kontekstu, iako okupljanja kao sastanka u tom obliku za njegova života još nije bilo.

F. B. Hole

Reci 34 i 35 bave se šutnjom žena na sastanku. Odredba je vrlo jasna, a riječ upotrijebljena za „govoriti“ uobičajena je i nipošto ne znači „čavrljati“, kao što su neki tvrdili. Ovaj se propis bez sumnje protivi duhu vremena. Ali ako je to razlog da se Pismo ne poštuje, uskoro u Pismu neće ostati mnogo toga što se još poštuje.

Duh Božji unaprijed je znao kako će se te upute zanemarivati i napadati. Ta se sklonost pokazivala već kod nekih u Korintu. Na to upućuju 36. i 37. redak. Božja riječ izišla je od samoga Gospodina i njegovih apostola, a ne od Korinćana. Ona je došla do njih. Oni su možda umišljali da su duhovni ljudi. Ako su doista bili duhovni, onda bi to dokazali time da prepoznaju da načela reda koja je postavio Pavao nisu bila njegove vlastite zamisli, nego Gospodnje zapovijedi koje je on prenosio. Kamen kušnje za duhovni uvid danas je isti.

Imajmo dobro na umu da Božja riječ ne izlazi od Crkve. Ona dolazi Crkvi.[3]

Komentar HJR: Ako Pavao to naziva Gospodnjom zapovijedi, zašto je ne nalazimo ni na jednom drugom mjestu? Kod samoga Gospodina? Ili kod apostola? Pa, prostodušan duh kaže: dovoljan nam je jedan redak da ga slijedimo. To zvuči vrlo pobožno. Kod Braće sam naučio, i od tada sve do danas provodim, uspoređivati Pismo s Pismom. Ali u ovom slučaju šutnje to nije moguće. Ne postoji usporedni tekst koji potvrđuje ovaj tekst.

Stereotipan je pesimizam vjerovati da će onaj tko ženama pruži mogućnost govora uskoro kao posljedicu toga zaobilaziti ili nijekati još više od Božje riječi. To je jednostavno besmislica.

W. W. Fereday

Iz Bible Treasury (Biblijska riznica), 20. svezak, str. 378, odgovor na pitanje.

Što se tiče govora žena na sastanku, Pismo je jednoznačno – toga ne smije biti. 1 Kor 14,34-35 ne mogu krivo shvatiti oni koji samo žele vršiti Gospodnju volju. Cijelo poglavlje daje svetima najveću slobodu kad se okupljaju; jedino je pravilo da se sve mora događati na izgradnju, što, ne moram ni reći, zahtijeva ruku Duha Svetoga koja vodi, bez kojega ništa ne može biti na korist ili na čast Gospodinu. Tada dolazi iznimka: „Vaše žene neka šute na sastancima; jer im nije dopušteno govoriti“, itd.

U biti isto stoji u 1 Tim 2. U 8. retku kaže se da „muškarci (jer bi ondje trebao stajati određeni član) trebaju moliti na svakom mjestu, podižući svete ruke, bez srdžbe i sumnje.“ Zatim dolazi riječ ženama: „Tako se i žene neka kite skromnom odjećom“ itd., a zatim „Žene neka uče u svoj tišini i u svoj podlož-

nosti. Ali ne dopuštam da žena poučava, ***ni da prisvaja autoritet muškarca,*** nego neka se drži mirno“. Ne sumnjam da se te riječi odnose na sastanak, kao 1 Kor 14, jer je veliki cilj Prve poslanice Timoteju pokazati kako se treba ponašati u Božjem domu, koji je Crkva Boga živoga, stup i temelj istine (jer tako bi trebao glasiti redak; on nije samo osobna uputa Timoteju, kao što bi se moglo zaključiti iz Authorized Version (King James Bible)).

Navode se dva razloga zašto žene ne bi trebale voditi:

(1) mjesto koje joj je Bog dodijelio pri njezinu prvom stvaranju;

(2) njezina uloga u padu u grijeh.

(1) Bog je najprije stvorio Adama, zatim Evu, i kao što se kaže u 1 Kor 11,3, „glava ženi je muškarac“, nikada obrnuto. Budući da joj je Bog dao drugo mjesto, priliči joj da nikada ne traži prvo.

(2) „Adam nije bio zaveden, ali žena, koja je bila zavedena, bila je u prijestupu“. Sotona je uveo grijeh preko slabije posude (Adamov pad time nije bolji ni oprostiviji, prije gori: budući da nije bio zaveden, griješio je otvorenih očiju): Bog je zato isključuje iz vodstva.

Čini se da se još jedan razlog za njezinu podložnost ili njezinu šutnju navodi u 1 Kor 14,36. „Je li Božja riječ izišla od vas ili je samo do vas došla?“ Odvagnite sada dobro tu riječ i pogledajte što ona sadrži. Božja riječ dolazi crkvi (ženi), a ne izlazi iz nje, kako bi nas htjela poučiti Rimska crkva; kršćanska žena treba naučiti to veliko načelo i postupati prema njemu, treba učiti od muškarca i ne bi smjela sebi prisvajati da bude učiteljica muškarca.

Upada u oči da Sveto pismo nigdje ne zabranjuje da žena propovijeda; ali to je lako objasniti. Žena s Istoka (a ne smijemo zaboraviti da je Biblija najprije dana u ruke ljudima s Istoka) imala je previše povučeno mjesto a da bi ikada mogla i sanjati o nečemu takvom. Ali u Božjoj skupštini, gdje su svi prisutni udovi jednoga tijela i Božji sveti, mogla bi si uzeti određenu mjeru slobode; otuda upute koje smo ovdje razmotrili.

Ali to jedva da je točka koja upravo zaokuplja neke duše; na to sada dolazim. Je li dopušteno da sestre sudjeluju na molitvenom sastanku ili na razmatranju Biblije? Bez okolišanja priznajem da takvi sastanci nisu sastanci crkve kao takve, osim ako u nekom trenutku nisu posebno sazvani od Gospodnjega stola, ali smiju li sestre na njima sudjelovati? Uvjeren sam: na okupljanju čija su vrata otvorena za sve, njihovo sudjelovanje nije u redu. Ne znam ni za jedno mjesto u Pismu koje dopušta da žena istupa u javnosti. Iako takva okupljanja u strogom smislu nisu sastanci crkve, mišljenja sam da načela vrijede; a u vremenu kao što je današnje, u kojemu se žene u svijetu, a u određenoj mjeri i u crkvi, u svojem ponašanju (čak i u svojoj odjeći) posve mijenjaju, upravo bi oni koji se po Božjoj milosti zalažu za Božji red na sastanku, u mnogim slučajevima uz nemalu cijenu za sebe, trebali u ovakvoj stvari ostati čvrsti. Kršćanske sestre zacijelo žele vršiti Gospodnju volju, a ne slijediti duh vremena, iako je najlakše dopustiti da te on zarazi.

Upute u 1 Kor 11 po mojemu su mišljenju drugačije naravi. Ondje je ženama neosporno dopušteno moliti i prorokovati, pod uvjetom da to čine pokrivene glave, „zbog anđela“. No to se jasno ne događa na javnom sastanku, jer ista poslanica, kao što smo vidjeli, to izričito zabranjuje (a nijedan strahopoštovan čitatelj Pisma ne vjeruje da Pismo samo sebi proturječi); to se dakle mora događati na sastancima privatne naravi. U rano doba, još više nego danas, vjernici su se često neformalno sastajali u privatnim kućama i drugdje da mole i da se izgrađuju. Na takva okupljanja, koja nisu sastanci crkve u pravom

smislu i nemaju javni karakter, po mojemu se mišljenju odnose opomene u 1 Kor 11. Protiv toga su se, smijem primijetiti, u posljednje vrijeme neki bunili.

Pouzdam se u to da sam pisao jasno i prenio Gospodnje mišljenje kako je objavljeno. Vjerujem to, ali ako ima ikakvih zabluda, bit ću zahvalan da me ispravi bilo tko koga Gospodin za to izabere. W. W. F.

Komentar HJR: U ovom odgovoru na pitanje o temi šutnje opet se miješa cijeli arsenal argumenata, kao što se i danas često događa.

S jedne strane, bez daljnjega se 1 Kor 14 miješa s 1 Tim 2. I potonje bi se mjesto, kaže se, odnosilo na sastanak. To vjerojatno prije nije slučaj, jer „na svakom mjestu“ znači mjesta na kojima se muškarci susreću i svađaju umjesto da mole. Sastanak može spadati u to. Ali zatim stoji: „Isto tako žene“ – što znači da i one trebaju moliti na svakom mjestu, samo trebaju paziti da se ne odijevaju raskošno kako bi time privukle pozornost. Zatim je riječ o učenju, u ovom slučaju u kući, ne na sastanku. A žena koja nije učila naravno ne bi trebala ni poučavati, jer bez učenja to i ne može. I ne bi smjela prisvajati autoritet. O autoritetu „muškarca“ u tekstu ne stoji ništa. Misli se na zloupotrebljavajuće, štetno, prisilno ponašanje u poučavanju – i, kao što je tema cijele poslanice, na širenje krivih nauka.

Iako vodstvo i poučavanje ili govor na sastanku izravno nemaju veze jedno s drugim, on obrazlaže da žene ne bi trebale voditi time što nije prva stvorena Eva, nego Adam. Ali vremenski redoslijed nikada nije razlog da se ne bi trebalo voditi. Uvijek je odlučujuća nadarenost. Ako muškarac loše vodi, onda bi to zacijelo trebala činiti žena koja to dobro zna. Muškarac je, kaže se, glava, a ne obrnuto, i zato vođa. Nažalost, to je objašnjenje pojma glava koje se tako ne može obrazložiti. Glava prije znači podrijetlo i izvor. U Ef 5 glava je onaj koji se brine i spasitelj, a ne autoritet ili vođa. To da muž ide pred svojom ženom, da je njezin zaštitnik i onaj koji se za nju brine, dobra je stvar. Ali ovisno o tipu, karakteru i nadarenosti uloge mogu biti drugačije. Jednostrana podložnost kao poredak stvaranja još je uvijek bajka u koju mnogi vjeruju, čak i onda kad ne žive prema njoj, kad žene nose hlače, a samo se prema van čuva pobožna slika.

To što je žena bila zavedena onda bi trebao biti razlog zašto nijedna žena na svijetu ne smije voditi. Tako se objašnjava tekst iz Poslanice Timoteju. To je lišeno svake logike. Cijela poslanica govori i o muškarcima koje zavodi krivi nauk. Je li žena podložnija zavođenju i zato ne smije voditi? Naravno da postoje žene koje se lako dadu zavesti, ali one se ne ističu time da su vođe ili da to žele biti. Je li Eva u Edenu preuzela vodstvo? Može li se to tako nazvati? Je li dodavanje ploda čin vodstva? I iz tog navodnog čina vodstva izvesti zabranu vodstva i poučavanja? I to za svaku ženu na svijetu! Ne, ta bi argumentacija trebala barem jednu biblijsku paralelu, na koju čekam sve do danas.

Hamilton Smith

(R. 34, 35). Sloboda za sve da na sastanku pojedinačno prorokuju ne vrijedi za žene. One trebaju šutjeti na sastancima. Jesu li za to sposobne ili nisu, nije upitno. Šutnja žena u javnosti odgovara i poretku stvaranja i Zakonu. Područje slobode žene jest kuća. Govoriti u javnosti znači pokriti se sramotom.

Komentar HJR: Mnogo sam naučio od Smitha i volio sam njegov stil. Ali ovdje mu uspijeva ukratko skupiti sve što sam gore više puta raspravio i propitao.

William MacDonald

14,33 „Jer Bog nije Bog nereda, nego mira.“ Drugim riječima, ako je neko okupljanje bezglava zbrka, onda čovjek može biti *siguran* da ovdje ne djeluje Duh Božji!

14,34 Opće je poznato da su podjela na retke, pa čak i interpunkcija Novoga zavjeta, uvedene tek mnogo stoljeća nakon nastanka izvornih spisa. Posljednji dio 33. retka ima više smisla ako se shvati kao pobliže određenje 34. retka, umjesto da se smatra općom istinom o sveprisutnom Bogu (neki grčki izvorni tekstovi i nekoliko njemačkih izdanja Biblije rabe takvu interpunkciju). Zato u našem prijevodu stoji: „Kao što je u svim crkvama svetih, vaše žene neka šute u crkvama, jer im nije dopušteno govoriti, nego neka budu podložne, kao što i Zakon kaže." Upute koje Pavao daje Korinćanima ne vrijede samo za njih. Iste su pouke dane „svim crkvama svetih". Novi zavjet na brojnim mjestima svjedoči da žene doduše mogu činiti mnoge dragocjene službe, ali ne bi trebale imati vodeći položaj u cjelokupnoj mjesnoj crkvi. Njima su dane iznimno važne zadaće u obitelji i u odgoju djece. Ali nije im dopušteno javno govoriti u crkvi. Njihov je položaj obilježen podložnošću muškarcu.

Vjerujemo da se dodani izraz („kao što i Zakon kaže") odnosi na podložnost žene muškarcu. Ta se podložnost izričito naučava u Zakonu, pod kojim se ovdje vjerojatno u biti misli na pet Mojsijevih knjiga. U Post 3,16 kaže se, primjerice: „Za muževom ćeš žudjeti, a on će vladati nad tobom!"

Često se tvrdi da Pavao u ovom retku zabranjuje da žene tijekom bogoslužja međusobno čavrljaju i razmjenjuju najnovija ogovaranja. No takvo je tumačenje neodrživo. Riječ koja se ovdje prevodi s „govoriti" (laleo) u koine grčkom ne znači „čavrljati". Istu riječ rabi Bog u 21. retku istoga poglavlja i u Heb 1,1. Ona znači: „govoriti s autoritetom." (HJR: ??)

14,35 Ženama nije dopušteno ni javno postavljati pitanja u crkvi. „Ako pak žele nešto naučiti, neka kod kuće pitaju svoje vlastite muževe." Neke su žene možda htjele izbjeći prethodnu zabranu tako što su postavljale pitanja. Moguće je takvim jednostavnim pitanjima poučavati druge. Zato ovaj redak zatvara i tu rupu.

Ako se sada pita kako to treba primijeniti na neudanu ženu ili na udovicu, odgovor glasi da Pismo ne obuhvaća svaki pojedini slučaj, nego samo postavlja opća načela. Ako žena nema muža, može pitati svojega oca, svojega brata ili nekoga od starješina crkve. To bi se moglo prevesti i ovako: „Neka pitaju svoju mušku čeljad kod kuće." Osnovno pravilo koje bi trebalo imati na umu glasi: „Sramotno je za ženu govoriti u crkvi."

14,36 Apostol Pavao očito je uvidio da će njegov nauk ovdje izazvati znatno protivljenje. Kako je samo bio u pravu! Da bi se suprotstavio takvim protuargumentima, u 36. retku ironično pita: „Ili je Božja riječ od vas izišla? Ili je samo do vas došla?" Drugim riječima: jesu li Korinćani htjeli tvrditi da o toj stvari razumiju više od apostola? Zatim ih je pitao jesu li oni kao crkva napisali „Božju riječ" ili su jedini koji su je primili. Svojim su se stavom sami postavili kao autoritet u toj stvari. No činjenica ostaje da nijedna crkva sama nije napisala Božju riječ i da nijedna crkva nema isključivo pravo na nju.

14,37 U vezi sa svim prethodnim uputama apostol ovdje naglašava da one ne potječu od njegovih vlastitih predodžbi ili tumačenja, nego da su „Gospodnja zapovijed". I svatko tko je Gospodnji „prorok" ili doista „obdaren Duhom" to će i priznati. Ovaj je redak dovoljan odgovor onima koji misle da neki Pavlovi nauci (osobito njegove upute u pogledu žena) odražavaju njegove vlastite predrasude. Te upute nisu Pavlova privatna mišljenja, nego „Gospodnja zapovijed".[4]

Andreas Steinmeister

Citirano iz: „Das Schweigen der Frauen. Eine Studie über 1. Korinther 14,34" (Šutnja žena. Studija o 1 Kor 14,34), www.soundwords.de (na njemačkom)

6. U 1 Kor 14,26 oslovljavaju se „braća“, a u 34. retku kaže se: „Žene neka šute“ (1 Kor 14,34). Kad bi „braća“ ovdje značila „braća i sestre“, onda bi to bilo u proturječju s 34. retkom. Kako bi Pavao mogao „braću“ i „sestre“ ohrabrivati na stvari iz 26. retka i istodobno u 34. retku reći da žene trebaju šutjeti na sastancima, a u 1 Tim 2,12 odrediti da žene ne trebaju poučavati?

„Jer je sramotno za ženu govoriti na sastanku.“ Ovdje stoji ista riječ kao u 1 Kor 11,6, gdje se kaže da je sramotno ako žena ima odrezanu ili ošišanu kosu. Mnogim ženama ovo potonje već desetljećima nije sramota, jer su ih poučili da se ovdje radi o ondašnjem kulturnom običaju. Koga onda čudi da u međuvremenu nije sramota ni kad žene govore na sastancima? Za neke žene nije više ni tema to da se pri molitvi i prorokovanju privatno i na okupljanju ne pokrivaju „zbog anđela“ (a ne zbog neke kulture ili zbog bilo koje braće i sestara). Kad se s time već odavno završilo, čovjek se naravno ne čudi ako u 1 Kor 14,34 riječ „šutjeti“ više nema nikakvo značenje, a time ni duhovnu snagu.

Komentar HJR: Andreas je otišao kući Gospodinu mnogo prerano i iznenada. Nažalost, zato mu više nisam mogao proturječiti – istom žestinom po kojoj je bio poznat.

Peter Streitenberger

Grčki većinski tekst	Njemački prijevod	Komentar
14,34 Αἱ γυναῖκες ὑμῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις σιγάτωσαν· οὐ γὰρ ἐπιτέτραπται αὐταῖς λαλεῖν, ἀλλ᾽ ὑποτάσσεσθαι, καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει.	Vaše žene neka šute na sastancima. Jer im nije dopušteno govoriti, nego se trebaju podložiti, kao što kaže i Zakon.	S λαλέω („govoriti“) upotrijebljena je druga riječ nego za „reći“, tako da nije riječ o tome smiju li žene reći „dobar dan“ ili „amen“, nego je riječ o govoru u smislu doprinosa na okupljanjima, odnosno, kao što Pavao jasno kaže u Prvoj poslanici Timoteju, o direktivama kao što su poučavanje, molitva, tumačenje, prijedlozi pjesama, prorokovanje (odnosno, prema 35. retku, postavljanje pitanja), jer je sve to već dodijeljeno braći. Infinitiv ὑποτάσσεσθαι („trebaju se podložiti“) upotrijebljen je kao imperativ.
14,35 Εἰ δέ τι μαθεῖν θέλουσιν, ἐν οἴκῳ τοὺς ἰδίους ἄνδρας ἐπερωτάτωσαν· αἰσχρὸν γάρ ἐστιν γυναιξὶν ἐν ἐκκλησίᾳ λαλεῖν.	Ako pak žele učiti, neka kod kuće pitaju vlastite muževe. Sramotno je, naime, ženama govoriti na sastanku.	Oznaka mjesta ἐν οἴκῳ („u kući, doma, kod kuće“) stoji pomaknuta ulijevo i čini suprotnost gornjem „na sastanku“. Pavao obrazlaže da žene ne trebaju govoriti, nego šutjeti, time što je to sramotno, tj. neprikladno, jer je poredak stvaranja predvidio muškarca kao glavu, od koje izlazi autoritet (usp. 1 Kor 11).
14,36 Ἢ ἀφ᾽ ὑμῶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐξῆλθεν; Ἢ εἰς ὑμᾶς μόνους κατήντησεν;	Ili je od vas izišla Božja riječ? Ili je samo do vas stigla?	Pavao je šutnju žena odredio na svim sastancima, pa sada postavlja retorička pitanja jesu li Korinćani jedini prenosili ili primali Božju riječ, što dakako nije slučaj. Božja je riječ došla i do svih drugih, tako da nijedna skupština ne može imati drugačija shvaćanja od neke druge.

Poveznica na cijelu poslanicu: (1) Der erste Korintherbrief Text und Übersetzung mit Kommentar | Peter Streitenberger - Academia.edu (na njemačkom)

Komentar HJR: Peter u ovom kontekstu zastupa poznati nauk Braće a da ga ne propituje, za što bi bilo mnogo razloga. Samo dobro do vrlo dobro poznavanje starogrčkoga jezika nažalost još ne čini dobroga tumača Biblije.

Tko već radi s grčkim tekstovima/rukopisima, ne bi smio prešutjeti svojim čitateljima da ta dva retka u zapadnim rukopisima ne dolaze nakon 33. retka, nego na kraju poglavlja. To budi sumnju da je riječ o naknadnom umetku koji nije Pavlov.

Arno Hohage (slobodna Braća)

Oba sljedeća autora citirana su mjestimično iz knjige:

Frau sein, Mann sein in der Gemeinde, Brennpunkt Frauenfrage, 2012 (na njemačkom)

c. Zašto šutjeti?

Najprije dakle vrijedi poredak stvaranja: žene neka šute u crkvama (1 Kor 14,34). To ne vrijedi samo za supruge, nego za sve žene. Jer ne kaže se „vaše žene“. Posvojni pridjev „vaše“, koji se pojavljuje u nekim rukopisima, ne može se smatrati izvornim, nego dodatkom koji je preuzeo Textus Receptus (usp. Metzger, str. 500). Poredak stvaranja koji se ovdje pretpostavlja nadilazi obitelj i načelno upućuje na razlike između muškarca i žene.

Osim toga postoje još dva razloga za zapovijed šutnje žene. Oni su izrečeni s naglaskom:

1. „Nije joj dopušteno govoriti“ (1 Kor 14,34). Pasiv ne navodi začetnika, ali nikakav viši autoritet, a ponajmanje Gospodin, nije joj dao ovlast da govori. Bilo bi potrebno izričito dopuštenje!
2. „Sramotno je za ženu govoriti u crkvi“. To je vrlo oštra riječ. Ona označava nečast, sramotu, ono što je za osudu … Govor žene izaziva odbojnost. Ta se presuda čini oštrom i neprimjerenom, pa je jednostavno zanemaruju. Ali smijemo li zanemariti Božju riječ?

Kad se 11. poglavlje Prve poslanice Korinćanima naziva proturječjem 14. poglavlju, apostolu Pavlu se predbacuje nedosljedno razmišljanje. Čini se apsurdnim učenom rabinu pripisivati da samom sebi glatko proturječi unutar nekoliko stranica, posve neovisno o tome što polazimo od toga da imamo posla s Božjom riječju. Autoritet pisca, kojega je Gospodin ovlastio (14,37), vrijedi za oba poglavlja jednako. Dakle, i oba zajedno daju smisao bez proturječja. Zapravo su stariji komentari (npr. Zahn, Hodge) već pokazali rješenje, naime da se u 11. poglavlju govori o ženi u privatnom životu, a u 14. poglavlju o ženi u crkvi. Iz razloga oportunosti danas se od tog gledišta odustalo, i sada se stoji pred dilemom koju treba razriješiti egzegetski. Rezultat je međutim često nestručan.

Iako Pavao tek u 1 Kor 11,17 počinje govoriti o okupljanju u crkvi, ponekad se postupa kao da i prvi dio poglavlja spada u to. Ako se već u 16. retku pojavljuje riječ „crkva“, onda samo zato da se upozori da „netko“ tko pripada crkvi ne bi smio biti svadljivac te se zato treba prilagoditi običajima u crkvi.

Komentar HJR: Iz redova slobodne Braće nije se moglo očekivati da će sestre odjednom smjeti sudjelovati. Oni s istim naglaskom kao i zatvorena Braća zastupaju zapovijed apsolutne šutnje.

Hohage tu uputu obrazlaže poretkom stvaranja a da nije jasno što ga čini, osim razlike među spolovima. Ali taj pretpostavljeni poredak stvaranja vrijedi u cijelom stvorenju. Zašto ne postoji usporediva odredba za druge prigode pod suncem na kojima su okupljeni muškarci i žene? Razlika među spolovima sama po sebi još nije obrazloženje. Moglo bi se argumentirati i ovako – a po mojemu je mišljenju tako i biblijski – da razlika među spolovima čini bogatstvo koje Bog želi darovati svojoj crkvi.

Za Hohagea je potrebno izričito dopuštenje za sudjelovanje žena. Po mojemu mišljenju to nije potrebno. Na pozadini cijeloga Novoga zavjeta toliko je samo po sebi razumljivo da žene sudjeluju da nije potrebno nikakvo izričito dopuštenje.

Na kraju: to je sramotno! Zamislimo sestru u primjetno poniznom stavu koja Bogu naglas jednostavnim riječima zahvaljuje za otkupljenje. Nazvati to sramotom mora ipak izazvati najveće dvojbe. Kad bi doista postojala zapovijed šutnje, a time i zabrana molitve na sastanku, onda bi bio propust jednom ne poštovati tu zapovijed – ali nikada sramota.

Ulrich Pletsch (slobodna Braća)

O takozvanoj napetosti između 1 Kor 11,5 i 14,34-35

Što se može izvući iz ovih Pavlovih izjava?

1. On očito vidi suprotnost između govora i podložnosti; tj. vidi da se govorom žene u crkvi krši zapovijed podložnosti.
2. Očito ženi nije dopušteno u crkvi postavljati pitanja ili govoriti.
3. Pavao ovdje jednoznačno iznosi više izjava o pitanju treba li žena u crkvi govoriti ili šutjeti.
4. Pavao ovdje ne ostavlja nikakvu sumnju u to da se njegove izjave odnose na bogoslužja u crkvi.
5. Pavao ovdje formulira tri zapovijedi i jednu zabranu u pogledu šutnje, odnosno govora žene u crkvi.
6. Već sami formalni aspekti (zapovijed, zabrana, izbor riječi) pokazuju da Pavao ovdje formulira jasnu izjavu o nauku. A osobito sadržajne izjave naglašavaju da je ovdje jednoznačno riječ o izjavama o nauku koje se tiču pitanja smije li žena u crkvi govoriti ili treba šutjeti.

Opažanja, zaključci i daljnja pitanja Opažanja 1. Izjave o nauku o pitanju smije li žena u crkvi govoriti ili treba šutjeti nalazimo isključivo u 1 Kor 14, a ne u 1 Kor 11.

2. Pavao u 1 Kor 11 spominje da žene mole ili prorokuju. Čine li to u crkvi ili ne, u 1 Kor 11 ne spominje. (Upravo je to uzrok i srž napetosti između tih dvaju tekstova!) 3. U 1 Kor 14 Pavao zabranjuje govor i zapovijeda šutnju žene u crkvi. U 1 Kor 11 nema izjave koja bi te zabrane, odnosno tu zapovijed, ublažila ili čak oborila.

Zaključci

1. Pavlu u 1 Kor 11 uopće nije riječ o pitanju mole li žene u crkvi ili ne. Riječ mu je o pitanju na što žene trebaju paziti dok mole ili prorokuju. Događa li se to sada u crkvi ili ne, ovdje nije njegova tema.
2. Izjave o nauku o našem pitanju u pogledu sudjelovanja žena na našim sastancima crkve nalaze se isključivo u 1 Kor 14.
3. Što se tiče našega pitanja o sudjelovanju žena na našim sastancima crkve, 1 Kor 14 je jednoznačno jasnije biblijsko mjesto. Zato 1 Kor 11 treba objasniti polazeći od 1 Kor 14, a ne obrnuto!
4. Zahtjev da svako davanje prednosti 1 Kor 14 mora objasniti kako se odnosi prema 1 Kor 11 opravdan je, ali u ovom trenutku uopće ne igra nikakvu ulogu. Da bi se biblijska mjesta odvagnula s obzirom na njihove izjave o gore navedenom pitanju, ne mora se objasniti kako bi se 1 Kor 11 moglo shvatiti polazeći od 1 Kor 14. Ovdje najprije treba utvrditi da 1 Kor 14 jednoznačno daje jasnije i teže izjave o našem pitanju. Koji zaključci iz toga proizlaze za praksu i kojim se pomoćnim konstrukcijama po potrebi mora poslužiti, na ovom mjestu nije relevantno. Na ovom se mjestu odlučuje

vagne li se i ocjenjuju li se izjave tih dvaju biblijskih mjesta na temelju usporedbe tekstova ili na temelju predrazumijevanja.

Daljnja pitanja

1. Kako treba shvatiti zapovijed šutnje, odnosno zabranu govora u 1 Kor 14,34.35 u kontekstu cijeloga poglavlja?

Ovdje najprije treba utvrditi da pristup „uvjetovane šutnje“ proizlazi iz pokušaja da se 1 Kor 14 objasni polazeći od 1 Kor 11. Budući da međutim 1 Kor 14 daje jasnije i teže izjave o tom pitanju, taj je pristup proizvod predrazumijevanja, odnosno pomoćna konstrukcija koja se stavlja iznad samih izjava teksta.

2. Obuhvaća li zapovijed šutnje, odnosno zabrana govora u 1 Kor 14 molitvu ili prorokovanje iz 1 Kor 11?

Ako je 1 Kor 14 teže mjesto – a ono to jednoznačno jest (!) –, onda zapovijed šutnje, odnosno zabrana govora, mora uključivati molitvu ili prorokovanje iz 1 Kor 11 kad je riječ o okupljanju kao crkve.

Pitanje ovdje nije treba li zapovijed šutnje, odnosno zabranu govora u 1 Kor 14 u svjetlu 1 Kor 11 shvatiti ograničeno! 1 Kor 14 ne tumači se u svjetlu 1 Kor 11, nego obrnuto: 1 Kor 11 treba tumačiti u svjetlu 1 Kor 14.

[…] 4. Tko tvrdi da zapovijed šutnje i zabranu govora ne treba shvatiti apsolutno, mora s pomoću biblijskih tekstova i bez pribjegavanja pomoćnim konstrukcijama pokazati

- da 1 Kor 11 jednako jasno i razgovijetno kao i 1 Kor 14 govori o kontekstu sastanka crkve,
- da 1 Kor 11 jednako kao i 1 Kor 14 daje izjave o nauku o pitanju treba li žena u crkvi šutjeti ili smije govoriti,
- da i kako 1 Kor 11 relativizira iznimno jasne upute u 1 Kor 14,
- da postoji jednoznačna veza između 1 Kor 14,34.35 i 1 Kor 14,29, da se dakle zapovijed šutnje i zabrana govora odnose na prosuđivanje proročkoga govora,
- da je kod šutnje žene isto tako riječ o „uvjetovanoj šutnji“ kao u 28. i 30. retku,
- da prosuđivanje proročkoga govora treba shvatiti u smislu javnoga raspravljanja ili komentiranja

i da cijela prisutna crkva sudjeluje u prosuđivanju proročkoga govora,

- da se pitanja žena koje žele nešto naučiti također odnose na prosuđivanje proročkoga govora i kako se puko pitanje radi razumijevanja može smatrati prosuđivanjem proročkoga govora.

5. Izjava u 1 Kor 11,5 u svojem se smislu ni ne relativizira ni ne mijenja ako se tumači u svjetlu 1 Kor 14. To da žene mole i prorokuju uopće nije upitno. Ako sada iz tumačenja 1 Kor 14 proizlazi da žena na sastanku crkve ne moli i ne prorokuje, to ni na koji način ne proturječi izjavi u 1 Kor 11. Izjava u 1 Kor 11 ostaje nepromijenjena.
6. Ako se međutim 1 Kor 14 tumači u svjetlu 1 Kor 11, izjave u 1 Kor 14,34.35 moraju se u svojem smislu relativizirati.

C. Završni sažetak

1. Ako se – da bi se utjecaj različitih predrazumijevanja što više isključio – pođe od usporedbe izjava tih dvaju biblijskih mjesta, neizbježno se dolazi do zaključka da je 1 Kor 14,34.35 mjesto u tekstu koje izričito daje izjave o nauku na temu govora, odnosno šutnje žene u crkvi.
2. Na temelju usporedbe tekstova jasno je da 1 Kor 11 treba tumačiti u svjetlu 1 Kor 14. To znači da razjašnjenje pitanja o službi žene u crkvi počinje tumačenjem 1 Kor 14.
3. Tumačenje 1 Kor 14 daje jednoznačnu odredbu da žena u crkvi treba šutjeti i ne govoriti. Zapovijed šutnje i zabrana govora obuhvaćaju sva usmena očitovanja pojedinca pred cijelom crkvom.

Ulrich Pletsch, rođen 1956., oženjen, otac jedne kćeri i djed dvoje unučadi, ravnatelj je jedne kršćanske osnovne škole i jedan od starješina u jednoj skupštini Braće.

Komentar HJR: Pletschov je rad najsnažnija argumentacija na njemačkom jeziku za zapovijed apsolutne šutnje koju poznajem. Zapovijed šutnje zagovara se vatreno i s mnogo argumenata. Napetost između tih dvaju tekstova – ja bih je nazvao proturječjem – razrješava se ovako: kasniji tekst u poslanici dobiva pravo konačnoga tumačenja. Obrazloženje: veća jasnoća. Kad bismo imali samo ta dva teksta, onda bi se ta argumentacija mogla slijediti. Ali postoji kapitalna pogreška: veća jasnoća 34. i 35. retka nastaje samo ako se ostatak 14. poglavlja posve ostavi po strani – a i svi ostali tekstovi Novoga zavjeta, koji – tako pretpostavljam – prešutno moraju pretpostavljati glasno sudjelovanje sestara.

Crkveni oci

Charles J. Ellicott

C. J. Ellicott upućuje na ovaj tekst:

Redak 34. αἱ γυναῖκες κ.τ.λ.] Žene neka šute u crkvama, tj. na većim i javnim sastancima crkve, o kojima je jedino riječ u ovom poglavlju: usp. r. 4, 5, 12, 16, 19, 23, 26, i vidi bilješke uz 11,5. Vjerojatno je da je apostol ovdje osobito mislio na javnu učiteljsku službu: usp. 1 Tim 2,12, διδάσκειν δὲ γυναικὶ οὐκ ἐπιτρέπω. To se pravilo u ranoj Crkvi brižno čuvalo: vidi Const. Apost. III. 6, i Conc. Carthag. IV. 99. Kod Židova je za sinagogu bila sramota ako bi žena javno čitala Zakon; vidi Lightfoot, Hor. in h. l., Schoettg. Hor. str. 658.

Apostolske konstitucije (III. knjiga)

Da žene ne trebaju poučavati, jer je to nedolično; i koje su žene slijedile našega Gospodina.

VI. Ne dopuštamo našim ženama da poučavaju u crkvi (1 Kor 14,34), nego samo da mole i da slušaju one koji poučavaju; jer sam naš Učitelj i Gospodin Isus, kad nas je, Dvanaestoricu, poslao da ljude i narode učinimo učenicima, nigdje nije poslao žene da propovijedaju, premda mu takvih nije nedostajalo. Jer s nama su bile majka našega Gospodina i njegove sestre, također Marija Magdalena i Marija, Jakovljeva majka, te Marta i Marija, Lazarove sestre, Saloma i još neke. Jer da je bilo potrebno da žene poučavaju, on bi im sam prije zapovjedio da s nama poučavaju narod. Jer ako je glava ženi muškarac (1 Kor 11,3), nije razumno da ostatak tijela vlada glavom.

Strack i Billerbeck

14, 34 A: Žene neka šute na sastancima.

Stara je sinagoga ženama zabranila javno govoriti na bogoslužnim sastancima, ne načelno, ali ipak stvarno. Na bogoslužjima trebaju sudjelovati da bi slušale i da bi iz izlaganja targuma učile zapovijedi.[5]

14, 34 B: Neka budu podložne, kao što i Zakon kaže.

Apostol je pri tim riječima vjerojatno imao na umu Post 3,16. Ipak se izraz νόμος ne smije previše pritiskati. I tradicionalni običaj vrijedio je kao Tora; usp. npr. RH 19a: riječi predaje kao riječi Tore.

14, 35 A: Ako žele nešto naučiti, neka kod kuće pitaju svoje vlastite muževe.

O pitanju treba li žene poučavati u Tori nije postojala jednodušnost. Opće je uvjerenje vjerojatno bilo da otac barem nema obvezu dati svoje kćeri poučavati u Pismu.

14, 35 B: Sramotno je za ženu govoriti na sastanku. Usp. riječ Šemuela († 254): glas kod žene nešto je sramotno (bludno) קול באשה ערוה; vidi Berakh 24a kod Mt 5,28, str. 299.[6]

Tumačenja i objašnjenja iz protestantskoga svijeta

Katharine C. Bushnell

Katharine C. Bushnell: Wach auf, Eva! (Probudi se, Eva!; prvo izdanje 1908., na njemačkom 2020.)

Spoznajte biblijsku istinu o Božjoj izvornoj i nepromijenjenoj namjeri potpune jednakosti žene

Izvadak po odlomcima

Osim toga, on rabi izraz „nije im dopušteno“, što jasno znači da su drugi prije Pavla zabranili tu stvar, ali nigdje u Bibliji ne može se naći ni traga takve zabrane, osim upravo ovih Pavlovih riječi. Time se postavlja važno pitanje: gdje i tko to nije dopuštao? Post 3,16 jedina je uputa na „Zakon“ koja se navodi u bilješkama, a to nije točno iz dva razloga. (1) Ako muževi zapovijede svojim ženama da govore u javnosti, onda one moraju govoriti, ako Post 3,16 znači: „Za tvojim će mužem biti tvoja žudnja, a on će vladati nad tobom“. (2) Ali malo bi korintskih vjernika, ako ijedan, poznavalo to čitanje Post 3,16, jer su rabili verziju Septuaginte. Pavao gotovo isključivo citira taj prijevod u ovoj poslanici; u svojih sedamnaest upućivanja na Stari zavjet samo jednom jasno citira hebrejski tekst. Zato bi Korinćani taj redak čitali ovako: „Okrećeš se svojemu mužu, a on će vladati nad tobom“.

Zatim se zapitajte: ako se ova jedna jedina Pavlova izjava treba uspostaviti kao biblijski „zakon“ da bi se žene ušutkale, što će se onda dogoditi sa stotinu i jednim drugim „zakonom“ u Starom zavjetu koji ženama zapovijedaju da otvore usta, kao „Neka tako kažu otkupljeni Gospodnji“, „Hvalite Boga u svetištu njegovu!“ (ponovljeno stotinjak puta samo u Psalmima), „Kličite Gospodinu, sva zemljo! Radujte se i kličite!“, „Objavljujte među narodima djela njegova“, „Sve što diše neka hvali Gospodina!“, „Pripovijedajte sva čudesa njegova!“? Jer muškarcima je jednostavno nemoguće uvjerljivo tvrditi da su sve te opomene i pozivi u Starom zavjetu bili namijenjeni samo njima. Tisućljećima se to tako nije shvaćalo ni naučavalo. Ta pretjerana revnost nekih vjerskih učitelja za takvo tumačenje jedne jedine rečenice Pisma, koja dovodi u pitanje stotinu ili dvjesto drugih biblijskih izjava (bez ikakva pokušaja da se ta jedna rečenica uskladi s ostalima), trebala bi nas upozoriti da njihovo tumačenje ne preuzmemo prenaglo. Zašto, na primjer, takvi zagovornici doslovne i opće primjene jedne jedine rečenice ovdje nisu jednako tako bili zagovornici doslovne i opće primjene Pavlova autoriteta ondje gdje kaže da je dobro da neudane žene ostanu neudane (1 Kor 7,8.34-35)? Ali ne! To su obično iste osobe koje se zalažu za to da su

brak i kućne zadaće jedini i isključivi poziv za žene. Zašto ne kažu da bi rečenica „Šuti pred njim, sva zemljo!“ (Hab 2,20) trebala zatvoriti usta ne samo ženama, nego cijeloj crkvi?

Pavao se ovdje riječima „Nije dopušteno“ poziva na pravilo izvan Pisma, a ne u Pismu. Pitanje je gdje trebamo naći to pravilo šutnje. Veliki njemački leksikograf Schleusner u svojem grčko-latinskom leksikonu objašnjava: izraz „kao što i Zakon kaže“ odnosi se na usmenu predaju Židova. Evo njegovih riječi: „Usmeni zakoni Židova ili židovske predaje ... U Starom zavjetu ne postoji zapovijed o tome“, a citira i Vitringu u smislu da su „židovske predaje zabranjivale da žene govore u sinagogi“. Ali razmislite malo! Ipak je malo vjerojatno da bi apostol Pavao citirao predaje Židova i nazivao ih „Zakonom“ koji predstavlja konačni autoritet u nekoj spornoj stvari u crkvi. Velik dio svoje snage upotrijebio je da se bori upravo protiv tih „predaja“ ili tradicija Židova, kao i njegov Gospodin Isus Krist. Pavao je opominjao da se „ne obaziru na židovske bajke i zapovijedi ljudi koji se odvraćaju od istine!“ (Tit 1,14). Ne, apostol Pavao ovdje citira ono što naučavaju judaizanti (oni koji su kršćanima nametali židovski Zakon) u korintskoj crkvi, koji kažu da žene „moraju šutjeti“ jer tako naučava židovski zakon.

Nema sumnje da je Talmud, za razliku od Staroga zavjeta, ušutkao žene. „Iz poštovanja prema zajednici žena ne bi smjela sama čitati u Zakonu.“ „Sramota je za ženu da njezin glas čuju među muškarcima.“ „Ženin je glas prljava golotinja.“ To su neke od mnogih njegovih izreka. Što se tiče postavljanja pitanja: jedna imućna Židovka jednom se usudila pitati velikoga R. Eliezera: „Zašto bi grijeh zlatnoga teleta, premda je bio samo jedan, trebao biti kažnjen trostrukom smrću?“ Mogu zamisliti da je pitanje nadilazilo njegovo znanje, jer je odgovorio: „Žena ne bi trebala biti mudra iznad svoje preslice.“ Neki Hyrcanus upozorio je R. Eleazera nasamo da gospođa koju je tako ukorio može iz osvete uskratiti svoju desetinu, a ona je iznosila znatne svote. Ali R. Eleazer odvratio je: „Neka se riječi Zakona radije spale nego da se prepuste ženi.“ Ta je rečenica preuzeta kao neka vrsta zakonske izreke za buduće naraštaje među Židovima.

Ponavljam: osjećam se prisiljenom vjerovati da apostol u 34. i 35. retku 1 Kor 14 nije izražavao svoje vlastito mišljenje kad je napisao: „Žene [neka] šute u crkvama, jer im nije dopušteno govoriti, nego neka budu podložne, kao što i Zakon kaže. Ako pak žele nešto naučiti, neka kod kuće pitaju svoje vlastite muževe; jer je sramotno za ženu govoriti u crkvi.“ Vjerujem da je to jezik judaizanata u Korintu, koji je bio dojavljen Pavlu i koji Pavao citira da bi odgovorio riječima: „Ili je Božja riječ od vas izišla? Ili je samo do vas došla?“ i svime što slijedi na kraju poglavlja.

Naš slučaj prolazi sve te provjere. Slijedimo tu smjernicu i primijenimo tri točke smjernica prof. Ramsayja: (1) „Svaki put kad Pavao aludira na njihovo znanje.“ – Pavao u 37. retku aludira na njihovo znanje; a u 38. retku izjavljuje: „Ako tko to ne spoznaje, ni njega Bog ne spoznaje.“ (2) „Kad je neka izjava u jasnoj suprotnosti s neposrednim kontekstom.“ – 34. i 35. redak u jasnoj su suprotnosti s 31. i s 39. retkom, jer bi bilo posve neodrživo tvrditi da Pavao ovdje pojam „braća“ primjenjuje samo na muški spol. (3) „Kad je neka izjava u jasnoj suprotnosti s poznatim Pavlovim stajalištima.“ – Kad bi apostol ženama zapovjedio „da šute“, to bi bilo u izravnoj suprotnosti s onim što se mora zaključiti iz njegova izlaganja u 11. poglavlju o pokrivanju žena velom.

Pavlov odgovor na sva ta zanovijetanja judaizanata i na njihova nastojanja da potkrijepe svoje argumente citirajući usmenu predaju Židova glasi: „Ili je Božja riječ od vas izišla? Ili je samo do vas došla?“ Zatim u recima 37-40 izražava svoje vlastito mišljenje o toj temi, koje je mišljenje Duha Svetoga.

Zatim apostol izjavljuje: „Ako tko misli da je prorok ili inače obdaren Duhom, neka spozna da je ono što vam pišem Gospodnja zapovijed.“ On ovdje „Gospodnju zapovijed“ stavlja nasuprot „zapovijedima

ljudi“, koje je naučavao usmeno predani zakon Židova. Drugim riječima, Pavao tvrdi da bi pravi prorok ili duhovna osoba uvidjeli da je njegova odredba u toj stvari bila u skladu s Pismom, dok odredba židovskih rabina nije bila.

Matthew Henry

Reci 34-35

Ovdje apostol 1. zapovijeda ženama da šute na javnim sastancima, i to toliko da u crkvi ne smiju postavljati pitanja ni radi vlastite pouke, nego trebaju pitati svoje muževe kod kuće. Trebaju učiti u svoj tišini i pokornosti; ali, kaže apostol, ne dopuštam da poučavaju, 1 Tim 2,11-12. Postoji doduše naznaka (11,5) kao da su žene ponekad na svojim sastancima molile i prorokovale, što apostol u onom odlomku ne osuđuje naprosto, nego osuđuje način na koji su to činile, naime što su molile ili prorokovale gologlave, što je u ono vrijeme i u onoj zemlji brisalo razliku među spolovima i stavljalo žene na istu razinu s muškarcima. Ali ovdje, čini se, zabranjuje svako njihovo javno istupanje. Nije im dopušteno govoriti u crkvi (r. 34), ni pri molitvi ni pri prorokovanju. Čini se da kontekst jasno uključuje ovo potonje, i to u ograničenom smislu u kojemu se ono shvaća u ovom poglavlju, naime za propovijed ili tumačenje Pisma po nadahnuću. I doista, za ženu prorokovati u tom smislu značilo bi poučavati, što ne pristaje baš dobro uz njezino stanje podložnosti. Tko poučava druge, u tom pogledu ima nadmoć nad njima, koja ženi nad muškarcem nije dopuštena, pa zato ne smije ni poučavati u crkvi: ne dopuštam im da poučavaju. Ali molitva i izgovaranje nadahnutih pjesama nisu poučavanje. A budući da je u ono doba Crkve bilo žena koje su imale duhovne darove te vrste (vidi Dj 21,9) i koje su na sastanku mogle biti pod tim poticajem, moraju li ga posve potisnuti? Ili zašto bi imale taj dar ako se on nikada ne smije javno vršiti? Iz tih razloga neki misle da te opće zabrane treba shvatiti samo za obične slučajeve, a da im se u izvanrednim prigodama, kad su žene pod Božjim utjecajem i kad je to poznato, može dati sloboda govora. Inače ne bi trebale poučavati ni raspravljati i postavljati pitanja u crkvi, nego ondje u šutnji učiti i, ako bi se pojavile poteškoće, pitati svoje vlastite muževe kod kuće. Zapazite: kao što je dužnost žene da uči u podložnosti, tako je dužnost muža da sačuva svoju nadmoć time što je može poučiti; ako je njezina dužnost da pita svojega muža kod kuće, onda je njegova briga i dužnost da se barem potrudi moći odgovoriti na njezina pitanja; ako je za nju sramota govoriti u crkvi, gdje bi trebala šutjeti, onda je za njega sramota šutjeti kad bi trebao govoriti i ne moći dati odgovor kad ga ona pita kod kuće. 2. Ovdje imamo razlog za tu zapovijed: Božji je zakon i zapovijed da one budu poslušne (r. 34); one su podređene mužu, i sramota je za njih učiniti bilo što što izgleda kao prisvajanje zamjene položaja, a to je, čini se, značio govor u javnosti, barem u ono doba i u onom narodu, kao i javno poučavanje još mnogo više: tako da apostol zaključuje da je sramota za žene govoriti u crkvi, na sastanku. Sram je neugodno razmišljanje duha o tome da je učinio nešto nepristojno. A što je nepristojnije nego kad žena napusti svoj rang, odrekne se podložnosti svojega spola ili učini nešto što prema općem shvaćanju tako izgleda i čini se? Zapazite: naš duh i naše ponašanje trebali bi biti primjereni našem položaju. Naravne razlike koje je Bog učinio trebali bismo poštovati. Oni koje je podredio drugima ne bi se smjeli stavljati na istu razinu niti sebi prisvajati nadmoć. Žena je podređena muškarcu, i ona bi trebala zadržati svoje mjesto i biti s njime zadovoljna. Iz toga razloga žene u crkvama moraju šutjeti i ne smiju se uzdizati na mjesto učitelja; jer to bi bilo prisvajanje nadmoći nad muškarcem.[7]

Komentar HJR: Neobično je, i ne nalazim to u Pismu, da poučavanje uključuje nadmoć. To je još jedan primjer kakvim se sve argumentima poseže da bi se objasnio ovaj tekst. Poučavanje je služenje odgovarajućim darom koji je Bog nekomu dao na korist drugima, a ne radi samoga sebe.

Warren W. Wiersbe

Drugo, žene ne bi trebale govoriti na sastanku (1 Kor 14,34-35). Pavao je ženama već dopustio da mole i prorokuju (1 Kor 11,5), pa se ta uputa mora odnositi na neposredni kontekst ocjenjivanja proročkih poruka. Čini se da je glavna odgovornost za čistoću nauka u ranoj Crkvi počivala na ramenima muškaraca, osobito starješina (1 Tim 2,11-12).

Kontekst ove zabrane upućuje na to da su neke žene na sastanku stvarale probleme postavljajući pitanja i možda čak izazivajući svađu. Pavao je udane žene podsjetio da se podlože svojim muževima i da im se na pitanja odgovori kod kuće. (Pretpostavljamo da su se neudane žene mogle savjetovati sa starješinama ili s drugim muškarcima u svojim vlastitim obiteljima.) Nažalost, danas je u previše kršćanskih kućanstava žena ta koja mora odgovarati na muževa pitanja, jer je bolje poučena u Božjoj riječi.

Na koji se „zakon“ Pavao pozivao u 1 Kor 14,34? Vjerojatno na Post 3,16. (Riječ zakon bila je sinonim za starozavjetne spise, osobito za prvih pet knjiga.) U 1 Kor 11 Pavao je raspravio odnos muškaraca i žena u crkvi, pa nije bilo potrebno ulaziti u pojedinosti.

Frédéric Godet

Apostol javno govorenje smatra činom vršenja autoriteta nad sastankom koji sluša (usp. 1 Tim 2,12). A budući da je stav autoriteta nad muškarcem u suprotnosti sa stavom poslušnosti [...], izvodi zaključak da je javni govor žene u proturječju s položajem koji je dan Božjom voljom, kako je izražena u Zakonu. … Šutnja žena na bogoslužju samo je jedan oblik izražavanja općega uvjeta podložnosti koji im je nametnut u odnosu na muškarca. … Pavao u javnom govoru žene vidi djelovanje protiv stava koji su joj dodijelili narav i Stvoriteljeva zapovijed (usp. 11,1-16). … Žene ne bi trebale činiti ništa što narušava vezu ovisnosti koja svaku od njih sjedinjuje s njezinim vlastitim mužem.

(Njemački prijevod: Thomas Jettel.)

Adolf Schlatter

14,34.35: *Žene neka šute na sastancima crkve. Jer im nije dopušteno govoriti, nego se trebaju podložiti, kao što i Zakon kaže. Ako pak žele nešto naučiti, neka kod kuće pitaju vlastite muževe; jer je za ženu sramotno govoriti na sastanku*. Uz veliku, pouzdanu slobodu, po kojoj su se tada odlikovali sastanci kršćanstva i kojom su se za njih upotrebljavale sve snage prisutne u crkvi, postavilo se i pitanje vrijedi li ta sloboda za ženu na isti način kao za muškarca. I u toj točki, kao i u mnogim drugima, crkva je tek morala tražiti svoj put i samostalno spoznati što kod nje treba postati običajem. Već po onome što je Pavao u 11. poglavlju rekao o ponašanju žene pri molitvi znamo da se on protivi izjednačavanju obaju spolova. Granica koju je između njih uspostavila narav treba u kršćanstvu ostati nepovrijeđena. To se postiže time što se ženi na sastancima ne dopušta riječ. U 11. poglavlju Pavao to još nije rekao, jer ondje nije govorio o pravu koje ženama pripada na sastancima, nego o tome kako se ponašaju pred Bogom pri molitvi ili prorokovanju. Prorokovanje nije nužno bilo vezano uz sastanak, a način na koji se žena ponaša pri molitvi posve je stvar za sebe, s kojom se ne poklapa pitanje treba li i ona govoriti. Pavao nije rekao da nijedna žena ne može primiti proročki poziv. Ako po posebnom Božjem nalogu ima izreći Božju riječ, može to učiniti i na drugi način, a ne javnim govorom. Ali nakon što je Pavao u 11. poglavlju rekao da se žena i u svojim najvišim duhovnim sposobnostima, kad moli ili prorokuje, mora ponašati kao žena, tako da se nikada ne može izjednačiti s muškarcem ni odbaciti ili zaboraviti svoju povezanost s njim, lako razumijemo i to da je smatrao sramotnim za ženu kad na sastancima želi govoriti pred muškarcima i umjesto njih. I tako se ponaša kao da nije žena, nego muškarac. Njezinoj čežnji za

spoznajom Pavao rado pruža svaku pomoć; ali da bi došla do jasne i duboke spoznaje Božje riječi, nije jedino sredstvo da javno na sastancima postavlja pitanja ili drži govore. Neka radije ono o čemu želi pojašnjenje razmotri sa svojim mužem. On je najbliži koji joj treba pomagati u svim potrebama njezina unutarnjeg života, pa i u njezinoj čežnji za spoznajom Boga.

14,36: *Ili je Božja riječ izišla od vas, ili je došla samo do vas?* I kod ženskoga pitanja bilo je važno da pojedina crkva ne čini samovoljno ono što joj se činilo ispravnim, nego da svaka čuva slogu s ostalim crkvama i pomaže u oblikovanju općega, posvuda valjanog običaja kršćanstva. Korinćani bi se tada s određenim prividom opravdanja mogli odbiti obazirati na druge kad bi bili prva crkva od koje su sve ostale primile evanđelje ili kad bi bili jedina crkva. Ali sada, budući da nisu ni prva ni jedina crkva, ono što ostale crkve drže ispravnim i pristojnim vrijedi i za njih.[8]

William Barclay

Po svoj je prilici Pavao ponajprije imao na umu labavo moralno stanje u Korintu i osjećaj da se nije smjelo učiniti apsolutno ništa što bi mladu Crkvu moglo dovesti makar i u najmanju sumnju nemoralnosti. Sigurno bi bilo vrlo pogrešno istrgnuti te riječi iz konteksta i od njih učiniti opće pravilo za Crkvu.

Pavao nastavlja govoriti s određenom strogošću. Posve je siguran da čovjek, čak i ako ima duhovne darove, nema pravo buniti se protiv autoriteta. Svjestan je da savjeti koje je dao i pravila koja je postavio potječu od Isusa Krista i njegova Duha, i ako ih čovjek odbija razumjeti, mora ostati u svojem namjernom neznanju.

Leon Morris

Morris, L., *1 Corinthians: an introduction and commentary*, VII, Tyndale New Testament Commentaries

34-35. Ako „kao u svim crkvama svetih“ (usp. 4,17) pripada ovom retku, Pavao poziva Korinćane da se prilagode priznatoj kršćanskoj praksi. Da su žene preuzele ulogu učitelja, kršćanstvo bi u očima većine ljudi bilo diskreditirano. Kod Grka ženama je čak bilo zabranjeno išta reći u javnosti. Plutarh kaže da bi krjeposna žena „trebala biti skromna i čuvati se da išta kaže pred strancima“ (Savjeti mladenki i mladoženji, 31); osim toga, „žena bi trebala govoriti ili sa svojim mužem ili preko svojega muža“ (isto, 32). Pavao ih poziva da poštuju običaje. Ali čini i više. Upućuje na Zakon da bi ih podsjetio da se trebaju podložiti (ne dodaje: „svojim muževima“; govori o općem statusu, usp. Ef 5,21). Većina smatra da misli na Post 3,16 (premda bi mogao misliti i na Post 1,26 i d. i 2,21 i d.). Šutnja žena u crkvama predstavlja određen problem. Budući da je Pavao odobrio njihovu molitvu ili prorokovanje (11,5), pravilo protiv njihova govora nije apsolutno (usp. Dj 2,18-19; 21,9). Moffatt zastupa stajalište da Pavao „pobožnoj ženi nikada nije zabranio da čak i na javnom bogoslužju vrši proročki dar koji je imalo toliko žena u prvoj Crkvi“. On tu zabranu shvaća tako da se odnosi na „žene koje sudjeluju u raspravi ili tumačenju onoga što je prorok ili učitelj rekao tijekom bogoslužja“ (Grudem, str. 249-251, u biti se slaže, kao i Thrall i drugi). Héring nalazi „jasno razlikovanje između žene koja propovijeda … i žene koja je na bogoslužju prisutna samo kao obična članica crkve“. G. Delling ovdje vidi „sprječavanje svojevoljnoga govora“ (TDNT, viii, str. 43). Calvin je Pavla shvaćao tako da žena doduše može govoriti u javnosti, ali ne smije govoriti na redovitom bogoslužju. Moramo imati na umu da su žene u prvom stoljeću bile neobrazovane. Židovi su smatrali grijehom poučavati ženu, a drugdje stanje nije bilo mnogo bolje. Korintske žene trebale su šutjeti u crkvi, pa makar samo zato što bi imale malo ili ništa smisleno za reći. Ne primjećuje se onoliko često koliko bi trebalo da je kršćanstvo od početka polazilo od toga da žene uče jednako slobodno kao

muškarci (usp. Lk 10,39-42). Pavlu je ovdje stalo do načina na koji žene trebaju učiti. On to ne dokazuje; uzima to kao dano. Jednostavno kaže da svoja pitanja trebaju postavljati svojim muževima kod kuće i ne smetati sastanku. To bi bilo protiv pristojnosti; bilo bi sramotno (ista riječ kao u 11,6), što Bultmann shvaća kao „ono što je po sudu ljudi sramotno“ (TDNT, i, str. 190).

36. Čini se da to upućuje na to da se ta praksa u Korintu doista događala. Pavao je više puta imao prilike žaliti se na oholost Korinćana. Očito su se osjećali slobodnima ići novim putovima, opravdanima samo njihovim vlastitim shvaćanjem kršćanskih stvari. Suočen s takvim stavom, Pavao ironično pita ima li Božja riječ svoje zemaljsko podrijetlo kod Korinćana ili je samo došla do njih. Ne smiju misliti da samo oni znaju što je kršćansko. Moraju paziti na običaje i razmišljanje „svih crkava svetih“ (r. 33).[9]

Ben Witherington III

Conflict *and* Community *in* Corinth: *A Socio-Rhetorical Commentary on 1 and 2 Corinthians*

Tijekom odvagivanja proroštava neke su žene, vjerojatno udane žene, koje su možda i same bile proročice i stoga imale pravo odvagivati ono što je rečeno, postavljale pitanja, možda neprimjerena pitanja, i bogoslužje je bilo ometano. Pavao u r. 34-35 opominje da se kršćansko bogoslužje ne pretvori u krug pitanja i odgovora. S obzirom na gornju raspravu o poganskom proroštvu, vrlo je vjerojatno da su te žene polazile od toga da kršćanski proroci ili proročice djeluju slično kao proročište u Delfima, koje je prorokovalo samo na pitanja, uključujući pitanja o čisto osobnim stvarima. Pavao argumentira da je kršćansko proroštvo drugačije: proroci i proročice govore kao odgovor na nadahnuće Duha Svetoga, a da nijedan čovjek ne potiče/izaziva stvari. Pavao zatim takva pitanja ograničava na drugo mjesto, naime na dom. Možda daje naslutiti da je muž ili muškarac kojega treba pitati bio ili prorok ili barem u stanju odgovoriti na takva pitanja u prikladnije vrijeme.

Keener je možda u pravu kad kaže da je ovdje riječ o pedagoškom problemu. Oni koji su postavljali pitanja još nisu bili dovoljno obrazovani u Kristovoj školi da bi znali što je na kršćanskom bogoslužju primjereno, a što nije. Pavao potvrđuje njihovo pravo da uče, ali upućuje na drugi kontekst. U svakom slučaju Pavao ispravlja zloupotrebu povlastice i ne povlači pravo žene da govori na sastanku, koje je već dao u 11. poglavlju.

Craig L. Blomberg

The NIV Application Commentary: *From Biblical Text … to Contemporary Life*

Kao u 11,2-16, žene koje Pavao ušutkava mogu biti samo supruge. To bi objasnilo zašto ne smiju javno dovoditi u pitanje proroštva crkve, nego kod kuće moraju pitati „svoje vlastite muževe“ (r. 35, zacijelo aluzija na muževe, kao u NIV). Inače bi mogle izazivati svoje muževe u crkvi na način koji bi proturječio njihovoj od Boga određenoj podložnosti njima (r. 34). „Zakon“ se ne može odnositi na neko određeno starozavjetno mjesto koje ženama propisuje da šute na javnom bogoslužju, jer takvo mjesto ne postoji. Vjerojatno se ne odnosi ni na Post 3,16, jer Pavao ni na jednom drugom mjestu ne navodi posljedice pada u grijeh kao obrazloženje za poželjno kršćansko ponašanje. Prije će biti da aludira na red i svrhu stvaranja u Post 2, kao što je to učinio u 11,8-9 u pogledu poštovanja žena prema njihovoj glavi.

Roy E. Ciampa i Brian S. Rosner (u: G. K. Beale / D. A. Carson [ur.])

Commentary on the New Testament use of the Old Testament

Komentar o novozavjetnoj uporabi Staroga zavjeta

14,33-35 Pavao kaže da žene (ili supruge) trebaju šutjeti tijekom sastanka crkve; nije im dopušteno govoriti, i trebaju biti podložne, „kao što kaže Zakon“ (o tekstualnim problemima vidi Niccum 1997; Thiselton 2000: 1148-50). Pavao ne može misliti da žene uopće ne smiju govoriti, jer u 11. poglavlju raspravlja o njihovoj ovlasti da na bogoslužju mole i prorokuju (o dokazima da vrsta šutnje vjerojatno ovisi o kontekstu vidi Grudem 1982: 242-44). Vjerojatno misli ili da žene ne bi trebale sudjelovati u prosuđivanju/ocjenjivanju proročkih poruka drugih (tako Grudem 1982; Carson 1987: 129 [usp. 14,29]; ili možda osobito poruka koje izgovaraju njihovi vlastiti muževi? (usp. 14,35)), ili da se moraju kloniti ometajućega brbljanja ili neprimjerenih razgovora (tako Paige 2002), možda osobito s drugim muškarcima (usp. 14,35: „Neka pitaju svoje vlastite muževe [tous idious andras]“).

Pavlovo upućivanje na nauk „Zakona“ vjerojatno ima na umu pripovijesti o stvaranju u Knjizi postanka s njihovim implikacijama za red i pristojnost u odnosima između muškarca i žene (usp. Thiselton 2000: 1153-54; Bruce 1980: 136; Carson 1987: 129; Keener 1992: 86-87; vidi i komentar uz 1 Kor 11,2-16 gore). Neki misle da Pavao aludira na Post 3,16 i ondje izrečenu tvrdnju ženi da će njezin muž vladati nad njom (usp. 4Q416 2 IV, 1-8). U tom je tekstu međutim riječ o vladavini koja proizlazi iz prokletstva pada u grijeh (vidi ipak Grudema [1982: 253-54], koji misli da je izvor Post 3,16 u vezi s Post 2,18-23). Mnogi ovaj tekst shvaćaju tako da ženama (onda i danas) zabranjuje da steknu „učiteljski autoritet nad muškarcima koji priznaje crkva“ (npr. Carson 1987: 130). Drugi vjeruju da Pavao time želi reći da Pismo naučava kako je važno održavati poštovanje i red u bogoslužnom okviru (ovdje prije svega poštovanje žena prema njihovim muževima), ali da bi se to načelo u kulturama u kojima se društvena očekivanja od muževa i žena jasno razlikuju od onih u Pavlovu svijetu moglo primjenjivati sasvim drugačije.[10]

Anthony C. Thiselton

The First Epistle to the Corinthians: A Commentary on the Greek Text

33b-34 Prosudba o prijevodu postaje neizmjerno teška jer je neodvojivo povezana s Pavlovom pretpostavkom da će korintski čitatelji riječi poput σιγάτωσαν (neka šute; neka budu mirne; neka prestanu govoriti; neka ne prekidaju) i λαλεῖν (govoriti, govoriti na upravo opisani način, govoriti onako kako to one čine) tumačiti i razumjeti u skladu sa situacijskim kontekstom koji je bio poznat i autoru i primateljima. Ovdje bi „apstrahirani“ prijevod, utemeljen isključivo na leksičkom izboru riječi, zapravo mogao povrijediti razumijevanje iz konteksta.

Mnogi tvrde da r. 34-35 predstavljaju korintski slogan ili dio korintske teologije koji Pavao citira kako bi ga zatim odbacio. Takvo stajalište nije nategnuto, jer se čini da Pavao upravo to čini u 6,12; 7,1; 10,23 i možda i drugdje (npr. u 8,1-6).

Citira li Pavao korintsko stajalište koje odbacuje?

D. W. Odell-Scott možda se najčešće povezuje s tim stajalištem, kako u jednom članku iz 1983. tako i u daljnjem odgovoru Jeromeu Murphy-O’Connoru iz 1987. Ipak, i Manus, Flanagan i Snyder te Allison nude inačice tog stajališta (vidi dolje). Odell-Scott u ključnoj čestici ἤ („ili“) na početku 36. retka vidi razornu retoričku repliku na konzervativnu patrijarhalnu vlast koju jedna skupina u Korintu izražava riječima iz r. 34-35: „Ili je Božja riječ od vas izišla?“ (r. 36). Prema Odell-Scottu, to se može shvatiti kao snažno opovrgavanje r. 34-35, tako da tekst odlučno podupire ovlast žena da govore na javnom sastanku.

(d) S Witheringtonom smatramo da govor o kojem je riječ označava djelatnost ispitivanja ili odvagivanja riječi proroka, osobito postavljanjem prodornih pitanja o teologiji ili čak o načinu života proroka pred javnošću. To bi bilo osobito osjetljivo i problematično kad bi supruge svoje muževe podvrgavale unakrsnom ispitivanju o govoru i ponašanju koji su podupirali ili potkopavali vjerodostojnost tvrdnje da objavljuju proročku poruku, i lako bi objasnilo zašto Pavao pitanja određene vrste ostavlja za kuću. Žene bi u tom slučaju (i) javno djelovale kao sutkinje nad svojim muževima; (ii) riskirale da bogoslužje pretvore u dugu raspravu s možda privatnim interesima; (iii) borile se protiv etike nadziranoga i suzdržanoga govora, u okviru koje je crkva trebala mirno slušati Boga umjesto da se njezini članovi revno obraćaju jedni drugima; i (iv) narušavale osjećaj poštovanja prema poretku Božjega djelovanja u stvaranju i u svijetu nasuprot zbrci koja je prethodila stvaralačkoj djelatnosti Božjega Duha.

Paul Ellis

The Silent Queen (Tiha kraljica; Kindle izdanje, pozicije 1319-1323).

10. Trebaju li žene šutjeti u crkvi?

Zamišljam crkvu u kojoj su žene tihe. Ne pjevaju, ne čitaju iz Biblije i ne sudjeluju u javnoj molitvi. Ne pozdravljaju svoje prijatelje niti se okreću susjedu da mu kažu zdravo. Kad pastor upita: „Mogu li dobiti jedan ‚amen'?", ne daju mu ga. Umjesto toga ostaju nijeme. Ne poznajem nijednu takvu crkvu, a ipak se čini da je to ideal apostola Pavla, koji je rekao: „Žene neka šute u crkvama."

Grci su voljeli da njihove žene šute, a tako i židovski rabini i mudraci.

A što je s Pavlom? Nije li apostol rekao: „Svi možete prorokovati" i „Želio bih da svi govorite jezicima"? Nije li Korinćanima rekao: „Kad se okupite, svatko od vas može donijeti pjesmu, riječ, govor u jeziku, tumačenje"? Kako svatko od vas može pridonijeti pjesmu i riječ ako polovica vas mora šutjeti? Kako svi mogu prorokovati ako žene moraju šutjeti?

U tom je pitanju Sveto pismo kristalno jasno:

Biblijska mjesta koja pokazuju da žene smiju govoriti u crkvi:

Dj 1,14; 2,4.17-18; 4,31; 21,9; Rim 12,6; 16,1.3.6.12; 1 Kor 12,7.11.27; 14,5.26-27.29.31.39; 2 Kor 5,17; Heb 5,12; 1 Pt 2,9; 4,10-11

Biblijska mjesta koja upućuju na to da ne smiju: 1 Kor 14,34

Novi zavjet pun je ohrabrenja ženama da uzmu riječ i da u punoj mjeri sudjeluju u zajedničkom životu crkve, a nitko nije glasnije udarao u taj bubanj od Pavla. Zašto bi onda iznenada promijenio ton i rekao ženama u Korintu da šute? On to ne čini. Čitajte njegove riječi u kontekstu i ustanovit ćete da on ne kaže ništa slično.

Pojašnjenje konteksta

Ovo je jedno od onih mjesta u Pismu kod kojih kontekst sve razjašnjava. U korintskoj crkvi bile su dvije vrste žena: neke su bile Grkinje, druge Židovke. Zahvaljujući Aristotelu i drugima, grčkim je ženama građanski zakon zabranjivao govoriti na javnim skupovima, i upravo se na taj zakon Pavao pozivao. Grčke su vlasti, a ne on, govorile da žene moraju šutjeti. No u korintskoj crkvi bilo je i židovskih žena, pa je moguće da je Pavao aludirao na neki židovski zakon. Mogao se pozivati na rabinska učenja koja su kasnije kodificirana u Talmudu: Pavao: Sramota je za žene govoriti na sastanku. Talmud: Sramota je za ženu da se njezin glas čuje među muškarcima. Prema rabinima, idealna žena bila je tiha i neupadljiva. U sina-

gogi je mirno sjedila dok su muškarci govorili. Tko je rekao da žene moraju šutjeti? Židovi i Grci su to rekli. Ali Pavao to nikada nije rekao.

Pavao nikada nije rekao da žene trebaju šutjeti u crkvama; Korinćani su to rekli. Gornji odlomak je citat. Trebao bi stajati u navodnicima, jer ga Pavao citira. On ponavlja ono što su oni rekli – da ženama ne bi smjelo biti dopušteno govoriti, kako propisuju grčki i židovski zakoni –, prije nego što da svoj odgovor: „Što? Je li od vas izišla Božja riječ? Ili je samo do vas došla?“ Drugim riječima: „Jesi li lud? Misliš li da govoriš iz Očeva srca kad zapovijedaš ženama da šute? Vjeruješ li da si to čuo od Boga?“ Ludi prijedlog da polovica crkve treba šutjeti razljutio je Pavla. Gotovo se može čuti kako izvikuje svoj odgovor. U svakom slučaju moglo bi se, kad bi ga engleske Biblije ispravno prenosile. Pogledajte kako Pavlov odgovor glasi u različitim Biblijama:

NIV: Ili je Božja riječ od vas izišla?

AKJV: Molim? Je li Božja riječ od tebe izišla?

Pavao eksplodira s „Što?!“, a ipak neke Biblije izostavljaju tu važnu riječ. Moramo osjetiti žar Pavlova ogorčenja. Ne može vjerovati što čuje. Korinćani su svi zajedno izgubili razum ako misle da žene trebaju šutjeti.

Pavlovo ogorčenje savršeno dolazi do izražaja u prijevodu „The Source New Testament“ (Ann Nyland): Čista glupost! Potječe li Božja riječ možda od vas? Čista besmislica! Jeste li vi jedini do kojih je došla?

Thomas Schirrmacher

I reci iz 1 Kor 14,34-35, tradicionalno shvaćeni kao zapovijed šutnje za žene na sastancima crkve[11], shvaćani su kao citat ili prikaz korintskoga stajališta, jer se, s jedne strane, čini da ne odgovaraju tvrdnji malo prije, „*možete svi, jedan za drugim, prorokovati*“ (1 Kor 14,31), a drugdje je ženama dopušteno prorokovati i moliti (1 Kor 11,13; usp. 11,5), a s druge strane sljedeći bi se redak tada mogao shvatiti kao opovrgavanje i opomena muškarcima: „*Ili je možda Božja riječ od vas izišla ili je samo do vas došla?*“ (1 Kor 14,36) Cijeli bi tekst tada trebalo prevesti ovako:

„*Jer Bog nije* [Bog] *nereda, nego* [Bog] *mira, kao* [što je] *u svim crkvama svetih* [pravilo].

Vaše žene neka šute u crkvama, jer im [od vas] *nije dopušteno govoriti, nego neka se podlože, kao što i Zakon kaže. Ako pak žele nešto naučiti, neka kod kuće pitaju svoje muževe, jer je sramotno za ženu govoriti u crkvi.*

Ili je pak možda Božja riječ od vas [muškaraca ili Korinćana] *izišla ili je samo do vas došla?*“ (1 Kor 14,33-36)

[1 Kor 14,33b „kao u svim crkvama svetih“ pridružio sam 1 Kor 14,33a. S Danielom C. Aricheom i drugima polazim od toga da 1 Kor 14,33b u svakom slučaju mora pripadati prethodnoj rečenici, a ne 14,34a, jer bi se inače izrazi ‚u svim crkvama‘ i ‚u crkvi‘ (14,33b; 14,34a) dvaput pojavili u istoj rečenici.[12] On upozorava da su to tako vidjeli mnogi prijevodi Biblije, pa tako i engleska King James Version (KJV), koju se ‚ne može sumnjičiti‘ za utjecaj modernoga duha vremena.]

Neka ovdje budu ukratko predstavljeni neki zastupnici teorije citata[13]. Za Neala M. Flanagana i Edwinu Hunter Snyder pritom bitnu ulogu ima ***to što Pavao u ovom retku piše u muškom rodu. Da se Pavao u 1 Kor 14,36 doista obraćao ženama, ne bi li im se onda morao obratiti u ženskom rodu?***[14]

Daniel C. Arichea i Chris Ukachukwu Manus pokazali su da ‚e' (ἤ) u 1 Kor 14,36 uvodi snažno proturječje prethodnome (npr. 1 Kor 11,22).[15]

Robert W. Allison dodatno se bavio pitanjem pozivanja na Zakon u 1 Kor 14,34. Dolazi do zaključka da starozavjetni Zakon ne sadrži poziv ženama na šutnju, ali da zaključak iz 1 Kor 14,34 potpuno odgovara rabinskoj egzegezi Post 3,16[16], koju smo već na početku upoznali na temelju Talmuda i koja se odrazila i u 1 Kor 11,2-16, ali proturječi nauku koji su Isus i Pavao izveli iz Staroga zavjeta.

Joyce Harper i John A. Anderson polaze od toga da pozivanje na Zakon odgovara potpunoj zabrani govora za ženu u Talmudu te da se ovdje ne poziva Pavao na Zakon, nego se židovski učitelji neopravdano pozivaju na svoje tumačenje Zakona[17]. Oni citiraju Talmud riječima:

„Sramota je za ženu da se njezin glas čuje među muškarcima."[18]

S. Aalen htio je isto stajalište obrazložiti napomenom da je izraz ‚nije dopušteno' rabinska formula[19] kojom su rabini pojedine stvari dopuštali i zabranjivali.

Gilbert Bilezikian navodi, među ostalim, sljedeće argumente u prilog tomu da je u 1 Kor 14,34-35 riječ o citatu Korinćana[20]: 1) nagla promjena teme[21]; 2) proturječje s 1 Kor 11,2-16 koje bi inače nastalo[22]; 3) kontekst teksta, prema kojem svi trebaju sudjelovati u bogoslužju (1 Kor 14,31) i svi težiti za darovima (1 Kor 14,39)[23]; 4) to da se Pavao nikada ne poziva na Zakon[24] – tvrdnja koja sigurno ne može tako ostati i koja se ne može uskladiti sa sljedećim argumentom; 5) to da u Starom zavjetu nema izjava o šutnji žene[25]; 6) to da grčko ‚e' u 1 Kor 14,36 uvodi snažno proturječje[26] i da za to u 1 Kor ima mnogo primjera (1 Kor 6,1-2; 6,9; 6,16; 6,19; 9,6; 9,8; 10,22; 11,13; 14,36)[27]; 7) nagla promjena iz ženskoga roda u 1 Kor 14,35 u drugo lice muškoga roda u 1 Kor 14,36[28] i napokon 8) postojanje mnogih sličnih citata u 1 Kor (za njega: 1 Kor 1,12; 3,4; 6,12=10,23; 6,13; 6,18; 7,1; 8,1; 8,4; 8,8)[29].

C. H. Talbert slično sažima razloge za teoriju citata[30] u 1 Kor 14:

„Dva argumenta čine takvo razumijevanje vjerojatnim. Prvo, pojam preveden sa ‚samo' (*monous*) u 36. retku stoji u muškom rodu množine. To zahtijeva parafrazu poput ‚samo vi muškarci'. Ako je 14,34-35 Pavlova zapovijed, obraćanje u muškom rodu nije na mjestu. Ali ako je 14,34-35 argument jedne muške skupine u korintskoj zajednici, obraćanje u muškom rodu ima smisla. Drugo, 14,34-35 toliko snažno proturječi Pavlovu stajalištu u Gal 3,27-28 i 1 Kor 11,2-16 da svaki pokušaj da ih se uskladi mora dovesti do iskrivljavanja i najčešće vodi teoriji interpolacije kako bi se riješilo proturječja. Ali ako se 14,34-35 shvati kao korintska tvrdnja, a 14,36 kao Pavlov ogorčeni odgovor, dobiva se razumljivo suglasje ..."[31]

Drugi su autori zbog tih poteškoća 1 Kor 14,34-36 ili njegove dijelove jednostavno smatrali nepavlovskima, kasnijim umetkom[32]. Pretpostavka interpolacije, za razliku od stanja stvari u slučaju 1 Kor 11,2-16, ima stvarno povijesno uporište,[33] premda ono po mojemu mišljenju nije dovoljno kao obrazloženje teze o interpolaciji, zbog čega primjerice Jerome Murphy-O'Connor u jednoj studiji odbacuje sve predložene interpolacije u 1 Kor (naime u 1 Kor 2,6-16; 4,6; 6,14; 11,3-16; 15,31-32; 15,44-48), ali je u 1 Kor 14,34-35 nažalost ipak prihvaća.

Interpolacija u 1 Kor 14,34-35 obrazlaže se, naime, time da je u nekim starijim rukopisima Novoga zavjeta, prije svega u ‚D' (Codex Bezae [misli se na Codex Claromontanus]) **i uopće u cijeloj zapadnoj rukopisnoj predaji zapovijed šutnje r. 34-35 umetnuta iza r. 40[34].** Gordon D. Fee upozorava da se nigdje drugdje u Novom zavjetu – osim znatno duljih tekstova u Iv 8 i Mk 16 – takav odlomak ne nalazi jednostavno na više mjesta, što se može objasniti samo ako je tekst isprva stajao na rubu[35].

Mnogi razlozi koji se iznose ‚protiv' 1 Kor 14,34-36 po mojemu mišljenju ipak ne moraju govoriti u prilog nepavlovskomu karakteru u smislu kasnijega dodatka, nego se mogu objasniti i ‚nepavlovskim' karakterom u smislu da Pavao citira Korinćane ili prikazuje njihovo stajalište. Nije slučajno što Jerome Murphy-O'Connor citat i glosu stavlja jedno uz drugo kao dva rješenja prije nego što se odluči za glosu[36].

Čak i ako se 1 Kor 14,34-35 shvati kao jednoznačna zapovijed, a ne kao prikaz mišljenja Korinćana, „šutjeti" bi se, kao i u cijelom poglavlju, vjerojatno odnosilo na govor jezicima i proroštvo, odnosno na prosuđivanje proroštva, ali ne na govor uopće[37]. Kad Pavao poziva proroke da šute (1 Kor 14,30), ni to nitko ne shvaća kao opću zabranu govora, nego kao završetak njegova proroštva.

Terran Williams

Kako Bog vidi žene. Kraj patrijarhata (str. 124). Kindle izdanje engleskoga izvornika. Njemačko izdanje („Wie Gott Frauen sieht") objavljeno je 2026. u mekom uvezu i kao Kindle e-knjiga.

Nejasno mjesto u Pismu

Dok Crkva i dalje mora preispitivati naša tumačenja Svetoga pisma i dolaziti do sve veće jasnoće i uvjerenosti, važno je priznati da ovaj odlomak i dalje otvara više pitanja nego što daje odgovora. Čak su i najuvjerljivija stajališta nesigurna. Zato je potrebna poniznost. Ako se iz straha da ne zanemarimo Božju riječ odlučimo za najkonzervativnije tumačenje (stajalište 1), onda bi potpuno umuknuće žena moralo značiti i da ne smiju pjevati, jer Pavao pjevanje spominje kao jedan oblik govora. Zauzeti konzervativno stajalište, a zatim ženama zabraniti samo odvagivanje proroštava ili propovijedanje, čini mi se prilično proizvoljnim i nedosljednim. Kad smo već kod dosljednosti: ako slijedimo konzervativni pristup, trebali bismo biti doista dosljedni i uputiti sve žene da pripreme pokrivala za glavu za sljedeći crkveni sastanak! Budući da cijenjeni stručnjaci, istražujući ovaj odlomak, dolaze do toliko različitih stajališta, sigurno se svi možemo složiti da je ovaj odlomak nejasan. Prema tome – po svakoj dobroj metodi tumačenja – on ne bi trebao biti temelj za doktrinarni zaključak ili za opću zapovijed u praksi svake crkve u svijetu.

Ni 1 Kor 11 ni 1 Kor 14 ne isključuju mogućnost da žene u crkvi i u društvu preuzmu vodeću ulogu, da stoje uz svoje muževe kao partnerice ili da muškarcima drže propovijed. I to premda su komplementaristi (zastupnici stajališta da je Bog muškarcima i ženama dao različite uloge, a vodstvo pripada muškarcima) upravo te retke navodili u obranu svojega stajališta.

Cynthia Long Westfall

Paul and Gender: Reclaiming the Apostle's Vision for Men and Women in Christ (str. 239). Baker Publishing Group. Kindle izdanje.

7.3.4 Žene u prvom stoljeću i njihov način razgovora

Zašto je Pavao upravo žene smatrao odgovornima za kršenje toga načela? Zašto se nije obratio i muškarcima, koji, kao što je poznato, također pričaju dok drugi govore? Odgovor leži u tipičnom ponašanju žena u kulturi koja je u mnogočemu bila podijeljena po spolovima, kad su se okupljale ne samo kod kuće nego i u drugim prilikama. Imajte na umu da su se kršćani sastajali u malim, prisnim kućnim crkvama, organiziranima oko zajedničkih obroka, u kojima su žene, bez obzira na svoju duhovnu obdarenost, bile zaposlene pripremanjem hrane, posluživanjem i pospremanjem. Već samo to stvara okruženje u kojem su žene po naravi sklone biti glasne i razgovarati jedna s drugom kako bi si olakšale posao i

zabavile se pri radu. Ali i osim toga žene su znale ometati kad su se okupljale u javnosti. Ivan Zlatousti obratio se ženama i osvrnuo se upravo na taj problem:

Tada su žene, poučene takvim naukom, šutjele; a sada je među njima velika buka, mnogo vike i brbljanja, i nigdje toliko kao na ovom mjestu [u katedrali]. Ovdje se vidi kako sve one pričaju više nego na tržnici ili u kupalištu. Jer kao da ovamo dolaze radi odmora, sve su zaokupljene razgovorom o beskorisnim stvarima. Tako je sve zbrka, i čini se da ne shvaćaju da ne mogu naučiti ništa korisno ako ne budu mirne. Jer ako se naš govor [propovijed] mora boriti protiv brbljanja i nitko ne pazi na ono što se govori, kakva im je od toga korist?

Kenneth Bailey opisuje slična iskustva koja je stekao tijekom četrdeset godina boravka u Egiptu, Libanonu, Jeruzalemu i na Cipru, i to kako u pogledu ponašanja žena na javnom bogoslužju tako i u pogledu svojih osobnih iskustava u poučavanju žena u malim skupinama. Opisuje nekoliko čimbenika […].

7.3.5 Uloga 1 Kor 14,36-40 kao zaključka 1 Kor 12-14 Pavao naglo prelazi na polemičniji ton s oštrim retoričkim pitanjima, za koja mnogi pretpostavljaju da su upućena ženama i da služe kao zaključak 1 Kor 14,34-35. Pritom ipak treba imati na umu dvije stvari: reci 36-40 čine cjelinu, i ta cjelina jasno zaključuje 14. poglavlje sažetkom koji se odnosi na govor jezicima, proroštvo i pristojno i uredno postupanje (r. 37, 39-40). Prethodna tema duhovnih darova i ljubavi čini kontekst za sve rasprave u 14. poglavlju, tako da ovaj odlomak služi i kao zaključak 1 Kor 12-14.

Pavao se u 14. poglavlju oštro suprotstavio nizu skupina i ispravio ih, a u 36. retku obraća se svima njima s „vi“ u muškom rodu množine (ὑμῶν, ὑμᾶς). Njegova oštra retorička pitanja u 36. retku, dakle, nisu upućena samo ženama, nego on govori svim Korinćanima koje je upravo ispravio. Računa s tim da bi moglo biti prigovora na sve što je rekao o govoru jezicima, proroštvu i o tome da ne govore svi u isto vrijeme.

7.3.6 Sažetak

Pavlova uputa ženama da ne govore tijekom bogoslužja (1 Kor 14,34-35) često se smatra ozbiljnim izazovom za sve koji se zauzimaju za žene u službi i vodstvu. Ipak, malo stručnjaka zastupa stajalište da šutnju za žene treba shvatiti kao apsolutnu. Pitanje glasi: u kojem kontekstu treba razumjeti vrstu šutnje, odnosno što je Pavao mislio kad je rekao da žene ne trebaju govoriti?

Naprotiv, za određivanje značenja teksta najvažniji su kontekst bogoslužne situacije u kućnim crkvama, kontekst unutar poslanice i kontekst kulture žena. Konteksti upućuju na to da Pavao od žena očekuje da sudjeluju u molitvi i u legitimnoj uporabi duhovnih darova. Zatim se, međutim, bavi konkretnim problemima koji dovode do nereda i zbrke tijekom bogoslužja. Kao i u uputama onima koji govore jezicima i prorocima, Pavao upućuje žene da tijekom bogoslužja ne govore istodobno s drugima, nego da budu mirne i suzdržane, što je u svim tradicijama etike govora pravilo ponašanja. Pavao upućuje muževe da svoje žene poučavaju kod kuće, kako ne bi morale dobivati odgovore na svoja pitanja razgovarajući međusobno ili šapćući sa svojim muževima tijekom bogoslužja.

Philip B. Payne

Na Twitteru 17. listopada 2022.

Danas bih želio govoriti o nekim dodatnim rukopisnim dokazima da je 1 Kor 14,34-35 dodatak nastao nakon Pavla te objasniti KAKO je, po mojemu mišljenju, dodan tekstu. Jedna je posebnost tih redaka što se u ranim rukopisima pojavljuju na dva različita mjesta. 1/12

U većini rukopisa taj odlomak slijedi iza 33. retka, kao vjerojatno i u vašoj Bibliji. Ali u SVAKOM sačuvanom rukopisu zapadnih crkava odlomak 34-35 dolazi iza 40. retka. Osim u dvama nezapadnim rukopisima, taj odlomak stoji iza 33. 2/12

To je važan razlog zašto Gordon Fee, možda najpoznatiji istraživač teksta u evanđeoskom svijetu, smatra da su reci 34-35 nepavlovski dodatak. Kako je zapadna crkva 300 godina mogla jednoglasno stavljati retke 34-35 iza 40. retka, dok ih je ostatak crkve stavljao iza 33. retka? 3/12

Tri mogućnosti:

1. Prvotno je slijedio iza r. 33, ali je premješten iza r. 40.
2. Prvotno je slijedio iza r. 40, ali je premješten iza r. 33.
3. Netko ga je napisao na rub, a kasniji su ga pisari umetnuli u tekst ondje gdje su smatrali da je ispravno, ili iza r. 33 ili iza r. 40. 4/12

Ni u jednom rukopisu neke od Pavlovih poslanica nema slučaja da je tako dug odlomak bez vidljiva razloga premješten na tako udaljeno mjesto. Zbog toga su mogućnosti 1 i 2 bez presedana i stoga krajnje nevjerojatne. 5/12

Ipak, pisari su ponekad u glavni tekst umetali riječi koje su našli na rubu. Da bi mogli ispravno rekonstruirati izvornik, stručnjaci moraju pregledati te dokaze i usporediti vrlo rane rukopise. (Zato su rani rukopisi tako važni!) 6/12

Postoji samo jedno objašnjenje zašto se reci 34-35 pojavljuju na dva različita mjesta koje odgovara poznatim pisarskim običajima: u ranoj fazi prenošenja teksta netko je (vjerojatno pod utjecajem rječnika iz 1 Tim 2) umetnuo taj tekst kao objašnjavajuću bilješku na rubu. 7/12

Možda je htio razjasniti ono što je smatrao očitim, pravim Pavlovim smislom – da čitatelji na temelju ostatka poslanice ne bi pretpostavili da žene smiju govoriti u crkvi. 8/12

Kasniji pisari koji su prepisivali taj rukopis pretpostavili su da su te rečenice izvorno bile izostavljene greškom i da je rukopis ispravljen tako što su rečenice napisane na rub: jedino mjesto na koje su se mogle umetnuti nakon što je stranica bila dovršena. 9/12

Jedan pisar, koji je primijetio zapovijedi šutnje u r. 28 i 30, umetnuo je glosu na prvo mjesto na kojem je nova zapovijed šutnje mogla stati (iza r. 33). Taj su rukopis prepisivali nezapadni pisari. 10/12

Drugi je pisar smatrao da ona bolje pristaje iza r. 40, na logičnom prekidu teksta. Taj su rukopis prepisivali zapadni pisari. To su jedina dva smislena mjesta za umetanje u tom odlomku. 11/12

Važna napomena: budući da je ovdje riječ o jedinstvenom slučaju koji se ne nalazi ni u jednom drugom rukopisu Pavlovih poslanica, on ne potkopava vjerodostojnost ostalih tekstova. 12/12

Tijek misli i struktura Pavlove argumentacije u 1 Kor 14 daju nam naznake (zajedno s rukopisnim dokazima i drugim unutarnjim dokazima) da 1 Kor 14,34-35 ne potječe od Pavla. To vrijedi i za dvije netipične formulacije u 34. retku: „kao što i Zakon kaže“ i „u crkvama“. 1/13

Pri čitanju teksta možda ćete primijetiti da se čini kako reci 34-35 dolaze niotkuda i da tekst bez tih redaka intuitivno bolje teče. Ali strukturni problemi koje donose reci 34-35 sežu još dublje od toga. 2/13

1 Kor 14,1-25 neprekinut je argument da proroštvo više izgrađuje nego govor jezicima, osim ako se govor jezicima ne protumači. 26-40 je koherentna strukturna cjelina koja se nadovezuje na 1-25 nabraja-

jući niz uputa o govoru jezicima/proroštvu radi izgradnje. 3/13

Načelo koje povezuje te upute jest potreba za redom, a ne za zbrkom na bogoslužnim okupljanjima. Književna struktura 26-40 je kijastička. Kijazam je simetričan književni oblik. 4/13

U kijastičkoj strukturi prva je tvrdnja paralelna posljednjoj, druga pretposljednjoj itd. Važno je da se vrhunac nalazi u sredini takvoga odlomka. 5/13

U 1 Kor 14,26-40 vrhunac glasi: „Bog nije Bog nereda, nego mira, kao u svim crkvama svetih." Tema toga vrhunca usko je povezana s početkom i krajem književne strukture. Simetriju teksta prekidaju 34-35. 6/13

Uvođenje neograničene šutnje za žene u 34-35 nevažno je za književnu strukturu, jer nakon vrhunca uvodi novi element, umjesto da rekapitulira prethodnu temu proroštva, kao što to čine reci 37-39a. 7/13

34-35 nisu vrhunac i ne spominju teme povezane s uvodom ili zaključkom odlomka, a nemaju ni odgovarajući tekst u kijastičkoj strukturi odlomka. Ne samo da nisu na mjestu u Pavlovu logičnom tijeku misli, nego i probijaju inače dosljednu strukturu. 8/13

Osim toga, gramatika 34. retka u dvjema bitnim točkama ne zvuči pavlovski:

- „Ne smiju govoriti, nego moraju biti podložne, kao što kaže Zakon" uopće ne zvuči kao Pavao. Kad god Pavao upotrijebi „kao što kaže Zakon", citira dotični zakon. 9/13
- Ali ne samo da Pavao ovdje izričito ne citira Stari zavjet, nego i ne postoji starozavjetni zakon koji zapovijeda šutnju ili podložnost žena. Ovaj bi se odlomak mogao odnositi na usmeni židovski zakon, koji ženama propisuje šutnju/podložnost, ili na grčke zakone, koji su ženama propisivali da šute na javnim skupovima. 10/13

Ali Pavao se nikada ne poziva na usmeni židovski zakon ni na grčko-rimski zakon kao na „Zakon" i takve propise sigurno ne pretvara u pravila za kršćansko bogoslužje. Ne poziva se čak ni na starozavjetno pravo da bi postavio pravila za kršćansko bogoslužje. 11/13

2) Napokon, ni u jednoj drugoj zapovijedi u Prvoj ili Drugoj poslanici Korinćanima ne obraća se nekoj kategoriji ljudi „u crkvama". Ta formulacija bolje pristaje kasnijem vremenu, kad se poslanica raspačavala svim crkvama, a ne samo svojim prvotnim primateljima. 12/13

Sutra ću raspraviti prednosti i slabosti jednoga uobičajenog egalitarnog čitanja (egalitarno stajalište: muškarci i žene jednaki su te mogu služiti u svim službama i oblicima vodstva) 1 Kor 14,34-35 – naime da Pavao citira nekoga drugog kako bi ga opovrgnuo u 36-38. 13/13

Citira li Pavao u 1 Kor 14,34-35 nekoga drugog kako bi ga mogao opovrgnuti u 14,36-38? To je uobičajeno egalitarno čitanje koje zastupaju mnogi ljudi koje poštujem. To tumačenje ima niz prednosti, ali mislim da dokazi govore protiv njega. 1/7

Prednosti:

- razrješava proturječje između 14,34-35 i ostatka Prve poslanice Korinćanima (osobito 11. poglavlja i ostatka 14.)
- objašnjava zašto pozivanje na „Zakon" nedvojbeno djeluje nepavlovski
- Tekst 14,36-38 dobro se uklapa kao opovrgavanje lažnoga proroštva. 2/7

Slabosti:

- drugi korintski citati koje Pavao opovrgava nisu ni približno tako dugi
- ništa u 36-38 ne zahtijeva da on opovrgava 34-35
- ne objašnjava zašto svaki zapadni rukopis teksta stavlja 34-35 iza 40
- i dalje prekida tijek/strukturu Pavlove argumentacije 3/7

Jedna inačica toga tumačenja kaže da je sam Pavao (ili, bolje rečeno, njegov pomoćnik) napisao 34-35 na rub uz 36-38 kako bi pokazao da njegove riječi opovrgavaju izreku da žene trebaju šutjeti. Kasnije su prepisivači smatrali da to pripada u glavni tekst. 4/7

Time je dostatno odgovoreno na neke prigovore, osobito u pogledu tijeka odnosno strukture i činjenice da se ti reci u rukopisima pojavljuju na dva mjesta. Mislim da dokazi upućuju na to da je 34-35 interpolacija koju je neki rani pisar napisao na rub. 5/7

Ali od svih tumačenja koja 34-35 smatraju dijelom Pavlove izvorne poslanice Korinćanima najvjerodostojnije je ono da je Pavao na rub napisao lažno proroštvo Korinćana kako bi pokazao da ga 36-38 opovrgava. 6/7

U svakom slučaju, ta su čitanja daleko vjerodostojnija od zamisli da Pavao u istoj poslanici, na najužem prostoru, sam sebi radikalno proturječi ili da možemo izvesti dovoljno interpretacijske gimnastike da 1 Kor 11 damo smisao i istodobno vjerujemo da je 14,34-35 Pavlova zapovijed. 7/7

Gordon D. Fee

c. O šutnji žena (14,34-35)

Obrada ovih redaka u ovom je komentaru namjerno smještena iza r. 40, iz razloga koje ću ovdje objasniti. Većina rukopisa (uključujući P46 A B K Ψ 0243 33 81 1739 Maj) donosi te retke ovdje; iza r. 40 nalaze se u D F G 88* a b d f g Ambrosiaster Sedulius-Scotus, dakle u cijeloj zapadnoj predaji (tj. zapadno od Grčke). Ako te rečenice doista potječu od Pavla u ovoj poslanici, onda je riječ o jedinom premještanju takvih razmjera u otprilike tisuću i dvjesto godina dugoj predaji prepisivanja cijeloga Novoga zavjeta; jednostavno nigdje drugdje u toj povijesti predaje ne postoji ništa ni približno usporedivo, ni u grčkom ni u drugim prijevodima. Zapravo je jedino drugo „premještanje“ te vrste u cijelom Novom zavjetu zamjena prvih dvaju blaženstava u Mt 5,4-5 u nekim ranim rukopisima. Ta bi činjenica sama po sebi trebala svakoga stručnjaka za Novi zavjet potaknuti na ozbiljnu sumnju u autentičnost teksta, tim više kad se tomu doda upadljivo nepavlovski način izražavanja koji se pojavljuje u ovom odlomku. Osim rasprave koja slijedi, vidi osobito temeljit i uravnotežen prikaz toga pitanja u P. B. Payne, Man and Woman, One in Christ: An Exegetical and Theological Study of Paul's Letters (Grand Rapids, 2009), 217-67, koji je, kako je primijetio E. J. Epp, „pomno formuliran, uvjerljivo argumentiran i trajne važnosti“. Oni koji zastupaju drukčije stajalište moraju sada odgovoriti na isti način i napustiti svoj često obrambeni i odbojni stav.

Tako egzegeza samoga teksta, u skladu s tekstualnim pitanjima, vodi do zaključka da on nije autentičan, tim više što toliko toga u njemu proturječi onomu za što je Pavao argumentirao u širem kontekstu! Ako je tako, onda sigurno ne obvezuje kasnije kršćane. Ako nije, znatne sumnje u njegovu autentičnost trebale bi poslužiti kao upozorenje da ga se ne koristi kao vječnu zabranu u kulturi u kojoj takav govor

žena na sastanku ne bi bio sramota, tim više u svjetlu usputne ranije tvrdnje o „svakoj ženi koja moli ili prorokuje“ (11,5) - što može značiti samo „naglas“ i u kontekstu okupljenoga Božjega naroda.

Ono što se čini hermeneutički upitnim, a ipak je neizrečeni podtekst tolike literature, jest prešutno nijekanje da je cijeli okolni odlomak o proroštvu i govoru jezicima primjenjiv na suvremenu (obično zapadnu) crkvu, i to iz prvenstveno hermeneutičkih razloga, dok se ovaj jedini i vjerojatno neautentični odlomak izdvaja kao riječ za sva vremena i sve situacije. Spontana glasna molitva ili prorokovanje u većini je crkava u „pristojnoj“ zapadnoj kulturi zapravo potpuno zabranjena. Svi smo mi, pali ljudi kakvi jesmo, lako skloni činiti takve stvari. [38]

Philip J. Abbott

Magistarski rad (Master of Arts) Philipa J. Abbotta, Pepperdine University, svibanj 2015.

Cijeli rad ovdje: Bringing Order to 1 Cor 14:34-35 | Philip Abbott - Academia.edu

UVOĐENJE REDA U 1 KOR 14,34-35

ZAKLJUČAK

Iako mnogi tvrde da je 1 Kor 14,34-35 nepavlovska interpolacija u tekst Pavlovih poslanica Korinćanima, ta je teorija malo vjerojatna; ti reci ne pokazuju šovinistički stav koji bi Pavlu bio stran, kako tvrde neki stručnjaci. Naprotiv, Pavao u tim recima poziva žene u Korintu da se podlože načelu reda na kojem počiva Tora. Taj argument podupire Pavlova uputa da žene ne smiju optuživati svoje muževe pred crkvom; takvo ponašanje potkopava urednu atmosferu koja treba vladati na bogoslužju.

Odlomak je, doduše, stoljećima bio pogrešno shvaćen jer pretpostavlja poznavanje konkretne situacije kojoj se Pavao obraćao. Pavao u tim recima nije davao upute za opću, bezvremensku crkvenu praksu, nego je pokušavao riješiti određeni problem koji je ometao uredno bogoštovlje male skupine kršćana u Korintu. Ipak je žalosno što mnogi ne razumiju ono što je zapazio Ben Witherington: „Ono što netko kaže da bi ispravio zabludu ne može se smatrati potpunim ili konačnim izrazom njegova stajališta o određenoj temi“.

Unatoč onome što neki u tim recima vide kao očito neprijateljstvo prema ženama, znakovito je da apostolski oci (čak i šovinisti poput Klementa Rimskoga) nisu citirali taj odlomak da bi ušutkali žene (niti su ga uopće citirali). Ta je činjenica neke navela na pogrešan zaključak da je odlomak kasniji umetak u tekst; oni tvrde da je izostanak pozivanja ranih kršćana na te retke dokaz da su reci naknadno umetnuti. Klement Aleksandrijski ipak je poznavao taj odlomak i shvaćao ga kao uputu o redu na bogoslužju za oba spola. Apostolski su oci vjerojatno mislili slično. Osim toga, krajnje je nevjerojatno da bi se umetak koji je u tekst ušao tek nakon vremena apostolskih otaca pojavio u svakom sačuvanom rukopisu Prve poslanice Korinćanima.

Prvo poznato pozivanje na 1 Kor 14,34-35 kako bi se ušutkalo žene u crkvi potječe od latinskoga crkvenog oca Tertulijana (160.-220. po. Kr.). Znakovito je da on i kasniji zapadni crkveni oci koji citiraju taj odlomak kako bi ušutkali žene rabe zapadni tip teksta, u kojem je odlomak premješten. To teško da je slučajno.

Premještanje teksta vjerojatno se dogodilo u drugom stoljeću, kad se rukopisima neobuzdano manipuliralo i kad se Crkva pokušavala afirmirati u rimskom svijetu. Zapadni su kršćani pokušavali uskladiti kršćansku ekklesiju s grčko-rimskom ekklesijom; htjeli su da Crkva oponaša državu u njezinim praksama i njezinu društvenom ustroju. Osim toga, na kršćane je utjecao kritički pristup tekstovima rimskih filo-

zofa poput Galena. To je mnoge navelo da tumače i mijenjaju tekstove kako bi poduprli svoj crkveni program; pokušavali su mijenjati spise tako da odgovaraju njihovim zamislima, umjesto da se sami prilagode naucima tekstova.

Premještanje 1 Kor 14,34-35 vjerojatno se dogodilo u drugoj polovici drugoga stoljeća po. Kr., kad su zapadni kršćani pokušavali uvjeriti rimskoga biskupa Eleutera (koji je bio istočni kršćanin) da osudi montanizam.

Eleuter je isprva tolerirao montanistički pokret i objavio poslanicu sa svojim blagoslovom za tu sektu. Zbog neortodoksnih zahtjeva montanista za autoritetom i njihova neprimjerenog ponašanja kršćani sa Zapada ipak su biskupa napokon uvjerili da opozove svoj blagoslov i osudi sektu. Vjerojatno su pisari zapadnoga teksta usred te kontroverzije o montanističkom pokretu promijenili zapadni tekst kako bi pridobili apostolsku potporu za osudu ženskoga prorokovanja, koje je u montanizmu, zbog njegovih poznatih proročica, imalo veliku ulogu. Da bi postigli svoj cilj, zapadni su prepisivači 1 Kor 14,34-35 vjerojatno premjestili nekoliko redaka dalje u tekstu kako bi ga izdvojili iz konteksta urednoga bogoslužja. Zbog toga suptilnog premještanja redaka postalo je vjerojatnije da će čitatelji i čitateljice odlomak prihvatiti kao opću odredbu da žene u crkvi moraju šutjeti.

Ovdje je potrebno pojašnjenje: nije tako da se odlomak mora premjestiti da bi ga se shvatilo kao neprijateljskoga prema ženama. Ali premještanje izvlači tekst iz konteksta urednoga bogoslužja i naglašava njegov naizgled neprijateljski ton prema ženama. Potencijalno antifeminina poruka premještenoga odlomka mogla je pomoći zapadnim kršćanima u borbi protiv montanizma.

Montanistička kontroverzija i „uvelike iskvarena osnovica“ tekstualne predaje u Rimu drugoga stoljeća čine pozadinu zapadnoga teksta. Taj vrlo promjenjivi oblik teksta poznat je po svojim parafrazama, brojnim odstupanjima od izvornih čitanja i svojim tekstualnim preinakama. Osobito su upadljive u zapadnom tekstu izmjene neprijateljske prema ženama, iz kojih se jasno vidi program neprijateljski prema ženama. Očito je da su autori zapadnoga teksta htjeli manipulirati Novim zavjetom kako bi promicali svoju šovinističku viziju Crkve. Nažalost, u tome su uvelike uspjeli, čak i kod onih poput Origena, koji je odbacivao mnoga njihova čitanja, ali se dao uvjeriti njihovom retorikom neprijateljskom prema ženama.

Ukratko se može reći da su se montanistička kontroverzija i razvoj zapadnoga teksta s njegovim čitanjima neprijateljskima prema ženama dogodili u drugom stoljeću; ti su istodobni čimbenici morali utjecati jedan na drugi. Čini se vrlo vjerojatnim da su čitanja zapadnih tekstova neprijateljska prema ženama bila reakcija na pokret (montanizam) koji je ugrožavao kršćansku ideologiju Zapada. Da bi obranili svoje stajalište, ti su zapadni kršćani smatrali vrlo korisnim, osobito s obzirom na odstupajuće zahtjeve montanista za autoritetom, osigurati da mjerodavni apostolski tekstovi podupiru njihove filozofije. Nažalost, i neprovokativni Pavlov poziv na red u 1 Kor 14,34-35 i kršćanske žene postali su žrtve njihovih redakcijskih makinacija; čim je odlomak bio premješten, postao je prepreka i zapovijed šutnje za kršćanske žene i njihove duhovne darove.

Pokušaj uvođenja reda

O 1 Kor 14,34-35 napisana je zapanjujuća količina literature. Prije svega zato što je u tom odlomku riječ o pitanjima spolova, mnogi se jako zanimaju za njegovu poruku i tekstualnu situaciju koja ga okružuje. Za mnoge koji pokušavaju razumjeti možda neprijateljski stav prema ženama u pozivu iz Pavlove poslanice Korinćanima na kocki je pitanje uloge žene u današnjem kršćanstvu.

Unatoč opsegu i raznolikosti literature koja se bavi tekstom 1 Kor 14,34-35, začuđujuće je kako su malo pozornosti dobili rukopisi koji sadrže to premještanje. Tumači rijetko istražuju vrstu ili podrijetlo tekstova u kojima je 1 Kor 14,34-35 premješten. Umjesto toga mnogi jednostavno spominju da je odlomak u nekim rukopisima premješten i tvrde da je 14,34-35 vjerojatno interpolacija.

Naslov ovoga rada glasi „Uvođenje reda u 1 Kor 14,34-35“. Cilj mu je rasvijetliti društveno okruženje koje je dovelo do nastanka 1 Kor 14,34-35, njegov književni kontekst, njegovo premještanje u zapadnim tekstovima i njegovu kasniju uporabu kao zapovijedi šutnje za žene. Sadašnje neuređeno stanje istraživanja 1 Kor 14,34-35 velikim je dijelom posljedica zanemarivanja tih čimbenika.

Dok je ova studija pokušala otkriti poruku i povijest 1 Kor 14,34-35, otvorila je i neke nove teme i pitanja koja bi mogla dovesti do novih istraživačkih pristupa. Prvo: na koje su još crkvene prakse, osim na potiskivanje žena, utjecali manipulirani tekstovi? Premještanje 1 Kor 14,34-35 sigurno nije jedini redakcijski zahvat kojim se trebala opravdati određena crkvena praksa. Tekstualna kritika u pravilu služi rasvjetljavanju izvornih tekstova Novoga zavjeta. Ali što ona može reći o društvenim ciljevima koji su oblikovali moderno kršćanstvo? Drugo: ova se studija priključuje već raširenom pokretu koji nastoji otkriti ušutkane glasove žena u antičkom kršćanstvu. Tko su bili ti rani vjernici i što su imali reći? Treće, ova bi studija trebala potaknuti čitatelja ili čitateljicu da preispita vlastitu hermeneutičku praksu. U kojoj mjeri i mi, poput zapadnih otaca u borbi protiv montanizma, izobličujemo Pismo? Dok je fizička manipulacija svetim tekstovima u našem modernom svijetu malo vjerojatna, gotovo je svaki kršćanin u određenoj mjeri kriv što Pismo istrže iz konteksta i koristi ga za opravdavanje svojih osobnih ciljeva. Naposljetku, kao čitatelji Novoga zavjeta, moramo procjenjivati vlastita tumačenja tako da skinemo naočnjake osobnoga programa i pustimo Pismo da govori samo za sebe.

Don Carson

Na ovoj se poveznici može preuzeti cijeli tekst; citiraju se samo isječci:

6. "Silent in the Churches": On the Role of Women in 1 Corinthians 14:33b-36 | Bible.org

Tumačenje 1 Kor 14,33b-36 nipošto nije jednostavno. Srž poteškoće je u tome što je Pavao u 1 Kor 11,2-16 posve spreman dopustiti ženama da mole i prorokuju, premda uz određena ograničenja; ali ovdje se čini da prvo čitanje teksta šutnju koju on nalaže čini apsolutnom. Rješenja koja se iznose su, poput đavola u nekim slučajevima demonske opsjednutosti, legija. Ne mogu učiniti više nego navesti neka od njih i spomenuti jednu ili dvije svoje dvojbe prije nego što se okrenem tumačenju koje smatram kontekstualno i egzegetski najsigurnijim.

HJR: U tekstu koji zatim slijedi Carson se bavi tekstnokritičkim i drugim pitanjima, koja zbog duljine ovdje ne prenosim. Citiram samo njegovo objašnjenje na kraju.

IV. Tumačenje (Carsonovo) određeno kontekstom

Drugo tumačenje izložili su različiti autori i ono odgovara na prigovore koji se iznose protiv njega. Drugdje je opširno obranjeno; ovdje ga mogu samo skicirati. Pavao je upravo pozvao crkvu u Korintu da pažljivo odvaguje proroštva koja su joj iznesena. Žene, naravno, smiju sudjelovati u takvim proroštvima; to je utvrđeno u 11. poglavlju. Ali ono što Pavao ovdje želi reći jest da one ne smiju sudjelovati u usmenom prosuđivanju takvih proroštava. To nije dopušteno ni u jednoj od crkava. U tom kontekstu one ne smiju govoriti – „kao što kaže Zakon“. Očito u skladu sa stajalištem koje to pozivanje na „Zakon“ čini obilježjem korintske pozicije, Evans smatra da bi za Pavla bilo „čudno netipično“ kad bi se to shvatilo kao njegovo pozivanje na Zakon. To je prilično čudna procjena, jer se Pavao u ovom poglavlju već jed-

nom pozvao na „Zakon“ (usp. 14,21), čime misli na starozavjetne spise. Tom se rečenicom Pavao vjerojatno ne odnosi na Post 3,16, kako mnogi misle, nego na poredak stvaranja u Post 2,20b-24, jer se na te retke Pavao u dvjema drugim prilikama izričito poziva kad raspravlja o ulozi žene (1 Kor 11,8.9; 1 Tim 2,13). Odlomak iz Post 2 naravno ne zapovijeda šutnju, ali upućuje na to da je, budući da je muškarac stvoren prvi i da je žena stvorena radi muškarca, određen neki uzorak za uloge koje njih dvoje preuzimaju. Pavao iz toga poretka stvaranja izvodi da žena treba biti podređena muškarcu - ili barem da supruga treba biti podređena svojemu mužu. U kontekstu prosuđivanja proroštava u Korintu takva se podložnost nije mogla održati ako su supruge u tome sudjelovale: prvi muž koji bi izrekao proroštvo izazvao bi problem.

U širem smislu može se zastupati stajalište da je Pavao odbijao da žena vrši službu poučavanja nad muškarcima koju priznaje crkva (1 Tim 2,11 i d.), a pažljivo odvagivanje proroštava spada u tu učiteljsku funkciju. To ne znači da žene ne bi trebale učiti: one trebaju pitati svoje muževe o različitim vidovima tih proroštava kad dođu kući. Zašto bi Korinćani zanemarivali ne samo praksu svih crkava (r. 33b), nego i samo Sveto pismo (r. 34)? Jesu li toliko oduševljeni objavama koje su primili da se usuđuju suprotstaviti ih autentičnoj predaji u Svetom pismu i u apostolskoj tradiciji? I ako misle da tu tradiciju samo tumače pod nadahnućem Duha, ne uznemiruje li ih kad vide da su sve crkve iste tekstove i isto evanđelje pretočile u posve drukčiju crkvenu praksu od njihove? Jeste li vi jedini do kojih je došla Božja riječ (usp. r. 36b)?

Neke završne napomene o tom tumačenju mogle bi se pokazati korisnima. Prvo, to tumačenje odgovara tijeku 14. poglavlja. Iako je težište u drugom dijelu poglavlja još uvijek na govoru jezicima i proroštvu, ono je još tješnje povezano s redom koji crkva mora držati u uporabi tih darova milosti. Reci 33b-36 dobro se uklapaju u taj opis. Reci neposredno prije bave se prosuđivanjem proroka; ovi reci (r. 33b-36) dalje razrađuju tu raspravu. Opća tema 1 Kor 12-14 nije napuštena, kako pokazuju završni reci 14. poglavlja. Nema drugoga tumačenja tih spornih redaka koje se tako dobro uklapa u tijek argumentacije.

Drugo, to tumačenje ima smisla ne samo s obzirom na tijek teksta nego i na njegovu strukturu. Poglavljem 14 vlada rasprava o značenju govora jezicima i proroštva. Najveći dio poglavlja ovdje nas se ne tiče. Reci 26 i dalje, međutim, jasno se bave praktičnim smjernicama za uređenje tih dvaju darova na sastanku. Redak 26 prilično je općenit. Reci 27-28 bave se praktičnim ograničenjima za one koji govore jezicima. U 29. retku Pavao se okreće proroštvu i piše: „Dva ili tri proroka neka govore, a ostali neka pažljivo odvaguju ono što je rečeno.“ Dva dijela toga retka zatim se obrađuju odvojeno: prvi dio („Dva ili tri proroka neka govore“) obrađuje se u r. 30-33a, gdje je riječ o ograničenjima za izricanje proroštava; drugi dio („a ostali neka pažljivo odvaguju ono što je rečeno“) obrađuje se u r. 33b-36, gdje je riječ o ograničenjima za prosuđivanje proroštava.

Treće, glavni prigovor koji se protiv toga iznosio jest da se čini nedosljednim što Pavao ženama dopušta prorokovati, a onda im zabranjuje ocjenjivati proroštva. Taj prigovor ipak ima malo težine ako se uzme u obzir da takvo proroštvo nema isti status autoriteta kao veliki pisani proroci Staroga zavjeta (bez obzira na to je li taj autoritet bio odmah priznat ili nije). Drugdje sam opširno izložio da je „proroštvo“ u Novom zavjetu iznimno široko shvaćena kategorija, koja seže od djela poganskih proroka (Tit 1,12) do kanonskoga proroštva Staroga zavjeta. U općem crkvenom životu ono je bilo priznato kao izričaj nadahnut Duhom, koji ipak nije davao jamstvo božanskoga autoriteta u svim pojedinostima i stoga ne samo da je trebao prosudbu (1 Kor 14,29), nego je nužno imao i manji autoritet od poklada istine koji je zastupao apostol Pavao (14,37-38). U određenom smislu, dakle, posve je primjereno da Pavao nauk stavlja

iznad proroštva, osobito ako se nauk smatra dijelom apostolskoga poklada o kojem se ne pregovara, koji djelomično služi kao jedan od kamenova kušnje koji crkvi omogućuju da odvaguje proroštva dana Crkvi, i osobito ako sama proroštva, za razliku od apostolskoga blaga, podliježu crkvenoj prosudbi. To naravno ne znači da izjave nekoga učitelja ne treba provjeravati; ne kažem da proroštvo treba prosuđivati, a nauk ne treba. Novi zavjet sadrži previše mjesta koja potiču Crkvu da preuzme odgovornost za prosuđivanje učitelja i nauka (1 Tim 1,3; 6,3-5; Tit 1,9-14; Heb 13,9; 2 Pt 2,1 itd.). Ali to znači da proroštvo ne može izbjeći takvoj prosudbi, i pretpostavlja da postoji skup apostolskoga nauka, određeni sadržaj o kojem se ne pregovara i koji može služiti kao mjerilo i za daljnje poučavanje i za proroštvo.

Četvrto: to nije sve što Biblija ima reći o odnosima između muškaraca i žena u Kristu. Nisam, na primjer, rekao ništa o zapovijedi muževima da ljube svoje žene kao što je Krist ljubio Crkvu - iznimno visoko mjerilo, obilježeno bezuvjetnim predanjem samoga sebe. Nisam ni nabrojio mnoge stvari koje Pavao očekuje od kršćanskih žena. Prije svega, nisam posvetio prostor činjenici da ženama u grčkoj ekklesiji, tj. javnom skupu, uopće nije bilo dopušteno govoriti. Nasuprot tome, žene su u kršćanskoj ekklesiji, nošene Duhom, bile na to ohrabrivane. U tom smislu Pavao nije bio zarobljen društvenim običajima Korinta: evanđelje je, po njegovu vlastitom mišljenju, doista oslobodilo žene određenih kulturnih ograničenja. Ali to ne znači da su time ukinute sve razlike u ulogama. Bio bih spreman na široj novozavjetnoj osnovi argumentirati da su različite uloge koje ostaju za Pavla dio života u ovom stvorenom poretku, u napetosti između „već sada“ i „još ne“ - u vremenu između dara eshatološkoga Duha i dovršenja svega, kad se neće ni ženiti ni udavati.

I peto, ako je to tumačenje ispravno i ako postoje neke razlike u ulogama muškaraca i žena koje treba poštovati, važno je spoznati da je taj nauk za naše dobro, a ne za naše porobljavanje. To je tema o kojoj bih rado rekao više, ali ovdje je neću dalje razrađivati.

Copyright 1997 Council on Biblical Manhood and Womanhood (CBMW). Sva prava pridržana.

Komentar HJR: Kad sam prije više od 10 godina otkrio Carsonove knjige, bilo je to kao da sam pronašao blago. Njegova misaona oštrina, povezana s vjernošću Božjoj riječi, i njegova misaona dubina i danas me se dojmljuju. Rado ga uspoređujem s Williamom Kellyjem, kojega sam spomenuo na početku. Doista, iz kojega god razloga, on dijeli i Kellyjeve slabosti.

Carson u svojem tumačenju tih dvaju redaka u njihovu kontekstu uspijeva posve se odreći kulturne pozadine na koju bi se Pavao mogao pozivati. On doista daje koherentno tumačenje, koje, doduše, šutnju ne postavlja kao apsolutnu, nego je (kao npr. Witherington) ograničava na prosuđivanje proroštava. Glavni je argument poredak stvaranja. Zakon se, prema njemu, odnosi na činjenicu da je muškarac stvoren prvi, a žena kao pomoć njemu. To je, kaže, stvorilo strukturni, hijerarhijski poredak i raspodjelu uloga u kojoj je žena podređena muškarcu. To je razlog zašto ona ne treba poučavati muškarca. Prosuđivanje proroštva događa se na temelju poznatoga apostolskog nauka i pomoću njega. (Ovdje se postavlja pitanje: Carson priznaje da žena smije prorokovati. Smije li onda prosuđivati vlastito proroštvo? U tom slučaju ne bi „poučavala“ muškarca, nego ženu.)

Iako se to tumačenje čini vrlo dosljednim, iznosim sljedeće na razmišljanje, odnosno imam sljedeće prigovore:

Redak 34 može se shvatiti kao apsolutna zapovijed šutnje, iako to proturječi 1 Kor 11,5 i cijelom 14. poglavlju te tako nema smisla.

Carsonovo tumačenje počiva na pretpostavci bez koje do njega ne bi došao: postoji, kaže, podložnost žene muškarcu utemeljena u stvaranju, dakle od Boga htjena. Kad to ne bi bilo tako, ne bi mogao tumačiti ta dva retka onako kako to čini.

Ovdje se mišljenja razilaze. Iz Post 2 ne može se, ni izravno ni neizravno, iščitati takva razlika u položaju između muškarca i žene. Prije suprotno!

Ni iz 1 Kor 11 to se ne može izvesti, i ovdje je suprotno. Glavna tvrdnja toga poglavlja glasi (1 Kor 11,11-12):

11 Ipak, u Gospodinu nije ni žena bez muškarca ni muškarac bez žene. 12 Jer kao što je žena od muškarca, tako je i muškarac po ženi; a sve je od Boga.

To što je muškarac glava ne pokazuje njegov autoritet, nego činjenicu iz ovoga retka: žena je uzeta iz muškarca, odnosno od njega je nastala, pridružena mu je kao pomoć, ne podređena, nego jednaka po položaju, kao ravna s ravnim.

Iz 1 Tim 2 mogla bi se izvesti nejednakost. Ako Carson za ta dva retka iz 1 Kor 14 kaže da nipošto nisu jednostavni, onda to još više vrijedi za ovaj tekst.

11 Žena neka uči u tišini, u svoj podložnosti. 12 Ali ne dopuštam ženi poučavati niti vladati mužem, nego neka bude mirna; 13 jer Adam je prvi oblikovan, a zatim Eva; 14 i Adam nije bio prevaren, a žena je bila prevarena i pala je u prijestup.

Očito su, kako pokazuje Prva poslanica Timoteju, u crkvi u Efezu postojali golemi problemi. Među ostalim, ondje je očito bila neka određena žena koja je činila upravo suprotno od onoga što se ovdje zahtijeva. Nije najprije učila, nego je drsko poučavala, vjerojatno još i krivi nauk.

Tako nije bila pomoć ni svojemu mužu ni ijednom drugom muškarcu kojega je poučavala. Vladati ovdje ne znači učiteljski autoritet, a ni zdrav ili od Boga htjen autoritet. Prije znači prigrabiti autoritet, kako se to u međuvremenu nalazi i u engleskim prijevodima Biblije.

To što je Adam stvoren prvi ne stvara autoritet. I životinje su stvorene prije njega. Kao primjer za tu ženu u Efezu Pavao navodi Evu, koja je bila prevarena. Time opisuje što se dogodilo s tom ženom i što se naposljetku može dogoditi svakoj ženi i svakom muškarcu. Zavedeni mogu biti svi.

Adam je dobio zapovijed kad Eve još nije bilo. Trebao ju je bolje poučiti, a ona se možda trebala bolje dati poučiti.

Iz toga izvoditi opću zabranu poučavanja za žene, blago rečeno, nije uvjerljivo i proturječi drugim tekstovima koji podrazumijevaju da su žene poučavale (Priska i dr.).

Na kraju: ostaje otvoreno kako Carson objašnjava riječ „sramotno“. Bi li dakle bilo sramotno kad bi žena prosuđivala proroštvo nekog muškarca? I kad bi prosuđivala proroštvo neke žene? Sramotno pred Bogom ili za kulturni kontekst?

Eckhard J. Schnabel

Schnabel, E. J., *Der erste Brief des Paulus an die Korinther* (Prva Pavlova poslanica Korinćanima; na njemačkom)

Historisch-Theologische Auslegung Neues Testament, SCM R. Brockhaus/Brunnen Verlag, Witten/Gießen, 4. izdanje 2018

34 Uputu: **Žene neka šute na sastancima crkve** neki shvaćaju tako da žene na javnim bogoslužjima uopće ne smiju sudjelovati govorom. Drugi tu izjavu smatraju toliko problematičnom da ne vjeruju da bi Pavao dao takvu uputu, pa se r. 34-35 izdvajaju kao nepavlovska glosa.

Prvo stajalište zastupalo se od rane Crkve do reformatora, pri čemu su Luther, Spener, Zinzendorf i drugi dopuštali iznimke, primjerice u situacijama u kojima nema muškaraca. Neke kršćanske skupine i denominacije zastupaju to stajalište do danas i isključuju žene, primjerice, iz sudjelovanja u čitanju Pisma ili iz sudjelovanja u Gospodnjoj večeri. Neki tumači i tumačice koji r. 34-35 smatraju autentičnima vide u tim izjavama dokaz Pavlova mizoginoga stava i muškoga šovinizma Biblije uopće.

Mnogi tumači izdvajaju takozvani odlomak *mulier taceat* kao nepavlovsku glosu odnosno interpolaciju – bilo r. 34-35, bilo r. 33b-35, bilo r. 33b-36. Za tu izvornokritičku operaciju navode se tekstnokritički i književnokritički razlozi. Za raspravu o stanju rukopisa vidi gore pod Tekstnokritičke napomene: ako se primijene uobičajeni kriteriji, ne može biti sumnje da su ti reci pripadali izvornom tekstu poslanice. Književnokritički razlozi odnose se na 1. argument da r. 34-35 prekidaju tijek misli; 2. upućivanje na kontekst u kojem je riječ o glosolaliji i proroštvu i o njihovu doprinosu izgradnji crkve, dok u r. 34-35 o svemu tome nema govora; 3. navodno nepavlovske izraze; 4. **proturječje između r. 34-35 i 11,5, koje se smatra odlučujućim argumentom, naziva „očitim" i često povezuje s ocjenom da se „ni u kojem slučaju" ne može razriješiti**. Poučna je tvrdnja da izjava iz r. 34-35, čak i kad bi potjecala od Pavla, ne bi imala „teološku legitimnost", jer nedostaje razumljivo obrazloženje koje je potrebno za konkretnu parenetsku uputu. Na te se prigovore odgovara u tijeku egzegeze.

Uvijek je čin očaja kad se kao glosa izdvaja tekst koji očito pripada izvornom tekstu nekoga postojećeg dokumenta. Ni teološka stajališta ni political correctness nisu kriteriji koji mogu s dovoljnom pouzdanošću odgovoriti na pitanja književne autentičnosti. Egzegeti ne stvaraju sami tekst koji trebaju tumačiti, nego ga zatječu i moraju ga objasniti što bolje mogu. Traženje rješenja koja se nadamo pronaći usporedbom sa sličnim izjavama autora i pažljivom analizom konteksta za povjesničare se razumije samo po sebi. **Kod teških tekstova čovjek se katkad mora zadovoljiti objašnjenjima koja su uvjerljiva, ali možda ne posve zadovoljavajuća.** ***Uklanjanje teškoga teksta jest ultima ratio, koja je, prema sudu mnogih (i ne samo konzervativnih) egzegeta, u slučaju r. 34-35 nepotrebna.***

Neki prijedlozi koji pokušavaju objasniti r. 34-35 kao pavlovski tekst nisu uvjerljivi.

1. Izjave u 11,5 i u 14,34-35 odražavaju različite faze korintske korespondencije; zapovijed šutnje pripada kasnijem pismu u kojem se Pavao, na temelju novijih informacija, osjećao prisiljenim na oštrije mjere kako bi obuzdao zanos u Korintu. Osim problematične hipoteze o podjeli poslanice, to objašnjenje pada zbog pozivanja na druge crkve u 11,16 i u 14,33b.

2. Tekst r. 34-35 napisao je Pavao, ali ne kao svoje mišljenje, nego **kao citat** iz pisma Korinćana u kojem su muški šovinisti htjeli ženama zabraniti govor; on u r. 36 odbacuje to stajalište. ***U formulaciji teksta nema naznaka koje bi čitatelju dale do znanja da je u r. 34-35 riječ o citatu, a u r. 36 o Pavlovu komentaru.***

3. Pavao u 11,5 čini ustupak sudjelovanju žena, ali samo nevoljko, i u vezi s pitanjem pokrivanja glave odnosno frizure; u 14,34-35 čujemo njegovo pravo mišljenje. Da je 11,5 ustupak, ne može se, međutim, potvrditi ni iz formulacije ni iz konteksta.

4. U 11,5 riječ je o privatnim kućnim pobožnostima, u 14,34-35 o javnom bogoslužju. U 11. poglavlju, međutim, posvuda je riječ o sastancima crkve, koja se tada okupljala u kućama, tj. razlike između

kućnih sastanaka i sastanaka crkve nije bilo.

5. U 11,5 riječ je o neudanim ženama, koje smiju javno prorokovati, dok je u 14,34-35 riječ o udanim ženama. Oboje su pretpostavke koje ne proizlaze nužno iz teksta i koje, osobito s obzirom na 11,5, nisu uvjerljive.

6. Kod reformatora i pijetista često se nalazi objašnjenje da je u 11,5 riječ o ženama nositeljicama službe, koje smiju javno moliti i prorokovati, a u 14,34-35 o ženama bez službe u crkvi. Takvo se razlikovanje ne može prepoznati u tekstu niti je uvjerljivo za kršćanske crkve 1. stoljeća.

7. Pavao slijedi rabinsku tradiciju prema kojoj žene na bogoslužju nisu vršile službene funkcije niti su u kući nauka smjele postavljati pitanja. Osim problema datiranja relevantnih rabinskih tekstova, ni to objašnjenje nije održivo: Pavao u 1 Kor nigdje ne razlikuje službene i neslužbene funkcije.

8. Pavao u 14,34-35 sprječava ometajuće **upadanje u riječ ili upadanje pitanjima** od strane žena, a ne molitvu i prorokovanje žena koje potiče Duh. To objašnjenje pretpostavlja da se od r. 33b obrađuje drugi problem reda na bogoslužju, što u tekstu nije naznačeno. ***Također nije jasno zašto Pavao govori samo o ženama koje upadaju u riječ, kad se itekako mogu zamisliti i muškarci koji upadaju u riječ.***

9. Uvjerljiviji je prijedlog da Pavao govori o različitim ulogama žena u crkvi, koje odražavaju dva društvena iskustva: u 11,5 riječ je o bogoslužnoj molitvi i prorokovanju, u 14,34-35 o savjetovanjima i poučnim razgovorima muškaraca. To objašnjenje E. i W. Stegemanna ispravno prepoznaje **da ulogu imaju kulturne konvencije u kojima ulogu imaju pojmovi časti muškaraca i sram žene**; nije uvjerljivo razlikovanje „bogoslužnih obreda“ i „savjetovanja“; osim toga, ta „savjetovanja“, koja se opisuju kao „poučni razgovori“, ostaju jednako blijeda kao i povod za sram. **Ključ za razumijevanje r. 34-35 u kontekstu 11. poglavlja jest upućivanje 1. na autoritet: u r. 34 Pavao govori o podložnosti, u 11,2-12 o muškarcu kao „glavi“ žene; 2. na odnos žena prema muškarcima koje mogu „kod kuće“ pitati (r. 35); 3. na sramotu (αἰσχρός, r. 35). U r. 34-35 očito je riječ o stvarima u kojima ulogu imaju kulturna pitanja, u kojima su odnos žene prema muškarcu odgovornom za nju – mužu, ili ocu, ili skrbniku – i razlika između javnoga ponašanja i ponašanja „kod kuće“ bili odlučujući.** U neposredno prethodnom kontekstu riječ je o prosuđivanju proročkoga govora (r. 29-33), u kontekstu koji slijedi u r. 37 također se spominju proroci. ***Zato je sljedeće objašnjenje najuvjerljivije. U korintskoj crkvi žene su sudjelovale u postupku kojim su se proroštva ispitivala i prosuđivala (r. 29).*** Jesu li i same imale karizmu proročkoga govora, moguće je, ali za rekonstrukciju nije nužno. Tijekom tih prosudbi bilo je slučajeva u kojima su žene izricale sud o proroštvima koja su iznijeli njihovi muževi, očevi ili skrbnici. **Kritičko ispitivanje *pater familias* doživjelo bi se kao uvreda (αἰσχρός) autoritetu muža ili oca i kao potkopavanje poretka kućanstva, a time i crkve. Pavao upućuje žene da pitanja koja imaju u vezi s proroštvima svojih muževa, očeva ili skrbnika postavljaju kod kuće, kako bi se sačuvala pristojnost i za kuću i za crkvu.**

Omiljeni prigovor protiv toga tumačenja jest upozorenje *da sve to ne stoji tako točno u tekstu*. To je točno, ali **pretpostavke od kojih se polazi imaju jasna uporišta u tekstu (žene, muž, kuća, sramota) te su povijesno i kulturno uvjerljive.** Jedini prigovor W. Schragea, da je „teško obrazložiti zašto bi baš r. 29b bio na nišanu i zašto sposobnost za proroštvo ne bi uključivala i sposobnost za njegovu moguću prosudbu“, nije održiv; on zanemaruje kriterije za javno ponašanje žena, koji su u ondašnjem društvu bili od odlučujuće važnosti.[39]

Žene **neka budu podložne** (ἀλλὰ ὑποτασσέσθωσαν). Suprotni veznik ἀλλά jasno pokazuje ***da šutnja žena ima veze s podložnošću žena njihovim muževima, dakle da nije zamišljena „kategorički“ ili „općenito“***.

Izraz **kao što i Zakon kaže** (καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει) mnogi povezuju s Post 3,16 („za muževom ćeš žudjeti, a on će vladati nad tobom“), što je ipak teško, jer se ondje ne govori ni o šutnji žene ni o podložnosti žene. Kao referentni tekst predložen je i Br 12,1-15: Mirjam, koja je imala proročki dar, Bog je kaznio kad je dovela u pitanje Mojsijev autoritet, dok Aron, koji je također doveo u pitanje Mojsija, nije bio kažnjen. Rabinska egzegeza pozivala se, za činjenicu da žene na javnim bogoslužnim sastancima nisu govorile, na Pnz 22,16 („i djevojčin otac neka kaže starješinama“); u Sifre Deut 22,16 §235 (117b) stoji: „Iz toga proizlazi da žena nema pravo govoriti na mjestu muškarca (ili: umjesto muškarca)“. Uvjerljivije je objašnjenje da Pavao općenito upućuje na poredak stvaranja (Post 2).

Nije riječ o govoru (λαλεῖν) općenito, nego o takvom govoru koji donosi „sramotu“ (αἰσχρόν ἐστιν), tj. koji je nedoličan, sramotan, skandalozan. U 11,5 Pavao je govorio o ženama koje mole otkrivene glave i time sramote svoju „glavu“, tj. nanose sramotu svojemu muškarcu (mužu). Isti kulturni kontekst postoji i ovdje: žena u javnosti crkvenoga sastanka ne treba povrijediti čast svojega muškarca (muža) i tako mu nanijeti sramotu.

Kad žena na bogoslužju moli ili prorokuje, ne nanosi sramotu svojemu mužu. Ali kad kritičkim pitanjima provjerava vjerodostojnost njegova proročkoga govora, onda mu itekako nanosi sramotu – unakrsno ispitivanje uvijek je neugodna i ponižavajuća stvar, osobito kad ima negativan ishod, i zato se (udane) žene ne trebaju uključivati u taj postupak.

Komentar HJR: Schnabelovim radovima rijetko se može dodati nešto što on već ne navodi ili nije promislio. Njegovi su komentari velik dobitak. Kod svih ovdje navedenih stručnjaka argumenti se različito vrednuju, pa su i zaključci različiti. Njegovo je objašnjenje uvjerljivo, ali, kako i sam priznaje, ne proizlazi tako izravno iz teksta. Možda je to najbolji od svih pokušaja objašnjenja. Mogućnost da je taj tekst citat – kao neka druga mjesta u ovoj poslanici – on odbacuje bez uvjerljiva obrazloženja. Proturječje tih redaka s njihovim okruženjem i sumnje u njihovu autentičnost kod njega su mi preslabo obrađeni. U svakom slučaju, njemu je jasno da to ne može biti potpuna zapovijed šutnje, kako god to okretali.

Sažetak i osobni zaključci

Postoje četiri glavna stajališta (s inačicama) o tumačenju tih dvaju redaka:

- Apsolutna šutnja žena na bogoslužju
- Uvjetna ili situacijski određena šutnja, odnosno primjereno sudjelovanje (kakvo se jednako traži i od muškaraca) – kod nekih uz ograničenje: bez poučavanja i stoga bez prosuđivanja proroštava
- Riječ je o citatu koji Pavao navodi kako bi ga opovrgnuo.
- Riječ je o naknadnom umetku, koji nije izvorno pavlovski.

Nijedna od tih inačica nije 100 % sigurna ni bez problema! Sadržajno ne mogu ništa dodati prethodnim prilozima. Sklon sam citatu ili glosi, dakle nepavlovskom umetku. Moj glavni razlog:

Redak 34 po mojemu je mišljenju apsolutna zapovijed šutnje. Žene nisu smjele čak ni postavljati pitanja (r. 35). Ako nisu smjele čak ni postavljati pitanja, za mene to znači: apsolutna šutnja.

No to u kontekstu 14. poglavlja i cijele poslanice nije moguće. Prije svega, 1 Kor 11,5 je načelna izjava. Ona opisuje opću praksu, unutar i izvan okupljanja. Pozadina su duhovni darovi koje primaju i muškarci

i žene te opće svećeništvo (o kojem Poslanica Korinćanima, doduše, izričito ne govori). To nije moguće ni u cijelom Novom zavjetu. Protiv toga govori to kako se Isus odnosio prema ženama. Protiv toga govori i to što je Pavao imao suradnice i kako opisuje njihove službe.

Spomenuti Zakon ne može se pronaći – veze s Post 2 ili 3 vrlo su nejasne i već same po sebi tumačenje u patrijarhalnom smjeru. Odnos spolova na taj se način ne određuje simetrično, nego asimetrično-hijerarhijski, i time se obrazlažu podložnost i šutnja. Ako se odnos prvih ljudi tumači kao jednakost, obrazloženja se sama od sebe urušavaju. Podložnost je u Novom zavjetu uvijek uzajamna i u Božjem kraljevstvu i njegovoj crkvi nikada se ne obrazlaže hijerarhijskim razlikama. U Kristu su one ukinute – ne u svijetu i njegovim odnosima, ali itekako u crkvi, koja već predstavlja novo stvorenje. Tko se, dakle, kod Post 2 i 3 vara, neće moći dobro tumačiti Pavlove tekstove.

- Ako je to umetak, onda mi se čini kao lažno sjeme, odnosno kukolj, koji je posijan među dobro sjeme i raste do kraja. Povijest utjecaja tih dvaju redaka po mojemu je mišljenju katastrofa. Žene koje šute upravo su ono što hoće stara zmija – kao i milijuni sati proučavanja i prepiranja kako bi se otkrilo što bi se tim riječima moglo misliti. Može li Bog to dopustiti? On dopušta još mnogo više toga što ne razumijemo!
- Kao citat to doduše ima smisla, jer to nisu Pavlove riječi i misli. Ali i tada se taj citat, po mojemu mišljenju, ne uklapa dobro na to mjesto.
- Ako su to Pavlove riječi, on nije mogao misliti na apsolutnu šutnju. U tom bih slučaju zabranu prosuđivanja proroštava (muževih) smatrao najboljim objašnjenjem u neposrednom kontekstu.

„Vrijeme je isteklo i svatko gleda pogođeno,

zastor je pao, a svako pitanje otvoreno.“ (Slobodno prema Bertoltu Brechtu, „Dobri čovjek iz Sečuana“ („Der gute Mensch von Sezuan“); pronađeno kod Erwina Schmidta, koji je pisao o istoj temi.)

Još jednom o pokretu Braće

Tko je pročitao pojedine isječke, ustanovit će da je upravo pokret Braće zastupao, provodio i branio apsolutnu zapovijed šutnje. I ja sam odrastao u tom pokretu, u ogranku takozvanih „ekskluzivnih“. Tek sam s 40 godina, nakon preseljenja, prešao u jednu umjerenu kršćansku crkvu (Kempten). Do tada sam i ja zastupao tu inačicu Braće. Priznajem, međutim, da mi je to oduvijek, otkad se sjećam, bilo sumnjivo. Ne zato što sam feminist. Moje srce nikada nije moglo tomu reći puno „da“. A pred kršćanima izvan „Braće“ nikada to nisam mogao doista uvjerljivo obrazložiti. Kad čovjek čita druge egzegete za koje znam da su vjerni Bibliji i da ljube Božju riječ, ustanovi: oni ne zastupaju to stajalište. Zašto ne? Drugim riječima: što to braća iz pokreta Braće nalaze u toj zapovijedi šutnje tako posebno, tako vrijedno obrane? Mislim da se ipak mora iznimno temeljito ispitati zašto bi to trebalo vrijediti za sestre, dakle za 50 % prisutnih. Tim više kad se dvije kratke rečenice tumače tako dalekosežno i na štetu crkve. I kad ih taj pokret tretira gotovo kao jedno od svojih jedinstvenih obilježja te njima čak obrazlaže svoje odvajanje.

Doduše, nema pozitivne zapovijedi, nikakva poziva sestrama da na bogoslužnom sastanku mole i prorokuju. Taj argument iz šutnje[40] može se tako protumačiti u svoju korist. Ali isto bih tako mogao reći: to je bilo tako samorazumljivo pravilo i pokriveno apostolskim spisima (i to je argument iz šutnje) da takav poziv uopće nije morao postojati.

Sljedeće osobe s njihovim darovima i službama i sljedeći događaji ne mogu se, ako je čovjek nepristran, zamisliti bez javnoga govora – pa ni bez govora na sastanku:

Dj 2,17-18: I dogodit će se u posljednje dane, govori Bog, da ću izliti od svojega Duha na svako tijelo, i vaši će sinovi i vaše kćeri prorokovati, i vaši će mladići gledati viđenja, i vaši će starci sanjati sne. 18 Čak ću i na svoje sluge i na svoje sluškinje u one dane izliti od svojega Duha, i prorokovat će.

Dj 21,8-9: A sutradan smo otišli i došli u Cezareju; i ušli smo u kuću Filipa evanđelista, koji je bio jedan od Sedmorice, i ostali kod njega. 9 A on je imao četiri kćeri, djevice, koje su prorokovale.

Proroštvo (dakle govoriti od Boga i za njega) kod Pavla je bitan sastavni dio okupljanja crkve: „Stoga, braćo moja, revno težite za **prorokovanjem** i ne branite govoriti jezicima“ (1 Kor 14,39). Dj 2 je upravo početak te skupštine/zajednice/Crkve. Za nju i u njoj događa se prorokovanje, što je bilo prorečeno već u Starom zavjetu. Te četiri kćeri – pitam se – gdje su prorokovale? Kod kuće? Ali za koga? Jesu li ih posjećivali kao proročište? Teško. Na trgu? Vjerojatno ne. Na okupljanju? Najvjerojatnije, jer ondje Pavao smješta prorokovanje.

Rim 16,1: Preporučujem vam pak Febu, našu sestru, koja je i služiteljica (diakonos) Crkve u Kenhreji.

Kako je moguće zamisliti da netko bude služiteljica crkve, a da ne smije ništa reći kad se crkva okupi?

Rim 16,12: Pozdravite Trifenu i Trifosu, koje se trude u Gospodinu. Pozdravite Persidu, ljubljenu, koja se mnogo trudila u Gospodinu.

Kako se može bez natezanja zamisliti da netko radi u Gospodinu, a da ništa ne kaže kad se crkva okupi?

Fil 4,2-3: Evodiju opominjem i Sintihu opominjem da budu jednodušne u Gospodinu. 3 Da, molim i tebe, moj vjerni druže u službi, pomaži im, jer su se sa mnom borile za evanđelje …

Kako se može zajedno boriti za evanđelje, a da se ne smije ništa reći na bogoslužju? Čini se da su obje žene bile voditeljice u crkvi u Filipima. Zašto bi se inače upravo njihovo neslaganje smatralo opasnošću za cijelu crkvu? Sve to nije ni shvatljivo ni zamislivo ako one u okupljenoj crkvi nikada nisu ništa rekle.

Kol 4,15: Pozdravite braću u Laodiceji i Nimfu i crkvu koja je u njezinoj kući.

Nimfa je imala crkvu u svojoj kući. Kao domaćica stavila ju je na raspolaganje, možda zato što je ona ili njezin muž bio imućan. Može li se nepristrano zamisliti da ona na bogoslužju nikada nije podigla glas?

Sve te tekstove – a bilo bi ih još – može se, doduše, objasniti isključivo kroz leću 1 Kor 14,34-35. Tada se dolazi do drugih zaključaka. Tako bi se tim dvama recima dalo pravo konačnoga tumačenja nad svim ostalim ovdje navedenim tekstovima. Ta je odluka ipak pogrešna, jer nadglasava veću težinu svih ostalih tekstova. To nije pažljivo odvagivanje i uspoređivanje, nego, nažalost, proizvoljna odluka. Prije svega i zato što tu zapovijed šutnje ne podupire jednoznačno nijedno drugo biblijsko mjesto.

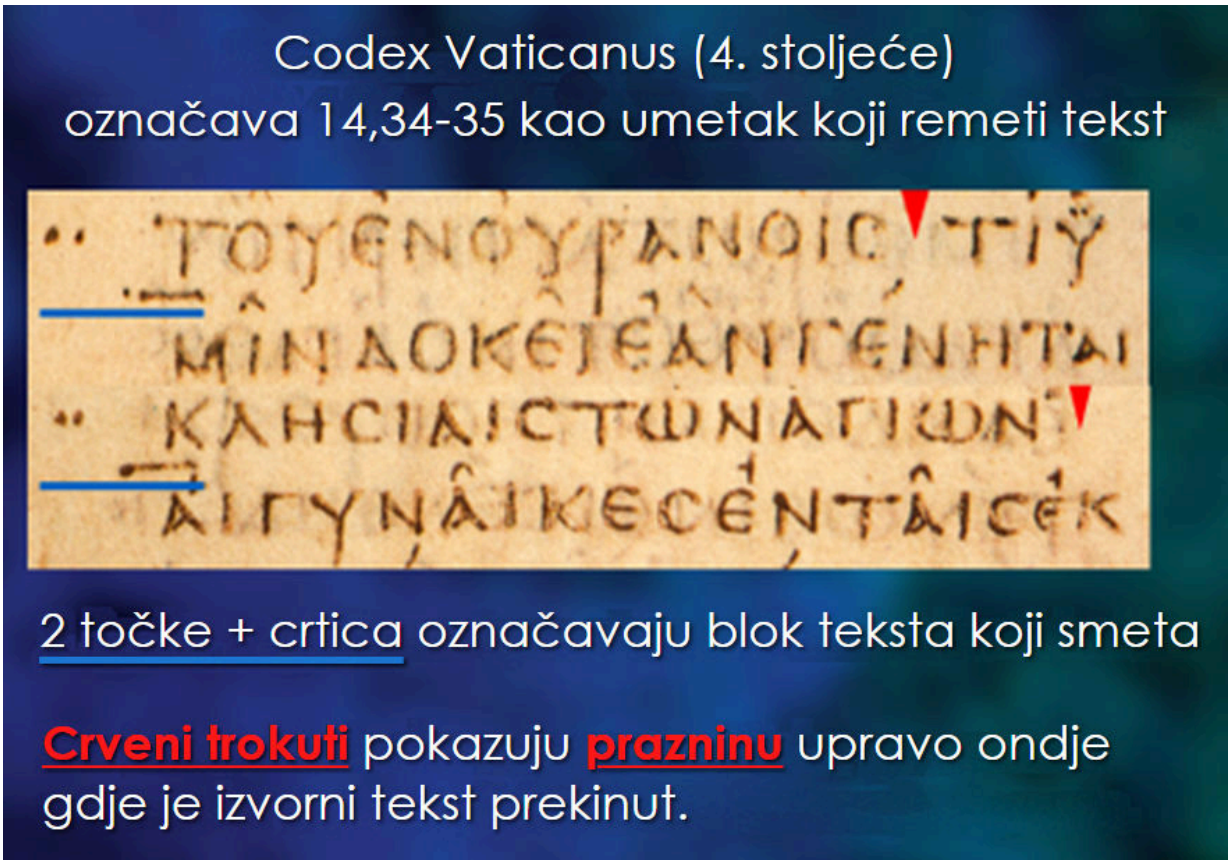
Pritom je upravo pokret Braće branio opće svećeništvo vjernika. To mu je bio zaštitni znak i ujedno snaga. Ali kako se moglo zaboraviti sestre kad su se prinosile žrtve hvale i zahvale, meni nije shvatljivo, upravo zbog njihova velikog poznavanja Pisma. Da one pjevanjem i unutarnjom, tihom molitvom također prinose duhovne žrtve, tek je nedostatno umirivanje. Duh je slobodan djelovati po ženama i po muškarcima. Ili Duh na sastanku djeluje samo u muškarcima?

Hans-Jörg Ronsdorf, Augsburg, 1. studenoga 2022.

U međuvremenu su mi postale poznate nove činjenice iz istraživanja teksta. Čini se da snažno potvrđuju moju gore navedenu pretpostavku: ta dva retka ne potječu od Pavla i stoga nisu valjana. Iz 4. izdanja svoje knjige *Žene, oprostite nam!* (*Frauen, vergebt uns!*) preuzimam odgovarajuće tekstove:

Kao što je naznačeno u predgovoru četvrtom izdanju, ovaj je odjeljak 6.2.8 knjige dopunjen jer postoje (barem za mene) nove spoznaje koje su povezane sa starim rukopisima. Philip Barton Payne intenzivno je radio na toj temi i, kao i neki drugi istraživači teksta, uočio da postoje sljedeće neobičnosti: u nekim rukopisima 34. i 35. redak stoje ondje gdje stoje u našim Biblijama, a u drugim rukopisima stoje iza 40. retka. Premješten je razmjerno dugačak tekst. To je vrlo neobično i dopušta sljedeću pretpostavku: ti su reci naknadno umetnuti. Bili su zapisani na rubu, a sljedeći bi ih prepisivač obično umetnuo, jer su možda prije bili zaboravljeni. On je odlučivao gdje će biti umetnuti.

Tu tezu potkrepljuje otkriće u Codexu Vaticanusu, jednom od najopsežnijih i najvažnijih kodeksa iz 4. stoljeća. Ondje su ti reci doista označeni kao umetak:

Izvor slike: Biblioteca Apostolica Vaticana

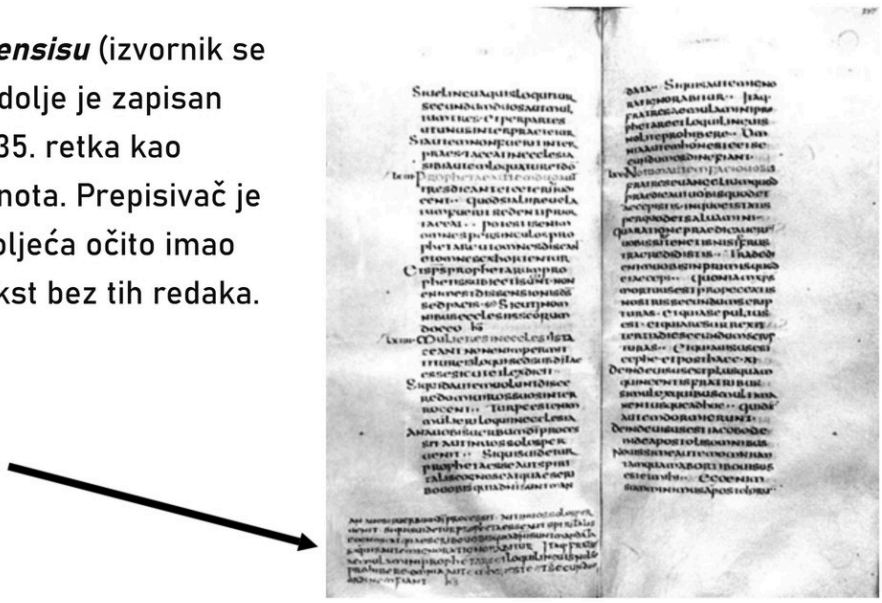
O tome citiram Philipa B. Paynea, koji je o tome proveo pionirska istraživanja: „Sedam razloga koji proizlaze iz rukopisa i devet razloga koji proizlaze iz riječi u tim recima uvjeravaju mene i mnoge druge da oni nisu stajali u Pavlovoj izvornoj poslanici, nego su dodani kasnije. Sada ću ukratko sažeti samo tri. Prvo, očito značenje tih redaka proturječi izjavama u tom poglavlju da ‚svi' smiju poučavati i prorokovati, kao i tvrdnji iz 11,5 da žene prorokuju. Drugo, u rukopisima Pavlovih poslanica nema nijednoga drugog odlomka teksta koji je ni približno tako dug i koji (u različitim rukopisima) stoji na dva različita mjesta tako udaljena jedno od drugoga, a da za to ne postoji očit razlog.

Treće, najstarija Biblija označava te retke kao kasniji, neautentični dodatak. Prvo, ti reci proturječe mnogim drugim izjavama u tom poglavlju. Kako bi izbjegli proturječja, mnogi kažu da Pavao ušutkava samo ometajuće brbljanje ili, kako je prvi put predloženo 1962., samo prosuđivanje proroštava. Ali ta tumačenja ne odgovaraju neograničenom zahtjevu za šutnjom, koji se u tom odlomku triput naglašeno ponavlja. Ako 34. redak zabranjuje samo prosuđivanje proroštava, onda dopušta i govorenje koje zabranjuje 35. redak. Napokon, postavljanje pitanja iz želje da se nešto nauči posve je drugo nego prosu-

đivanje proroštava, i rijetko je ometajuće. Ta tumačenja dovode do toga da bi Pavao proturječio onome što je upravo napisao. Drugo, u svim ‚zapadnim' grčkim rukopisima ti reci slijede iza 40. retka, a u većini drugih rukopisa slijede iza 33. retka. Ovo je slavni ‚zapadni' Codex D iz 6. stoljeća. Prvi potpuni odlomak na ovoj slici kraj je 14. poglavlja. Sljedeći odlomak jesu reci 34 i 35. Posljednjim odjeljkom počinje 15. poglavlje. Dva različita mjesta na kojima stoje reci 34 i 35 upućuju na to da ih je netko zapisao na rub, a kasniji su ih prepisivači umetnuli ili iza 33. ili iza 40. retka. Dopustite mi da to objasnim:

Temeljno načelo pri utvrđivanju izvornoga teksta Svetoga pisma glasi: ‚Tekst koji najbolje objašnjava nastanak drugih tekstova najvjerojatnije je izvorni tekst.' Nijedan rukopis neke Pavlove poslanice ne premješta bilo kakav velik blok teksta bez vidljiva razloga ni približno tako daleko, i nijedan čitatelj iz najranijega doba nije kritizirao položaj toga teksta. Ali bilo je uobičajeno da pisari tekst s ruba prepišu u glavni tekst. Codex Vaticanus iz četvrtoga stoljeća sadrži, primjerice, 20 mjesta sa starim tekstom na rubu Matejeva teksta. Svi osim 3 nalaze se u glavnom tekstu praktički svih kasnijih rukopisa. Grci su čvrsto vjerovali da žene na javnim skupovima trebaju šutjeti. Stoga nije nimalo čudno da je neki čitatelj u nekom trenutku prije 200. po. Kr. na rubu dodao ‚poznatu ili uobičajenu mudrost' koju izražavaju ti reci. Jedino objašnjenje za dva mjesta na kojima stoje ti reci koje odgovara poznatim navikama pisara jest to da je netko ta dva retka najprije zapisao na rub nekoga rukopisa, a kasniji su ih prepisivači umetnuli ili iza 33. ili iza 40. retka. Zdrav razum kaže: nešto uobičajeno – umetanje teksta s ruba u glavni tekst – vjerojatnije je od nečega tako neobičnog da nije poznat nijedan drugi takav slučaj – premještanja tolikoga teksta tako daleko bez očita razloga. Treće, naša najstarija Biblija, Codex Vaticanus, koji se nadaleko hvali zbog svoje točnosti, označava te retke koji ušutkavaju žene u crkvi kao neautentičan, lažan prekid. Istina je, međutim, da se reci 34-35 negdje (dakle iza 33. ili 40. retka) nalaze u svim sačuvanim rukopisima, što zahtijeva iznimno rano umetanje. Ali ne označava ih samo Vaticanus kao neautentične. Biskup Viktor dao je na donjem rubu Codexa Fuldensisa napisati ispravljeni tekst koji te retke izostavlja, a nezapadni tekst MS 88 izostavlja ih iza 33. retka, ali ih umeće iza 40. retka sa simbolima koji pokazuju da bi trebali slijediti iza 33. retka. Budući da se ti reci ne nalaze u Viktorovim tekstualnim svjedocima Prve poslanice Korinćanima, tvrdnja Dana Wallacea ‚da se ti reci nalaze u svim tekstualnim svjedocima Prve poslanice Korinćanima' nije istinita (https://bible.org/article/textual-problem-1-corinthians-1434-35). Stručnjaci za tekst različitim tekstovima u jednom te istom rukopisu pridjeljuju različite oznake rukopisa. Odlomak 14,34-35 ne nalazi se u svim tekstovima koji se razlikuju tim zasebnim oznakama rukopisa. ***Nije istina da tekst 14,34-35 ‚podupiru' svi rukopisi."***

U ***Codexu Fuldensisu*** (izvornik se nalazi u Fuldi) dolje je zapisan tekst bez 34. i 35. retka kao ispravak ili fusnota. Prepisivač je sredinom 6. stoljeća očito imao pred sobom tekst bez tih redaka.

Codex Fuldensis (F) rukopis je Vulgate koji sadrži tekst 23 kanonske knjige Novoga zavjeta te Diatessarona i Poslanice Laodicejcima. To je jedan od najstarijih datiranih rukopisa Novoga zavjeta i jedini rani novozavjetni rukopis za koji se zna da ga je izdao jedan značajan učenjak, biskup Viktor iz Capue. On je drugi važan svjedok teksta Vulgate, najvažniji i najstariji svjedok potpunoga teksta Diatessarona. Kodeks je važno, ako ne i najvažnije svjedočanstvo u raspravi o autentičnosti teksta 1 Kor 14,34-35. Napisan je u godinama 541.-546. u Capui po nalogu biskupa Viktora, koji ga je osobno pregledao i ispravio. Na kraju Apokalipse stoji datum 2. svibnja 546., koji je napisao sam Viktor. Viktor je tekst kodeksa pregledao i drugi put, i zato postoji i drugi datum - 12. travnja 547.

„Slavni rimokatolički učenjak Joseph A. Fitzmyer utvrđuje da ‚većina današnjih tumača' dolazi do zaključka da je taj tekst [14,34-35] kasniji dodatak. Stručnjakinja za tekst Kim Haines-Eitzen to utvrđuje za ‚gotovo sve današnje učenjake'. Gordon Fee, vjerojatno najugledniji evanđeoski istraživač teksta, argumentira da ti reci nisu stajali u Pavlovoj poslanici, nego su dodani na rubu nekoga rukopisa, a kasniji su ih prepisivači umetnuli ili iza 33. ili iza 40. retka. Moja knjiga Man and Woman, One in Christ, 226-227, navodi pedeset i pet studija koje dolaze do zaključka da 1 Kor 14,34-35 nije stajao u Pavlovoj izvornoj poslanici. Na str. 227-53 navodi se sedam vanjskih razloga, a na str. 253-65 devet unutarnjih razloga zašto tekst ne potječe od Pavla, a na str. 265-67 odgovara se na prigovore protiv glose. Sve u svemu, po mojemu mišljenju, tekstnokritički dokazi snažno govore u prilog tomu da je riječ o glosi koju je vjerojatno napisao neki čitatelj prije 197. po. Kr."

Završna ocjena

Citiram drugoga autora, Andrewa Bartletta, koji je ovu temu vrlo intenzivno obradio, iz njegove knjige Men and Women in Christ: „Neki čitatelji možda imaju osjećaj da je brisanje r. 34-35 jednostavno previše zgodno. To je razumljivo. S pravom nas uče da budemo krajnje skeptični prema prijedlozima da se teški tekstovi izbrišu iz Biblije. Važno je naglasiti da ovdje nemamo posla s argumentima za neautentičnost koji počivaju samo na unutarnjim dokazima. Kad bi se problem s tim recima ograničavao na činjenicu da se ne slažu sa svojim kontekstom, da sadrže očitu pogrešku u pogledu sadržaja Staroga zavjeta i da nije pronađeno nikakvo tumačenje koje bi im dalo zadovoljavajući smisao, ostavili bismo ih u tekstu, priznali svoje granice i nadali se novom svjetlu u budućnosti. Ovdje treba objasniti i vanjske pokazatelje. Kako to da se te riječi u različitim rukopisima nalaze na različitim mjestima? Nešto je pošlo krivo, ali što? Kao što smo vidjeli, najvjerojatnije rješenje za to obilježje vanjskih dokaza jest da reci 34-35 ne potječu od Pavla, nego od ranoga komentara na rubu koji je unesen u glavni tekst.

To dodatno potvrđuju bilješke biskupa Viktora u Codexu Fuldensisu, koje upućuju na postojanje teksta u kojem ta dva retka posve nedostaju. A ako je Payneovo viđenje dokaza iz Codexa Vaticanusa ispravno, to je još jedna potvrda. Kad zbrojimo vanjske i unutarnje dokaze, argumenti za odbacivanje tih dvaju redaka jednoznačni su. Brisati ih nije ideološki potez; riječ je o tome da se slijede dokazi. U načelu se to ne razlikuje od odbacivanja drugih dodataka (kao što su npr. završetak Evanđelja po Marku, Iv 5,3-4 ili Dj 24,6-7), koji su se pojavili u tekstu, neko vrijeme bili uvršteni u naše Biblije, a zatim uklonjeni kad je ispitivanje raspoloživih dokaza dovelo do zaključka da vjerojatno ipak nisu bili autentični. U najmanju ruku naše bi Biblije trebale sadržavati bilješku otprilike ovakve vrste: rukopisni pokazatelji upućuju na to da bi 34. i 35. redak mogli biti kasniji dodatak koji ne potječe od Pavla te bi ih stoga trebalo izostaviti. Bolje bi bilo r. 34-35 otisnuti kurzivom ili ih staviti u bilješku, zajedno s objašnjenjem da vrsta odstupanja u rukopisima navodi na zaključak da je njihova autentičnost dvojbena. ‚Zakon je Gospodnji savršen, okrepljuje dušu' (Ps 19,8). Ovo ovdje ne predlažem kao kriterij autentičnosti. Ali ako su se neki čitatelji

osjećali krivima što njihove duše nisu primile mnogo okrepe iz 1 Kor 14,34-35, sada možda mogu odahnuti: ti reci možda uopće ne pripadaju u Bibliju."

Dopustite mi da ovo poglavlje zaključim ovako: poznavao sam to stajalište već kad sam pisao ovu knjigu, ali se nisam usudio dovesti taj tekst u pitanje. No sada je činjenično stanje takvo da je jedva još moguće ta dva retka shvaćati kao Božju nadahnutu riječ. To čini golemu razliku. Zašto? Zato što svi pokušaji objašnjenja (osim teze o citatu) propadaju na tome što je to apsolutna zapovijed šutnje. U svim se tumačenjima pokušaji objašnjenja sudaraju s jasnoćom toga zahtjeva. A taj zahtjev ne potječe od Pavla, nego odgovara svjetovnom razmišljanju. Kako tragično! Jer upravo one koji se zauzimaju za žene optužuju za feminizam i prilagođavanje svijetu. Može li biti da je neprijatelj, protivnik i smutljivac uspio prokrijumčariti u Bibliju nešto što je kroz sva stoljeća imalo kobne posljedice za žene u Crkvi i za Crkvu u cjelini? Kako možemo izaći iz tako tragične situacije? Koliko je teška ta pogrešna pretpostavka, sve do danas?

Ovdje valja konačno jasno zauzeti stav i suočiti se s činjenicama.

Bog nam bio milostiv!

Na kraju ovoga poglavlja pročitajte tekst iz Prve poslanice Korinćanima bez 34. i 35. retka i uvjerite se kako je tako suvisao i smislen:

„Jer možete svi, jedan za drugim, prorokovati, da svi uče i svi budu utješeni. I duhovi proroka podložni su prorocima. Jer Bog nije Bog nereda, nego mira, kao na svim sastancima svetih. Ili je Božja riječ od vas izišla? Ili je samo do vas došla? Ako tko misli da je prorok ili duhovan, neka spozna da je ono što vam pišem Gospodnja zapovijed. A ako tko ne zna, neka ne zna. Stoga, braćo moja, revno težite za prorokovanjem i ne branite govoriti jezicima. A sve neka bude pristojno i uredno." (1 Kor 14,31-33.36-40)

Nije bilo niti postoji zapovijed šutnje za žene na sastancima Isusove crkve! Do toga se može doći bez poznavanja grčkoga i bez teze o citatu. Može li doista biti da je apostol, koji je imao mnoge žene kao suradnice, koje imenom navodi, na koje se oslanjao, koje su se zajedno s njim borile za evanđelje, tim ženama zabranio govoriti?

Na kraju pitam: tko je najviše zainteresiran za to da sestre šute? Da pola Kristova tijela zanijemi? Da žene na okupljanju ne nadopunjuju muškarce? To je stara zmija, protivnik i razoritelj, otac laži i ubojica od početka. Samo njegovo neprijateljstvo prema ženi može biti razlog takvoj zaslijepljenosti. Za to će muškarci u vodstvu i poučavanju jednom morati snositi odgovornost.

Hans-Jörg Ronsdorf

Augsburg, 22. rujna 2023.

Bilješke

1. Kelly, W., *Einführende Vorträge zum Neuen Testament*, XV, Faithlife, Bellingham, WA 2022, 11.
2. Grant, F. W., *The numerical Bible; being a revised translation of the Holy Scriptures with expository notes: arranged, divided, and briefly characterized according to the principles of their numerical structure: Acts to 2 Corinthians (Study Text)*, Loizeaux Brothers, Neptune, NJ 1901, 523.
3. Hole, F. B., *Grundzüge des Neuen Testaments*, Christliche Schriftenverbreitung, Hückeswagen 1989, 972–973.
4. MacDonald, W., *Kommentar zum Neuen Testament*, Christliche Literatur-Verbreitung, Bielefeld 2018, 7. izdanje, 761–762.

5. Strack, H. L. - Billerbeck, P., Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch, C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung Oskar Beck, München 1922–1926, sv. 3, 467.
6. Strack, H. L. - Billerbeck, P., Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch, C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung Oskar Beck, München 1922–1926, sv. 3, 469.
7. Henry, M., *Matthew Henry's commentary on the whole Bible: complete and unabridged in one volume*, Hendrickson, Peabody 1994, 2271.
8. Schlatter, A., *Die Korintherbriefe: Ausgelegt für Bibelleser*, VI, Schlatters Erläuterungen zum Neuen Testament, Evangelische Verlagsanstalt, Berlin 1954 (2. izdanje), 154–155.
9. Morris, L., *1 Corinthians: an introduction and commentary*, VII, Tyndale New Testament Commentaries, InterVarsity Press, Downers Grove, IL 1985, 192–194.
10. Ciampa, R. E. - Rosner, B. S., „1 Corinthians", in *Commentary on the New Testament use of the Old Testament*, Baker Academic; Apollos, Grand Rapids, MI; Nottingham, UK 2007, 743.
11. Temeljitu obranu tradicionalnoga stajališta nalazimo u Archibald Robertson, Alfred Plummer. A Critical and Exegetical Commentary on the First Epistle of St Paul to the Corinthians. nav. dj. str. 324-328 i - također protiv teorije citata - u Arthur Rowe. „Silence and the Christian Women of Corinth: An Examination of 1 Corinthians 14:33b-36". Communio viatorum (Ecumenical Institute of the Comenius Faculty, Prag) 33 (1990) 1-2: 41-84.
12. Daniel C. Arichea. „The Silence of Women in the Church". Bible Translator 46 (1995) 101-112, ovdje str. 102-104.
13. Kronološkim redom kao zastupnike teorije citata u 1 Kor 14,34-36 treba - koliko mi je poznato - navesti: Jessie Penn-Lewis. The Magna Charta of Woman. The Overcomer Book Room: Bournemouth (GB), 1919 (vidi pretisak iz 1975. niže); Katharine Bushnell. God's Word to Women. Vlastita naklada: Oakland (CA, USA), b. g. (oko 1918); isto 1930, paragrafi 189-215 Katharine Bushnell. 101 Questions Answered: A Woman's Catechism - God's Word to Women. Lowes Ltd.: Southport (GB), b. g. (oko 1930; 72 str.). str. 23-26; John A. Anderson. Women's Warfare and Ministry: What Saith the Scriptures? David Waldie: Stonehaven (GB), 1933. str. 20-26; Katharine Bushnell. Was sagt Gott der Frau. Berlin, 1936. oko 130 str.; Katharine Bushnell. The Badge of Guilt and Shame. Southport (GB) b. g.; Ernestine von Trott zu Solz. Die Stellung der Frau nach der Bibel. Landheim Salem e. V.: Asendorf, b. g. 47 str. str. 33-37; J. C. Hurd. The Origin of I Corinthians. Seabury: New York, 1965. str. 186-195; Joyce Harper. Women and the Gospel. C. B. R. F. Occasional Paper 5. Christian Brethren Research Fellowship: Pinner (GB), 1974. str. 14-19+8-9; Jessie Penn-Lewis. The Magna Charta of Woman. Bethany House Publ.: Minneapolis, 1975 (pretisak izdanja iz 1919.). 103 str. 21-34; Walter C. Kaiser, Jr. „Paul, Women, and the Church". Worldwide Challenge 3 (1976) Sept: 9-12; Neal M. Flanagan, Edwina Hunter Snyder. „Did Paul put down women in 1Cor 14: 34-36?". Biblical Theology Bulletin (New York) 11 (1981) 10-12; David W. Odell-Scott. „Let the Women Speak in Church: An Egalitarian Interpretation of I Cor. 14.33b-36". Biblical Theology Bulletin 13 (1983) 90-93; C. H. Talbert. „Paul's Understanding of the Holy Spirit: The Evidence of 1 Corinthians 12-14". Perspectives in Religious Studies 11 (1984) 95-108, ovdje str. 105-107; Chris Ukachukwu Manus. „The Subordination of the Women in the Church: 1 Co 14:33b-36 Reconsidered". Revue Africaine de Théologie 8 (1984) 16 (Oct) 183-195; David W. Odell-Scott. „In Defense of an Egalitarian Interpretation of 1 Cor 14.34-36". Biblical Theology Bulletin 17 (1987) 3: 100-103; Robert W. Allison. „Let Women be Silent in the Churches (1Cor. 14. 33b-36) What Did Paul Really Say, and What Did it Mean". Journal for the Study of the NT 32 (1988) 27-60; Gilbert Bilezikian. Beyond Sex Roles: A Guide for the Study of Female Roles in the Bible. Baker Book House: Grand Rapids (MI), ²1989. str. 144-153; Daniel C. Arichea. „The Silence of Women in the Church". Bible Translator 46 (1995) 101-112; teoriju citata kao jednu od mogućnosti razmatra: Jerome Murphy-O'Connor. „Interpolations in 1 Corinthians". Catholic Biblical Quarterly 48 (1986) 81-94, ovdje str. 91.
14. Neal M. Flanagan, Edwina Hunter Snyder. „Did Paul put down women in 1Cor 14: 34-36?". nav. dj. str. 10+12.
15. Daniel C. Arichea. „The Silence of Women in the Church". nav. dj. str. 109 i Chris Ukachukwu Manus. „The Subordination of the Women in the Church: 1 Co 14:33b-36 Reconsidered". nav. dj. str. 189.
16. Robert W. Allison. „Let Women be Silent in the Churches (1Cor. 14. 33b-36)". nav. dj. str. 44-45. I Archibald Robertson, Alfred Plummer. A Critical and Exegetical Commentary on the First Epistle of St Paul to the Corinthians. nav. dj. str. 325 i Daniel C. Arichea. „The Silence of Women in the Church". nav. dj. povezuju tekst s Post 3,16, ali polaze od toga da je Pavao tako razumio (odnosno pogrešno razumio) Post 3,16.
17. Joyce Harper. Women and the Gospel. C. B. R. F. Occasional Paper 5. Christian Brethren Research Fellowship: Pinner (GB), 1974. str. 14-15; John A. Anderson. Women's Warfare and Ministry: What Saith the Scriptures? David Waldie: Stonehaven (GB), 1933. str. 20-26.
18. Joyce Harper. Women and the Gospel. nav. dj. str. 14 (iz Megile, knjige Talmuda).
19. S. Aalen. „A Rabbinic Formula in I Cor. 14,34". str. 513-525 u: F. L. Cross (ur.). Studia Evangelica II. Texte und Untersuchungen zur Geschichte der altchristlichen Literatur 87. Akademie-Verlag: (Istočni) Berlin, 1964.

20. Gilbert Bilezikian. Beyond Sex Roles: A Guide for the Study of Female Roles in the Bible. Baker Book House: Grand Rapids (MI), ²1989. str. 144-153.
21. Isto, str. 145.
22. Isto.
23. Isto, str. 147.
24. Isto, str. 149.
25. Isto.
26. Isto, str. 151.
27. Isto, str. 248-249.
28. Isto, str. 151-152.
29. Isto, str. 248.
30. C. H. Talbert. „Paul's Understanding of the Holy Spirit". nav. dj. str. 105, pozivajući se na „Montgomery translation of the New Testament, early in the century", kao i na David W. Odell-Scott. „Let the Women Speak in Church". nav. dj. i Neal M. Flanagan, Edwina Hunter Snyder. „Did Paul put down women in 1Cor 14: 34-36?". nav. dj.
31. C. H. Talbert. „Paul's Understanding of the Holy Spirit". nav. dj. str. 106.
32. Najopširnije Gottfried Fitzer. ‚Das Weib schweige in der Gemeinde': Über den unpaulinischen Charakter der mulier-taceat-Verse in 1. Korinther 14. Theologische Existenz Heute 110. C. Kaiser: München, 1963; u evanđeoskom krugu: Gordon D. Fee. The First Epistle to the Corinthians. nav. dj. str. 699-707 (protiv toga D. A. Carson. „‚Silent in the Churches': On the Role of Women in 1Corinthians 14:33b-36". str. 140-153 u: John Piper, Wayne Grudem (ur.). Recovering Biblical Manhood and Womanhood. Crossway Books: Wheaton (IL), 1991. str. 141-145); inače: Jerome Murphy-O'Connor. „Interpolations in 1 Corinthians". Catholic Biblical Quarterly 48 (1986) 81-94, ovdje str. 90-92; Elizabeth Schüssler Fiorenza. Zu ihrem Gedächtnis. Chr. Kaiser: München, Grünewald: Mainz, 1988. str. 287-291; G. W. Trompf. „On Attitudes Toward Women in Paul and Paulinist Literature: 1 Corinthians 11: 3-16 and Its Context". The Catholic Biblical Quarterly 42 (1980) 196-215; Karl Hermann Schelkle. „‚Denn wie das Weib aus dem Mann ist, so auch der Mann aus dem Weib' (1Kor 11,12): Zur Gleichberechtigung der Frau im Neuen Testament". Diakonia 15 (1984) 85-90, ovdje str. 87; Hans Conzelmann. Der erste Brief an die Korinther. Kritisch-exegetischer Kommentar über das Neue Testament 5. ¹²1981 (²1981 novoga izdanja). uz taj redak; (protiv Conzelmanna izjašnjavaju se: C. K. Barrett. A Commentary on The First Epistle to the Corinthians. A & C Black: London, 1968. str. 333 i Mary Evans. Women in the Bible. The Paternoster Press: Exeter, 1983. str. 95-96).
33. U svim važnim svjedocima zapadnoga teksta 1 Kor 14,34-35 nalazi se iza 1 Kor 14,40, što se i prema mišljenju konzervativnoga evanđeoskog tumača Gordon D. Fee. The First Epistle to the Corinthians. nav. dj. str. 699-707 može objasniti samo time da su ti reci naknadno dodani. Daljnje tekstnokritičke razloge za kasni nastanak r. 34-35 u novije vrijeme navodi Philip B. Payne. „Fuldensis, Sigla for Variants in Vaticanus, and 1 Cor 14.34-5". New Testament Studies 41 (1995) 240-262; usp. i raspravu koja je iz toga proizišla u tom časopisu, npr. suprotno stajalište u Curt Niccum. „The Voice of the Manuscripts on the Silence of Women: The External Evidence for 1Cor 14.34-5". New Testament Studies 43 (1997) 242-255, kao i u D. W. Bryce. „As in All the Churches of the Saints". Lutheran Theological Journal 31 (1997) 31-39.
34. Gottfried Fitzer. ‚Das Weib schweige in der Gemeinde'. nav. dj. str. 6-7; Gordon D. Fee. The First Epistle to the Corinthians. nav. dj. str. 699-701.
35. Isto, str. 700.
36. Jerome Murphy-O'Connor. „Interpolations in 1 Corinthians". Catholic Biblical Quarterly 48 (1986) 81-94, ovdje str. 90-92; slično u Jerome Murphy-O'Connor. 1 Corinthians. New Testament Message 10. M. Glazier: Wilmington (DE), 1979. str. 133.
37. Tako npr. Robert W. Allison. „Let Women be Silent in the Churches (1Cor. 14. 33b-36): What Did Paul Really Say, and What Did it Mean". Journal for the Study of the NT 32 (1988) 27-60, ovdje str. 35-39.
38. Fee, G. D., *The First Epistle to the Corinthians*, edd. N. B. Stonehouse - F. F. Bruce - G. D. Fee - J. B. Green, The New International Commentary on the New Testament, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, MI; Cambridge, U.K. 2014, Revised Edition, 780.
39. Schnabel, E. J., *Der erste Brief des Paulus an die Korinther*, edd. G. Maier - H.-W. Neudorfer - R. Riesner - E. J. Schnabel, Historisch-Theologische Auslegung Neues Testament, SCM R. Brockhaus/Brunnen Verlag, Witten/Gießen 2018, 4. izdanje, 842–845.
40. Argumentum e silentio (lat.) u logici i u povijesnoj znanosti naziva se zaključak iz šutnje. Iz toga što se neka činjenica ili neki događaj ne spominje u kontekstu u kojem bi se njegovo spominjanje inače sigurno moglo očekivati, zaključuje se da

ta činjenica ili taj događaj nisu stvarni.